

“యత్రనార్యస్తు పూజ్యంతే నందంతే తత్రదేవతాః ।
యత్రైతాస్తు నపూజ్యంతే సర్వాస్తతాఃఫలాఃక్రియా॥

సంపుటము 2.

జులై 1930.

సంచిక 12.

విషయ సూచిక .

	పుట.
1. శివాజీజననము...	... 1021
2. నాసితి—పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు బి. యె.	... 1023
3. స్త్రీ-లోకము—కొడాలి లక్ష్మీనారాయణగారు	... 1024
4. భారతమాతకొకజాబు—ఇల్లందల సరస్వతీ సీతారామ్గారు	... 1026
5. భార్య—మరువూరు వేంకటసుబ్బమ్మగారు	... 1028
6. పాణిగృహీతి—పెండ్లము—శ్రీ రామకృష్ణకవులు	... 1029
7. శ్రీమతి వి. సరస్వతిగారికి—యస్. కమలావతీ దేవిగారు	... 1037
8. “ —అద్వైతి అనసూయాదేవిగారు	... 1040
9. “ —వి. యస్. పి. శర్మగారు	... 1040
10. జోలపాట—రంగాజమ్మ...	... 1041
11. స్త్రీవిద్య—కొత్తపల్లి లక్ష్మీకాంతమ్మగారు...	... 1042
12. సప్తతాలు—తాత కృష్ణమూర్తిగారు బి. యె. యల్. టి.	... 1044
13. సరస్వతి కవ్యములు గట్టెక్కట—మాగంటి శకుంతలాదేవిగారు	... 1046
14. శారదాబిల్లు ప్రశంస—బి. జ్ఞానాంబగారు...	... 1052
15. మార్పు—వెంపాటి జానకి దేవిగారు...	... 1053
16. గృహవైద్యము—డాక్టరు యస్. శేషగిరిరావుగారు యల్. వి. యమ్.	... 1056
17. స్త్రీలు—ద్రవ్యార్జనము—గుండు రాఘవదీక్షితులుగారు	... 1058

18. సాజీవనావయోత్ర—డి. రాజేశ్వరమ్మగారు...	...	1061
19. ముద్దుకృష్ణ—గంటి లక్ష్మీనారాయణగారు...	...	1064
20. సవ్యసాంసారిక నిర్వహణము—ముద్దావిశ్వనాథముగారు	...	1065
21. సరస్వతీ స్తవము—శిలిగం జగన్నాథముగారు	...	1068
22. స్త్రీసాముద్రికము—వావిలికొలను వేంకటరమణరావుగారు బి. యల్.	...	1069
23. పశ్చాత్తాపము—చెరుకుపల్లి శివరామయ్యగారు	...	1071
24. సుశీల—సాత్వికత్యము—వి. సరస్వతిగారు...	...	1078
25. అక్షరము...	...	1079
26. స్త్రీలకు విద్యాస్వాతంత్ర్యముల యావశ్యకత—మద్దాలి సీతారామమ్మగారు	...	1080
27. మంగోలియాస్త్రీలు...	...	1082
28. కథలు—కబుర్లు...	...	1085
29. వనితాలోకము...	...	1087
30. లోకవార్తలు...	...	1089
31. గ్రంథవిమర్శనము...	...	1091
32. గ్రంథస్వీకారము...	...	1094
33. పుష్పచయము...	...	1095
34. ఆలోచన...	...	1099

తీర్థ వర్ణ చిత్రము

శివాజీజననము

భాయాచిత్రములు

1. అద్దంకి అనసూయాదేవిగారు	7. మంగోలియాస్త్రీల వింతదృశ్యము
2. గాయనిలు	8. ధనికపట్టుంబిమునకు చెందిన విలాసవతి
3. మాగంటి శకుంతలాదేవిగారు	9. హరి వేంకటరమణమ్మగారు
4. సులోచనకన్య	10. కొర్రప్రోలు వేంకటరంగమ్మగారు
5. బాబీడాకన్య	11. చిర్రాపూరి సుబ్బలక్ష్మమ్మగారు
6. మంగోలియాదేశపు రాజకాంత	12. శాంతావాసుదేవ మూర్త్యంకరకన్య
13. శాన్సేదేవి

PRINTED AND PUBLISHED BY

DR. K. N. KESARI AT THE LODHRA PRESS, EGMORE, MADRAS.

శి వా జీ జ న న ము

“జనని ! జనే తో ఏసా జన్ కై సూర్.”

“తల్లీ ! ప్రసవింపుచో దాతనుగాని కూరునిగాని ప్రసవింపుము.”

రాజ్యపదభ్రష్టుడై హుమాయూను తలదాచుకొనుటకు తావులేక గర్భవతి యగు భార్య హమిదాతో అడవులు బట్టెను. మతాంతరుడగు రాజాప్రసాదు అను హిందూరాజుతనికి అభయమిచ్చి తన నెలవగు ఉమర్ కోటయందు వారిని నిలుపు కొనెను. అచ్చట 1542-వ సంవత్సరము అక్టోబరు పదునాల్గవ తేదీని హమిదారాణి ప్రసూలేయై కుమారుని గనెను. పుత్రోదయమునకు హుమాయూను పుట్టెడు సంతోషము నందెను. ఆ సంతోషమును సూచించుటకుగాను అతడు పదిమందికి ఏదైన పంచికెట్టవలె నని తలంచెను. పుట్టిన తలపులను ఆరిక్తహస్తుడు కార్యరూపమున జెట్టుట యెట్లు ? వెదుకగా వెదుకగా అతనికి పెట్టి అడుగున కొంచెము కస్తూరి కాన్పించెను. అదియే ఆతడు పదివేలుగ భావించి నలుగురికి ఇచ్చెను. అప్పుడు హమిదారాణి “ఈ కస్తూరి వాసనవలెనే నా పుత్రుని కీర్తి అన్నిదిశలను వ్యాపించునుగాక” అని పలికెను. ఆ తల్లి మాటలు వీర్యవంతములైన ఔషధము లయ్యెను. తలిదండ్రుల అజ్ఞాతవాసమునందు బుట్టిన ఆ పుత్రుడు అనంతరకాలమున అక్కరుడై మొగలుసామ్రాజ్యనియంతయై మిద్దెమీది దివ్యవలెప్రకాశించెను. తల్లి ఆశీర్వచనములందు అంత మహాత్ము డిన్నది.

ఉన్నది. పరికింపుడు. హిందూదేశచరిత్రమున అక్కరు యశము ఎవని యశము ముందు దివిటీక్రింది దీపమువలె వెలవెలబాటునో అట్టి శివాజీమహారాజు చరిత్రమును పరికింపుడు. అల్లుడు మామలగు పాజీయును, బాధపుడును వేర్వేరు ప్రభువుల గొల్పుచుండిరి. ఆ వేర్వేరు ప్రభువులగు అహమ్మదునగరరాజు నిజాముశాహియు, మొగలాయి చక్రవర్తియు సమరమునకు తలపడిరి. ప్రభువులను బట్టి వారిసేవకులగు ఈ అల్లుడు మామలుకూడ ఒండ్వారులపై కత్తులుదూసిరి. పాజీ దాలతాబాదుదుర్గముననుండి ఆ కోట ముట్టడి ఆఱుమాసముల వఱకు నిలువరించెను. కాని చిట్టచివరకు ఆ దుర్గమునిక కాపాడుట దుర్లుటమను విషయము నాతడు గ్రహించెను. పలాయనము చిత్తగించెను. బీనా డర్ఖరాత్రమున ఆతడు తన కటుంబముతో కోటనుండి బయలుదేటి బీజపురము మార్గము వట్టెను. అప్పటికాతనిభార్య జిజాబాయి ఏడుమాసముల చూలాలు. అలస గమనమునకే అలసట చెందెడు స్థితిలోనున్న ఆ అంతర్వత్ని ఆ అర్ధరాత్రమున అశ్వముపై సాధిరోహించి ప్రయాణము చేయవలసివచ్చెను. ఎట్లో ఓర్చి ఆమె ఏడుమైళ్లు ప్రయాణము సాగించినది. అచ్చట అవశ్యయై మూర్ఛలో ముగిసినది. శీతలోపచారములు చేయగా నామె ఒక్కింత తడవునకు తేరుకొనినది. అప్పుడు ఆమెను చూచి పాజీ “మీ తండ్రి వెనుక తఱుముకొని వచ్చుచుండును. నేనిచ్చట నిలువరాదు. ఆయన గౌరవము తెలిసిన వాడగునేని నీకేమియు హానిచేయడు. కావున నీ విచ్చటనే యుండిపోమ్ము.” అని అనునయించి పలికి ఆమె సంరక్షణార్థము కొంతసైన్యము సచట విడిచి బీజపూరు త్రోవ వట్టెను.

ఏడుమాసముల గర్భము. నెత్తిగంపదింపరాని వలసపాటు. ఏనిముషమున శత్రువులు వచ్చితాకుమరో అను బెదురు. హృదయేశ్వరునినుండి ఎడబాటు. చావును రేవును తేలక ఆ ఇల్లాలు ఇల్లు ఉల్లోలమగు దుఃఖసముద్రమున బడి కొట్టుకొని పోవుచుండెను. ఇంతలో అచ్చటికి ఆమె తండ్రి బాధపుడు వచ్చెను. కుమార్తె యున్న దీనావస్థ చూచి నిలుపున నీరయ్యెను. కాని ఏమి చేయుటకును ఇతరులకు రెక్కలు అమ్ముకొన్న ఆతడు అశక్తుడాయెను. కడుపున పుట్టిన కండయైన నేమి? ఆమె పరరాజసేవకునిభార్యఅయినప్పుడు ఆశ్రయమిచ్చుటకు రాజసేవాధర్మము సుతరాము ఒప్పుకొనదు. కావున బాధపుడు కళ్ళనీళ్లు కడుపుకు దింపుకొని ఆమెను సురక్షితముగ సమీపముననున్న శివనేరుదుర్గమునకు బంపి తన దారిని తాను పోయెను.

ఇందుతో జిజాబాయికి పరతంత్రజనుల పాలిటి కష్టములు బాగుగా తెలియవచ్చినవి. “పారతంత్ర్యము తొలగిపోవుట ఎన్నడు? భారతభూమిని శాంతిసుఖములు నెల

కొనుట ఎప్పుడు?" అనుభావములే ఆ దినములలో ఆ నిండుచూలాలి మనమున అనుక్షణమును నుడివడుచుండెను. అట్టి స్థితిలో ఆమె పడునాటునందల ఇరువదియేడవ సంవత్సరము ఏప్రియలు పదియవతేదీని ప్రసూతయై కొమారుని గాంచెను. ఆ బాలు నామె చెలికత్తెలు తోడుసీడ్చలై వెన్నంటిరా ఆ శివనేరుదుర్గమున వెలసియున్న భవానీదేవి ఆలయమునకు గొనిపోయి దేవిపాదములచెంతనుంచి దేవినుద్దేశించి ఇట్లుపలికెను. "శివయను నామమున సర్వలోకముల నియమించు ఓ దేవీ! నీ యనుగ్రహవిశేషమున పుట్టిన ఈముద్దుబిడ్డకు 'శివాజీ' అని నీ పేరే పెట్టెదను. ఇతడు స్వరాజ్యప్రతిష్ఠాపనాశాలి యగు శూరుడగు గాక!" ఇట్లు పలుకుచు ఆమె చెలికత్తెలతో దేవికి సర్వాంగాలింగిత మహితలమగు నమస్కారము కావించెను.

కోరినది చిరంటి యగు తల్లి; కోరిక తనబిడ్డ తనజాతిజన్మహక్కు అగు స్వరాజ్యమును ప్రతిష్ఠింపజాలు ప్రతాపశాలి కావలయునని; కోరినతావు మనోరథముల పంటపొలమగు దేవియాలయము; కోరిక నెరవేర్చుటకు పూటకత్తె లోకనియంత్రి యగు శివ. అగుటనే శివాజీ పెరిగి పెద్దయై యవ్వనవాహినికి చెలియలి కట్టయై, హిందూమతరక్షణమునకు పెట్టని కోటయై, స్వరాజ్యప్రతిష్ఠాపనకు ఆచార్యుడై తన తల్లిని సిద్ధసంకల్పముగా జేసి జగజ్జేగీయమానముగ వెలుగొందెను. తన కడుపున పుట్టిన చిట్టితండ్రి తన సంకల్పములకు సర్వార్థసిద్ధి సమకూర్చగా వీరమూత జిజాబాయి ఎంత ఆనందవిహ్వల యయ్యెనో వివరింప కలమునకు కాంక్షయున్నది గాని వాఙ్మయమునకు శక్తిలేదు.

నాస్తితి

పెచ్చరాజు రాజగోపాలము గారు వి. యె. సారస్వత సమాజము

మొకమున జొక్కి నామెయి మఱచిపోయి	కరగి నీరయి తద్వీచి గణముతోడ
జీవనిర్జీవితాంతరస్థితిని మునిగి	లీనమగుచున్న రీతిగా కానబడెడు;
నామనంబుండె; నిదె ఈక్షణంబునందు	మంచు దుప్పటిపై నావహించినటుల
నతిమనోహరమైన ఈయఖలప్రకృతి	కన్నుగవకెల్ల వెల్లనై కాన బడెదు
ఆయితమునైన యీధర సధిగమించి	సత్యమో? మిథ్యమో? యేమొ సకలజగము.
యానభూరుకరాళగర్భాంతరమున	

స్త్రీ-లోకము

కొడాలిలక్ష్మీనారాయణగారు

ఈ ప్రపంచము దుఃఖములకు విలాసభూమి. అందు కాంత తనకాంతునికి విశ్రాంతినిగలిగిండు పరమపవిత్రమైన పల్లశాల.

ఈ విశ్వము దుఃఖదావాసలయము. అందు పత్ని తనప్రాణనాథునికి హృదయాగ్నిజ్వాలలను జల్లార్చు శీతలాంబుప్రవాహము.

ఈ జగతి క్లేశమందిరము. అందు మానిని తనమనోభవునికి మానరక్షణము చేయుటకును, దుఃఖమును నిర్మూలము చేయుటకును ఉన్న ఉదారహృదయుడుగు అగ్రాంగి.

ఈ విశ్వము రోగములకు విశ్రమస్థలము. అందు వనిత తన వరుని యుద్విగ్నతను వినాశనముజేయు వైద్యవిశారద.

ఈ ప్రపంచము నిష్ఠురతకు నాగపాశమైయున్నది. దీనియందు నాయక తన నాయకునికి బంధవిమోచనార్థము నాగారియైయున్నది.

ఈ ప్రపంచము స్వార్థముయొక్క స్వరూపమైయున్నది. దీనియందు స్త్రీ తన స్వామి కామియొక్క పవిత్రకర్మములచేత వేరుచేసి నిష్కామకర్మల నుపదేశించు మోక్షసాధనామూలమై యున్నది.

ఈ జగతి ఆయా ఆపన్నులకు నిరంతరసంతాపాగ్నిజ్వాల. అందు ప్రాణేశ్వరి తన ప్రాణేశ్వరునకుఁ దనశీతలపరిచర్యలచే సంతాపముల నంతరింపజేయు మనోహరమాలతీలతయైయున్నది.

ఈ లోకము దౌష్ట్యములకు నిలయమై యున్నది. దీనియందు హృదయేశ్వరి తన హృదయేశ్వరుని దౌష్ట్యములనుండి తప్పించు దుర్గమమైన గోడయైయున్నది.

ఈ జగత్తు వ్యర్థమై జగడములకు వలయైయున్నది. దీనియందు భార్య ఆ వలత్రాళ్లనుగోసివైచి దానినుండి భర్తను బైటకు రప్పించు వింతఖడ్గమైయున్నది.

ఈ ప్రపంచము క్రూరత్వమునకుఁ గాంతారమైయున్నది. దీనియందు భామినీమణి భ్రాంతచిత్తుడగు తనభర్తను దప్పిపోయిన మార్గమునుండి మరలించి సుగంధవిలసితమై యున్న పూలతోటలోనికిఁ జేర్చు మార్గప్రదర్శినియై యున్నది.

ఈ జగతి యజ్ఞానాంధకార బంధురమైయున్నది. దీనియందుఁ జంద్రదాసన తన నాథునికిఁ జారుచంద్రికయై యున్నది.

ఈ ప్రపంచము భయభాండాగారమైయున్నది. దీనియందు భార్య తన భర్త యొక్క భయములను బోగొట్టు దుందుభియై యున్నది.

ఈ ప్రపంచము కంటకి కేంద్రమై యున్నది. దీనియందు పత్ని తన పతికిఁ బాదరక్షణముచేయు పదత్రాణయై యున్నది.

ఈ జగతి యవిద్యచేత నంధకారావృతమై యున్నది. దీనియందు శ్రీ తనస్వామి యొక్క ప్రతిభా విశేషములను బ్రకాశితముజేయు విద్యావిభాషితయైనదీపశిఖయైయున్నది.

ఈ విశ్వము విషవృక్షమైయున్నది. ఈ భయానకవిషమునుండి పతిని దొలఁగించుటకుగాను పత్ని యమృతఫలమైయున్నది.

ఈ జగత్తు ప్రేమకు పాఠశాల. దీనియందు శ్రీ తన నాథునికిఁ బవిత్రమైన ప్రేమపాఠములను నేర్పు సుపాఠ్యయిని.

ఈ ప్రపంచము రణభూమి. దీనియందు శ్రీ రథికుడైన పతికి రథమును నడపు సారథి.

ఈ విశ్వము నాట్యరంగము. దీనియందు శ్రీ తన భర్తకు నేత్రోత్సవము జేయు చారులోచన.

ఈ ప్రపంచము గంధవిహీనమైన పంకమైయున్నది. దీనియందు గాంత తన కాంతునికిఁ బరిమళ సారభముల వెదఁజల్లు మొగిలిపువ్వు.

ఈ ప్రపంచము సర్వశృంగారనిలయమై యున్నది. దీనియందు పనిత తన నాథునికిఁ గంతహారమై యున్నది.

భ ర త మా త కొ క జా బు

శ్రీమతి ఇల్లిండల సరస్వతీ సీతారామ్ గారు

“ భ ర త మా త కు

అనేకవందనములు. అమ్మా! హిందూదేశ మెట్టిస్థితిలోనికివచ్చినదో చూచితివా?

మనహిందూనారీమణులు విద్యావిహీనలగుటచే మూఢ్యమును వహించు చున్నారు. వారు మంచిమాటలను చెవినిబెట్టరు. ఎప్పుడును వంటయింటిలో అధికారముచేయు నారీలలామలకు ఉపన్యాసములనిన, చదువులనిన ఏమర్థమగును?

అర్థముకాకపోయినను ఉపన్యాసములకు మాత్రము వచ్చుచుందురు. వచ్చినచో నుపన్యాసముయొక్క సారాంశము గ్రహింతురా? గ్రహించరు. గ్రహించకపోయినను వినురా? వినరు. వినకపోయినను నిశ్శబ్దముగానుండురా? ఉండరు. ఇక వారక్కడకువచ్చి పైటలు సవరించుకొనుట, పైటపిన్నులను చూచుకొనుట, తలలోపువ్వులను బెట్టుకొనుట, రవికెలకు గుండీలు పెట్టుకొనుట, చేతివాచీలను చూచుకొనుట, అనాకారులనుచూచి వెకవెకలాడుట, జారిన ముసుగులను సవరించుకొనుట, వగలనుగురించి ఒకరి నొకరు ప్రశ్నించుకొనుట. ఇవి వారక్కడకువచ్చి చేయు పనులు.

వీరెందులకు వచ్చినట్లు? పరిశుభ్రముగా దుస్తులు వేసి తీసికొనివచ్చిన తమబిడ్డలను చూపుటకా? లేక, తమనగలను చూపించుటకా? లేక, తమ విలువగల చీరలు రవికెలు యితరులు చూచుటకా? తమపైటపిన్నులను చూచి యితరులు ఆనందించుటకా? తమ సులోచనములను చూచి యితరులు తమను నాగరికురాండ్రని యనుకొనుటకా? మేము నాగరికముగా ముచ్చెలు వేసుకొంటిమి. మీరందరు వేసుకొనుడని సంబోధించుటకా?

ఉపన్యాసమనిన ఏమోగ్రహించనేరని అబలలు ఎందుకువచ్చినట్లు? నెలదినముల బిడ్డలనుకూడ తీసుకొని వచ్చెదరు.

ఓభారతీదేవీ! నీగర్భమున జనించిన బిడ్డలెట్లయిరో చూచితివా? ఉపన్యాసము లోని మాటలెంత మధురములైనను వారిచెవులకు ములుకులై నాటుకొనును

దేశమిట్లుండిన ఎన్నడు బాగుపడును? హిందూస్త్రీలలో నొక పెద్దలోపమున్నది. మాకునగలున్నవి. నాకెములున్నవి. మేముభనవంతులమనివిట్టవీగుదురేగాని, అయ్యో! మనకు జ్ఞానమనెడి భనములేదని చింతింపరు. మాకు నగలుచేయింపుడని భర్తలను పీడింతురేగాని, చదువుచెప్పుమని నోరుతెరిచి యడుగరు. చీరెలురవికెలుతెమ్మని వేధింతురేగాని, పుస్తకములుతెమ్మని ప్రార్థింపరు. పైయాడంబరములను చూచి యానందింతురేగాని, లోవలిసంగతిని గ్రహించి విస్మయమునొందరు.

ఓతల్లీ! నీపుత్రికలలో పుస్తకమనిన ఏసగించుకొనువారు చాలమందియున్నారు. చదువు నేర్వకపోయినను, గృహకృత్యములను సరిగా నెఱవేర్చి, విడ్డలను సరిగా పోషణచేయు నారీలలామలున్నారా? భర్తకు సరిగా హితము సెప్పు భాగ్య శాలులున్నారా? సంసారమును బండికి గట్టబడి, భర్తత్రోవను నడుచుచుండగా, భర్తతో సమానముగా నడుచు భార్య యున్నదా? విద్యనేర్వకపోయినందువలన తాను నష్టపడి యుండునుగదా? ఆనష్టమును తెలిపి తనబిడ్డలకై నను విద్యచెప్పించుమని భర్తను వేడు గృహిణీయున్నదా?

జననీ! వీటికన్నిటికి కారణము తెలుపుమందువా? నీకుకోపమునచ్చునేమో! నీపుత్రులే! పురుషులే! ముమ్మాటికి పురుషులే!

పురుషులు తమ సంగతినే చూచుకొందురుగాని స్త్రీలసంగతి యాలోచింపరు. ఏస్త్రీయైన చదువుకొనుచుండినయెడల వీరుచూచి సహించగలరా? సహించలేరు. స్త్రీ యెప్పుడైన ఉపన్యాసమిచ్చినయెడల వారిని హేళనచేయుచు జంతువులుకూడ ఉపన్యాసములిచ్చుచున్నవని కథలువ్రాయుదురు. అమ్మా! చూచితివా? పురుషులప్రజ్ఞ.

భగవంతుడగు వైకుంఠవాసుడు లక్ష్మీని గౌరవించి తన వక్షస్థలమునందుంచు కొనినాడు. ఆదేవాదిదేవునికంటె వీరుఘనులా? అటువంటి గౌరవము పొందిన లక్ష్మీ దేవి జాతివారలయిన స్త్రీలకెన్నటికైన విలువతగ్గునా?

పురుషులకు స్త్రీలయెడల ఎట్లుప్రవర్తింపవలెనో తెలియదు. తామే యధికారము నంతను వహించవలెనని తలచెదరు. వారి యాధిక్యమేమి? భార్య భర్త లిరువురు తోడునీడలవలె ప్రవర్తింపవలెనుగాని “ఆశుదానవు, నీకు పురుషులజ్యోక్యమే?” యను మాటలేమి? కాలమునకు కట్టుబడియుండిరి గాని స్త్రీలు పురుషులతో సమానమైన తెలివితేటలుగలవారు. వివిధవిషయములతో గప్పబడిన వజ్రములవలెనున్నారు.

ఏదేశము చూచినను, యేగృహము పరికించినను, యేపురుషుని మాట్లాడించినను
 “శ్రీకి స్వాతంత్ర్యమేమిటి?” అనువత్సరే!

అమ్మా! వర్షమున కెదురుచూచుచుకోరవత్తులవలె మీరందఱు స్వాతంత్ర్యమునకై
 ఎదురుచూచుచుండవలెనని నీపుత్రికలకు బోధచేయుము.

తల్లీ! స్వాతంత్ర్యమును వరమును దేవుడు మాకు త్వరలో ప్రసాదించునట్లుచేయుము.

జననీ! నిన్ను నమ్మియుండువారలకు చెఱుపులేదు. మేమందరము నీపుత్రికలము.
 పురుషులు మాకుందుద్వేషభావము వహించుచున్నారు. అట్టి ద్వేషము పూర్ణము
 గ్రహముగా మారునట్లుచేయుము.

పాలముంచినను నీటముంచినను నీదేభారము.

ఇట్లు

నీ ప్రియ పుత్రిక”

భార్య

శ్రీమతి మరు పూరు వేంకట సుబ్బమ్మ గారు

కష్టములలో దారి తెలియక త్రొక్కటపడు మానవులకు భార్యగదా బంధువు?

అతిసున్నితమైన చిన్నచిన్న చెట్లు గొప్పగా పెరిగియున్న చెట్లకొమ్మలచే వచ్చు
 సుడిగాలి ఏచుటచే ఎంత వేడియైనను మొదలు వంచక తమ ప్రాకారములను కాపాడు
 కొనునట్లే భార్యయు దైవాధీనముగా వచ్చేడు కష్టములకు భర్త మనస్సు చెదరనీక
 నాకుని ప్రాణములను కాపాడుచున్నది. తనకెన్ని చిక్కులు వచ్చినను తినుటకు లేక
 పోయినను యీ ప్రపంచమే విషమించినప్పటికిని భర్త తన గృహమునందు సంతోషముగా
 భార్య మధురమైనట్టి మాటలు వినుచున్నాడు. భర్తలను ఆనందవీచికలలో నుయ్యల
 లూగునట్లు చేయువారు భార్యలేకదా?

గీ. అఖిలదుఃఖిలో గార్తునకాపదము

మరుచిరంబుగ భార్యయ మాపి యెందు

నొక భార్యనమేరుదైయున్నవాని

కెంతలాపదలయ్యెను నెఱుకపడవు.

అని మహాభారతకారుడు పైతము నుగ్గడించియున్నాడు.

పాణిగృహీతి—పెండ్లము

శ్రీరామకృష్ణకవులు

౧

వధువు—పెండ్లికూతురు

శ్రీలం బొల్లు వివాహవేళ శుభలక్ష్మీవీక్షణవ్యగ్రలై

కాలన్నిల్చిన పేరట్రాడు తనయుత్సాహంబు హెచ్చింపగా,
గేలుందమ్ముల కంద నగు మగనిం నెల్వంగ వేవేదలం
బ్రాలం బోసెడు పెండ్లికూతునకు సాభాగ్యంబు నిండారుతా.

పేరుల్ చెప్పడునేళలక వరుడు “నాపెండ్లము నే” నంచు సా
ధారణ్యంబుగ బల్కునల్ల వగుచుం బా సట్టులే “నేను మా
వా” రంచుకొ గడునుందనంబు వెలయక వాక్రచ్చు దారం గులా
ధారం పెండ్లికుమారుం డాదరముచేతం జూచెడుంగావుతా.

“ఏ గచ్చేరికి నేగంగావలయు నోసీ! పిల్లనిం బుచ్చుకో
వేగకొ ర”మ్మని బొమ్మ యొం డిడువరుక విప్రోపదిస్తార్థయై
“యే గీతంబుల నేర్చికోనలయు నేడి మీజనా? నెత్తుకో
నేగంగాహడచె?” యంచుం బల్కు వధు పెం దిస్తాపి రంజిల్లుతా.

దండాడించు లేటికొ వచుండు తనమీదకొ గందునో యంచు బ
గ్గుండకొ మెల్లంగఁ జిల్లి, భర్తపయి నత్తుల్ గాడునో యంచు నె

ప్రతి దశాబ్దమునకు బోయి కాయితముగా బుక్కములం బట్టి మై
నిండం బట్టెడు పెండ్లికూతున కగు నిత్యంబు గృహముల్.

మెఱుగుల్ దీరిన మేల్మిబంగరునగల్ మేనం దగల్, జన్మ న
క్కట వారింపగలట్టి నెమ్మొగమునం గృహపుంబొట్టు చ
క్కరహింపన్, బసవంట నొప్పు మధురకంబెంతో బాగీయంగా
వరు మెప్పించు నవోధ బాధముగ సాభాగ్యంబునగా గావుతన్.

౨

ను వా సి ని—ఆఁ డు ప దు చు

ప్రగుచుట్టంబును బంచి నూతనముగాఁ దగ్గ మామ యేడాదిపం
డుగట్ట విల్చిన వచ్చినట్టి గుణవంతుం డల్లుఁ డల్లంతనే
యగపడ్డ తైలకతైలక విడిచి యొయ్య లోనికిం బోయి యే
దొ గతిం దండ్రీ నెమర్కొనంబనుచు కూతుఁ మాత దీవించుతన్.

ఎదొ మిత్రమ్మును జూడ భర్త చనువో నీక్షించి విస్రబ్ధయై
గదిగుమ్మమ్మనయందుఁ బాటలను జక్కంబాడుకొంచుండగా
నదిగో! నీమగఁడంచుఁ జెల్లియలు కూయన్, లోనికిం బాటి నె
మ్మదిగా సారణుండి తొంగికను లేమన్ బ్రేమముల్ గూడుతన్.

అనుజన్మల్ జనకుండు భర్తయును మధ్యాహ్నంబునందన్నముల్
దినువోఁ దాఁ దెలనాకులం జిలుక లెంతే నేర్పుగాఁ జట్టి భో
జన మైనచ్చి మగండు పండుకొను సెజ్జం జెట్టి పొంచుండి యా
తని యాశ్చర్యము హర్షముం గనెడుకాంతన్ సంతసం బొందెడున్.

ఎలమి మేలము సేయఁగా మఱిద“లోయీ! యేదియో నీతలం
గల”దన్నం, తెయివెట్టి చూచుకొనఁబోగా బావ, యావామ న

వ్యాలయం “పెండ్రము నవ్వుడే నెదకికొంచున్నాడు” నా, నాతఁ “డ
పైలె! త ప్పే” నుని యోడఁ; గుల్కెచుచిరంటిక శ్రీలు చేపట్టుతఁ.

“రమణం బొంగిన పాల నీరుఁ జలుకఁ రానొల్ల దిన్నార్లు మా
యమ, నీవచ్చినగోలె నింటిపని నేయంజొచ్చె నీ కేమి లో
పము గాకుండఁగ” నంచు మాత వచియింపఁ, నవ్వు జామాత కో
పముతో “నంచులకా?” యటన్న నుత సంపల్లబ్ధి హర్షించుతఁ.

తలి నీళ్ళన్నియుఁ దోడి కాలి యటుమీఁదన్ గుంకుళుల్ గొట్టి చెం
తలఁ బొంచుండిన కూతు నల్లుతల రుద్దఁ బుల్కుఁబైఁబోయునం
దులకుఁరమ్మన, సిగ్గుచేఁగునియఁ “గన్నుల్ మూసికొన్నాడు లే
యలుకేలా?” యను వచ్చు ముగ్ధ పరివశ్యఁ భర్త కీర్తించుతఁ.

ఒకసాయ ముసివారి కేగిన మగం డొక్కింత కేతెంచి పి
ల్వకయే తల్పును దట్టఁగా దయిత “యెవ్వారావో” రనఁ లజ్జ మి
న్నకయుండఁబలి; “పల్కవే” నుని కృతస్యక్కారయై తల్పుడి
సి కడుఁ వెల్యలఁబాటి పర్విడు మృగాక్షి భర్త మన్నించుతఁ.

అయిదార్పాల్లిటు లుండఁ గట్టనిడి యొయ్యన్ మానుగారంపఁగా
బయనం బై పతి గుమ్మమున్ దిగినవెంటన్ మూపుపై నీళ్ళబిం
దియతో నవ్వుమొగమ్ముతోడ నెదురై తృష్ణాత్రపార్థస్ఫుర
న్నయనాబ్జంబులఁ జూచు జాయ శకునానందమ్ములం జేయుతఁ.

3

మ భ్య మ — కొ మ రా లు

ప్రభిలాషోన్నతిఁజేసి శోభనదినంబం దింతముఁరా, వయః
ప్రభవం బయ్యెడు రూపభేదమున భర్తఁ గుర్తుపట్టంగలే
కభయత్వమ్మున నిల్చి, యవ్వ “దిగినారా?” యంచుఁబ్రశ్నింపఁ ద
న్నిభృతోక్తి విని శంకఁమై బలచు నేణీనేత్ర రాణించుతఁ.

స్మరనమ్రాకృతవత్క్రియాయ్యను బునస్సంధానశోమక్రియా
పరతంత్రుండగు నాథుమోము గతవిభాంతిం గటాక్షించుచుక
గురువాశ్యమ్మున భర్తకు బుడిసిపట గొంచెమ్ము నీర్వెట్టు ను
స్థరణి బైలనె నంచు గోల కగు దీర్ఘాయుష్యశాభాగ్యముల్.

పొరోహిత్యమునర్చు బ్రాహ్మణుడుచెప్పక భర్తతోదాను నా
య్యారం బార ఫలప్రదానములు నేయక బల్లెరంబెత్తి త
ద్భారం బేమియు నాత్మనాథునకు దోచకరానియట్లెట్టులో
యోరక వ్రేళులు గండఁ బట్టు సఖ కాయుక్రీలు వేలయ్యెడుక.

అనువాదమ్ములతో బురోహితుడు గర్భాధానఖండం బరిం
చినమీఁదం గులపాలికల్ తమకు బాసెం బేకపాత్రంబులోఁ
చినఁబెట్టక బతి గిన్నెలోనఁ దనచేతిం దాకుఁ సారస్యముక
గని యాపైఁ తెయి నేకదా యిడని ముగ్ధక నేత మోహించుతక.

ముల్లల్ చుట్టినయట్టి మేలిసిగ యామోదమ్ములం బమ్మి భా
సిల్లక గజ్జెలనాగరమ్ము మిగులం బెల్వార దుద్దుల్ విరా
జిల్లక గానుల పేరుఁ గంటెయుఁ బ్రకాశింపక సతుల్ పంపఁగా
నల్లన్ గేలిగృహంబు సొచ్చెడు వృషస్యంతిక బ్రయుండేలుతక.

గురువుల్ దిద్దినయట్లు నేకువనె మేల్కొం, చేరు బాధించిరో?
మఁ డింక న్నిడురించుచుండె నను విశ్వాసంబుతో జీవితే
శ్వులు పాదమ్ములఁ గన్ను లద్దుకొని పెజ్జన్ దిగ్గి వేఁ గేళిమం
దిరముక వీడెడు మందయానఁబలి భృత్యభూతుడై కొల్చుతక.

౪

ముష—కోడలు

క్రియతే వర్ణనసేయరానియవియా కేళివిలాసమ్ముల
క్షయమై యుండనె మూడునిద్రరలక కాఁగా సారెయుంజీరయ్య
గయిళొం చెట్టులొ పుట్టినిల్లు విడి సాక్షాల్లక్ష్మినాఁ గానఁగా
నయి యత్తింటికి వచ్చు క్రొత్తడికిఁ జెల్తాళ్లొద మేపారుతఁ.

కడుహర్నమ్మునఁ బ్రాణవల్లభుని యాజ్ఞం బక్కఁగావించు చెం
దడుగుం దాటక యత్తమామలకు భక్త్యా యత్తయై లోప మే
ర్పడకుండం బరిచర్య సేయుచును దత్ప్రస్తావముం గాంచి యె
య్యెడలఁ మన్ననలొందు మానవతిసూత్రేభుల్ సుఖంబుండుతఁ.

౫

గుర్విణి—చూలాలు.

కడు మోదమ్మున నత్త కూర్చిసుతు “నింక న్ని వొ కేడాదికిం
గొడుకుం గాంచెద”వన్న నవ్వుకొనుటఁ గూఢమ్ముగాఁజూచి యా
తఁ డొకం దున్నపు “డిర లెండులకు నిందాక న్నపుంగొంటి”రం
చడుగంజొచ్చెడునట్టి గుర్విణికిఁ బూర్ణాయుష్య హోఁ గావుతఁ.

సెలదప్పం బొరుగిండ్లయాండ్రు “కడుపా నీదైన గారాబు కో
డలికిన్? జెప్పవు, చిన్ననాటనె యదృష్టం” బన్నచో నత్త “యాస
దల లేర్పాటయి లోకులం బడినఁగాదా?” యన్నఁ, దన్నానుడిం
గలతి రడ్డకు గోల నేల నడువంగా నిచ్చునే యెట్టిదను.

సంతోషార్థము వింతవారు తమకున్ సంతాసమా? నావుకున్
సుంతో సిగ్గున “నిట్లు గర్భిణి”యటంచుం బల్కు ప్రాణేశు తీ
రంతన్ సోరణనుండి కన్గొనుచు నొయ్యారంబుగా నవ్వుకొ
న్నంతర్వత్నికిఁ బత్ని కూడిగము సేయన్ నేగి లే జేమియున్,

వివరింపన్ మొగమోడునేమొ యని వేచిశృంఖల దాయాయి భ
క్త్యవిశేషంబులఁ దెచ్చి చాటుగ నొసంగన్ వల్లభం, డంచుమం
చిని మీకిష్టములం చొకింత గొని యుచ్చిష్టంబుఁ దిప్పించు న
న్నవలావణ్యశరణ్యయైన నవల న్నాథుండు ముద్దాడుతన్.

ఒడ్డుల్ గర్భిణిగాఁ దలంతు రని సిగ్గుహించుచున్ మున్నడల్
పడ్డంబెట్టిన నొక్కలాక్కొక్కటిగాఁ బొయించుచున్ జాభవా
యొడ్డాణంబిడుచుండ మాను మని యొంతో భర్త బోధింపఁగా
నడ్డాడంజనలేక వల్లె యను చూలా లెందు మేలొందుతన్.

నల లొక్కొక్కఁడె పండువెన్నెలలటల్ నింజారుచో, నన్న గా
జులు నెట్టింతుము మా సహోదరి కటంచున్ దన్నుఁ గొంపోవునం
గుల కేతేరఁ, బ్రహృష్టచిత్తయయి తోడ్తో విప్రయోగవ్యధా
కులయాసట్టి కులాంగవక్ గన మతింగోల్పవడే యెట్టిడుక్.

పొలయల్కఁమగఁడున్న దాఁబురిట్టికై పుట్టింటికింబోనికఁ
దెలవాటంగఁబ్రయాణమన్నపుడు వెండిన్దిమ్మునేఁ జూడఁగాఁ
గలనో లేనో యటంచు బెగ్గిలి నమస్కారంబుఁ గావించి క
న్నల నీర్వేషింపి యన్ను పుత్రపతియై నూతేండ్లు వర్ధిల్లుతక్.

నవమాసమ్ములు నిండియున్న తనుఁ గానక్ వల్లభుండేగుడే
ర వికాసంబును జెంది"గాజుల యొయారం బీరు వీక్షింపఁ గాం
క్ష వహింతు న్ననుఁ జూడ నిప్పటికి శత్యంబాయెనే"యంచుఁగం
దువ నెగ్గాడుచుఁ గుందు వల్లభకు సంతోషంబు దీపించుతక్.

నెలలైపుట్టివయింట నున్నతఁడే ద స్వీక్షింపఁగా భర్తరా,
నలవోక న్ననుఁ జూడ నిప్పటికి శత్యంబాయెనే యంచు గా
జుల ముంతేతులు చీరచెంగుల నెటో చొప్పింపఁ బో వల్లభుం
డల నవ్వం, గని సిగ్గుదేలు సఖఁబ్రాణేశండు భూషించుతక్.

ననమానంబులు నిండియుండియు మనోనాథుండు విచ్చేయఁగా
భువిఁ గెంగేలు ఘటించి యెట్టులొ కృతాభ్యుత్థానయై లేవ“మా
నవుగా? యెన్నవిధాలఁ జెప్ప,”నని కిన్కణ భర్తచూడంగ నే
యవియో సాకులు వన్ని తప్పకొను నిల్లా లెప్పు వర్ణిలుతన్.

అలోలాలకసుందరాననముతో నాపాండుగండమ్ముతో
సూలీభావమనోహరోదరముతో శోభావిశేషమ్ముతోఁ
బాలంబాలంగఁ బ్రాణవల్లభనకున్ సంజోషముం జేయు చూ
లాలిం బ్రేమసుధాప్రణాళి భవనాధ్యక్షుండు రక్షించుతన్.

పసపుందావియు నుల్లివాసనయు నొప్పన్ గాయపుంగంపు ముం
పెనఁగన్ బుక్కిటి తమ్ములంపుసాగ సెంతే నింపు పుట్టింపఁగా
పసివాళ్ళాఁన బాహువల్లికలతో వాల్లభ్యసంపూర్ణయై
పసికూనం బ్రియుఁ జెత్తుకో నొనఁగు లేనాలింత మేలొందుతన్.

౬

కుటుంబిని—ఇల్లాలు

ప్రతి యేదే నొకవృత్తిచే ధనము సంపాదించి యీయన్ సమం
చితరీతిన్ గృహకృత్యమున్ సకలముం జేకూర్చుచున్ బంధుసం
తతి యభ్యాగతపాలి యర్థిజనముం దన్నెంతయో మెచ్చఁగాఁ
జతురత్వంబుననౌ కుటుంబిని కగున్ శ్వశ్రేయసానందముల్.

ఇంటన్ దన్విడనాడి భర్తపొరుగు రేకార్యముం దీర్చనో
యొంటిం బోవఁగ ముద్దుబిడ్డల కెటో యుల్లాసముం గొల్పు చే
పెంటన్ నాధసమాగమాహమునకై వీక్షించుచూ గుండు వా
ల్లంటిన్ గొటని ప్రేముడిం బ్రియుడు వేగన్ వచ్చి లాలించుతన్.

తానున్ భర్తయు నేకశయ్యపయి నిద్రం గూరియుండన్ నిజ
ప్రాణేశుండు వివన్నుండైనటులు దుస్స్వప్న మ్మోదో కాంచి తో
డో నాల్కన్ భయమంది మేలుకొని కాంతున్ మెల్లఁగాలేపి దుః
ఖానందంబులఁ గొగిటం బొదువు జాయం బాయరా దెన్నఁచున్.

చలికారమ్మున నాధు నెక్కుదియొ యాక్షేపమ్ము గావించి న
వొలయుండెనీయు నాతఁ డల్కఁగొనెనేమోయంచు నె స్వంట ను
త్తలపాటుం గని చేరవచ్చి యలివాలభ్యముతో “నాదు ప
ల్కులకుంగోవమురాదుగా?” యను వృగిలోలాక్షికిఁ జేమమల్.

అయాకార్యములకొ శ్రమమ్మునకు లోనై భర్త యిల్ సేర నా
యాయాసమ్ముఖలమ్ముదవ్వలకుఁ బాయకొ నవ్వనెమ్మోముతో
డాయంగాజనుచెంచి యేదో పలు కాడంజొచ్చి యెంతెంతయో
హాయిం జేసెడి బాయకంటెఁ గలదే యవ్యంబు మాన్యం బిలకొ?

ఏకార్యమ్మునుగూర్చియో నిజవిభుండేమో విచారించుకొం
చేకాంతంబున నుండవచ్చి యరచేతం జేయి సంధించి “యే
దో కానీ తలపోయుచున్నటులుగా నున్నారల ద్దేదియో
నాకుం జెప్పరె?” యకొ పలిక్కి, పతి కానందంబుఁ గల్పించుతకొ.

ధనవంతుఁ డయినకొ దరిద్రుఁడయినం దారుణ్యసంహుక్తుఁడై
నను వృద్ధుండయినకొ సురూపయుతుఁడై నకొ రూపహీనుండై
నను దన్నుంగయికొన్న భర్తకు సమానప్రీతి సంధిల్లగా
సనయమ్ముకొవినయమ్ముఁ జాపుగూఁధుర్యకొ భార్య మన్నింపుఁజొ.

ప్రాజేకుం డెటు కోరునట్లె తనయావచ్చుక్కి వర్తించుచుం
గానం గాఢురమున్న నద్ది యొక స్వర్గంబట్లు తోపించి య
త్యానందం బొడగూర్చుచుండెడు ద్వితీయం బోలు తీయంబు లో
కానకొ వేతొకఁ డున్నదంచు నొడువంగానేర రెవ్వారలుకొ.

“ఏల నీకు భయంబుఁజెందఁ? కలపై నెక్కించుకొందు న్నిమకొ
బాలా! యత్తయు నాడులిడ్డలును నీ పంతంబుఁ జెల్లింతు నా
శ్రీ లన్నింటికి నీవెఱాణి” పని చేర్చిం బల్కి పెండ్లాడి య
య్యాలిం గూలిపడంతికై వడిఁ గనం బ్రాణంబు రెట్లాప్పడికొ?

శ్రీ మ తి వి. స ర స్వ తి గా రి కి

శ్రీ మ తి యన్. క మ లా వ తీ దే వి గా రు

శ్రీకి స్వాతంత్ర్య మియవలయుననుమాట నుంచిదే. కాని, శ్రీస్వాతంత్ర్యమునుగూర్చి చర్చించుట ఎంతటి ముఖ్యపరమో, శ్రీ కంఠవలన స్వాతంత్ర్యము నీయవలయుననెడి విషయమును చర్చించుట సయితము అంతముఖ్యపరమే. శ్రీకి విద్యనీయవలయునని వాదించుట యెంతటి ప్రధానాంశమో శ్రీ కెట్టివిద్య నీయవలయునో, తాను నేర్పినవిద్యకు శ్రీ ఏయేవిషయముల నెట్లుప్రయోజనము కనఁబఱుపవలెనో ప్రపంచింతుటసయితము అంతటి ప్రధానాంశమే. అందుచేత శ్రీవిద్యాస్వాతంత్ర్యములనుగూర్చి ఆదోశనము సర్వి కెందవవిషయమును వివరుట పెండ్లియదావుడిలో మంగళనూత్రముమాట మఱచినట్లుండును. దేశము నందలిశ్రీలు విద్యావిహీనలైయుండుటవలన నెట్టియరిష్టము వాటిల్లునో, దేశమువల శ్రీలనెల్లర విద్యా వతులను గావించి వారు నేర్పినవిద్యకు సరియైన వినియోగముగఁగమును మాచింపకుండుటయు నట్టియరిష్టమునే కలుగఁజేయునని నాయభిప్రాయము. స్వాతంత్ర్యము కావలయునను సమస్య నందించినవెంటనే విద్యావతీయగు శ్రీ తదభివృద్ధిమాగ్గమునే లక్ష్యముగా నుంచుకొనును గాని, ఇన్ని వాళ్లవలనను తన్నుకొక్కిరిపట్టియుంచినట్లుగా తానుభావించుచున్న పురుషునిపై పగఁగొచ్చుకొనుటయే పరమావధిగా నెంచుకొనదు. కార్యవివక్షతాశీలత గలయాఁడుది పురుష ద్వేషము, మానవద్వేషము మున్నగుదుర్భావముల కెవ్వడును జోటియదు. ఒకగుటుంబమున నును నేటొకగుటుంబముననును, ఒకదేశములనును నేటొకదేశములనును, ఒకఖండవాసులనును నేటొకఖండ వాసులనును యుద్ధము సంప్రాప్తమైనను ప్రపంచము నిలుకడఁగాంచును గాని మగవాడును, ఆఁడుదియును పోరాటమునకుఁగఁదంగినచో ఏక స్పృహయిత మాలిపోవలసివచ్చుననుమాట నిజము. “ భారతపురుషుఁడు స్వార్థ పరుఁడు. ... భారతపురుషుఁడేకాదు; ప్రపంచమునందంతటను పురుషుఁడు స్వార్థపరుఁడే. పురుషునికేగాదు. మానవజాతికే స్వార్థపరాయణత మొందు. ” అను మీవాగ్యసములోని వాక్యములు చదివిన పిమ్మట భగవం తుఁడే స్వార్థపరుఁడు కాదోలునని సయితము కలవరపడవలసియున్నది.

“ చిన్నతనమున తండ్రి, నడిమికాలమున భర్త, చివరకాలమున పుత్రుఁడు—ఆమెను రక్షకులు. ” ఈవాక్యమువలన “ శ్రీకి ఆజన్మాంతమును తనదేహముపై తనకే స్వాతంత్ర్యములేదు ” అని ప్రకటికృత మగుచున్నట్లు మీరు వాక్కుచ్చివారు. “ రక్షకులు ” అనెడి పదమునను సరియైన ఆర్థమును గమనించినచో నిట్టివిక్రమం లేన్నదునురావు. ఝాన్సీలక్ష్మీభాయి, తారాభాయి మున్నగు బలాధులయూట చెప్పిననేమో కాని సర్వసామాన్యముగ నున మఱలము. అబల లన్నంతమాత్రమున శ్రీ లిక వట్టిపనికిమాలినవారని భావించుటయు వెంగలితనమే. కావున శ్రీకి రక్షణ ముఖ్యపరము. అట్టి రక్షణభారము బలవంతుడగు పురుషునిపైఁబెట్టుట కేవలము స్వార్థకూన్యచుగుభావమునే పెంబరించునుగాని మీరు తలంచిన ట్టివాక్యమున

శ్రీ పురుషునికి బానిసయనియు, శ్రీ తనదేహముపై స్వాతంత్ర్యములేదనియు, శ్రీ కుదిరేహలేదనియు, పురుషునికి శ్రీపై సర్వాధికార మున్నదనియు ఏకోశముననులేదు. కేయే? స్వాతంత్ర్యవిషయపైన భావ మివాక్యమున కించిలైవలేదు.

పదములయొక్క సరియగునర్థము గ్రహించుటకు యత్నింపకపోవుటవలన సాధారణముగ భావములు తాటూతలగుట నిజము. ఇందుకు తార్కాణముగ మీరుఎత్తివ్రాసిన పద్యమును చూడుడు:—

“ధని యధనుడు రూపసి యొ

ప్సనివాఁ డవివేకి మూఢభావుఁ డరోగుం

డనుగతరోగుఁ డనక యం

గన పతి భావింపవలయు కామధ్వంసీ!”

ప్రతిమానపద్యక్తికిని పైపద్యముగనే భగవంతుడు కొన్నికొంతల నిచ్చును. దార్ద్ర్యము, కురూపము, రోగము మున్నగునవి ఈ కొంతతలలోఁ జేర్చబడవలసినవే. జమించారుఁడు కాడని కాని, శృంగార పురుషుఁడు కాడని కాని, బలవంతుఁడు కాడని కాని మన మేవ్యక్తివైనను తప్పుబట్టుట వట్టితెలివి తక్కువపని. అట్టి కొంతలనుబట్టి ఏమానవునియందైనను ద్వేషమానుట కాని భావించునందుట కాని దుర్మార్గమేయగును. అందుచేత ఈపద్యభావము “ఎట్టికొంతలున్నను భార్య మగనిని భావింప వలయు”నని కాని దుర్గుణము బున్నను సహించితిరవలెనని కాదు. “పతియే దైవము, అతఁ డేత దుర్మార్గుఁడైనను సతి కొలువవలయును” అని నీని యుక్తమైనట్లు మీరు వ్రాసిన వ్రాతలలో సిద్ధాంతీకరింపఁ బడియున్నది. కాని దొంగతనము మున్నగు విలక్షణములు మీరు వ్రాసినట్లు “కొంచెముదుర్గుణములు” అని త్రోసివేయుటకు నీలులేనివని రవంత యాలొందించినచో నాశీగాదు మాకునుతెలియఁగలదు. అందుచేత మీరు వ్రాసిన రెండుపద్యముల యర్థములను సరిగా గమనించినచో “ధనములేదని, అందములేదని శ్రీ భర్తనుజూచి ఏవగించుకొనరూడదు. దొంగతనము మున్నగునదియున్న శ్రీ పర్వసీయురాలు” అను భావ ముల నిచ్చునుకాని మీరెంచినట్లు పెడయర్థము లేదు. శ్రీపురుషునిరువురపక్షమునను సమానముగ న్యాయ మును జూపింపని భావము లచ్చట మనధర్మశాస్త్రములలో కలవని వాదించువారలలో నే నొకఁడను. కాని ఇట్టిసద్భావములకలపద్యముల నుదాహరణములుగ గైకొని శ్రీ బానిసగా చేయఁబడినదని నిరూ పింపఁజూచుట కేవలము పొరపాటు. ఈతరువనే ఆపార్థముచేసికొని ధర్మశాస్త్రములను దూషింపఁగడంగుట కేవలము సాహసకృత్య మనిచెప్పట కేమైనసందేహమున్నదా?

శ్రీమతి విద్యానుందరి లెంగునూరు నాగరత్నముగానికి మీరు వ్రాసిన బహిరంగరేఖలో మీరు శ్రీ లభివృద్ధిసొందచున్నారని మోదించుచు, “అక్కడక్కడ ఉన్నతోద్యోగములలో కొందఱు శ్రీలు కనఁబడు చున్నారు.” అని సందర్భపరమున వ్రాసినారు. మనము విద్యార్థులమై చూసిన ఆభివృద్ధి, కారదాల్పిలువలన కాంచిన ప్రయోజనమును ఉద్యోగములకై యత్నించుటలో కొల్పోయినామని నిష్పందేహముగఁ జెప్పఁ గలను. మన కవ్యరమిదైన యనిష్టముకల్గినచో మొట్టమొదట మనము చేయుపని పండ్లికిలించి నవుట. ఇప్పుడు మన ముద్యోగములకై యత్నించుట ఈవెల్లిరింపులలో జేర్చవలసినదనియే నాయూహ. కళ్లజోడు, కళ్లజోడు, చేతిబెత్తము మున్నగునవి ధరించుటలోను; ఇంగ్లీషు చదివి ఉద్యోగములుచేయుటలోను

కొందఱుశ్రీలకు “ఇది మనము అవసరములే. అందుచేత మనముసములము వీని నవలంబింపవచ్చు” ననెడి భావముకంటె “మగవాఁడవలంబించుచున్నాడా? లేదా? మనముమాత్ర మేల యవలంబింపగూడ” దనెడి యహంభావ పెక్కుడుగా నున్నట్లు నాయల్పజ్ఞానమునకు తోచుచున్నది. అగౌఠెమ్మకొరికలలో ఉద్యోగమును కావలెననుటయు నొకటిగా గణింపదగినదే. భగవత్తత్వములెఱింగిన కుశాగ్రబుద్ధులు శ్రీవ్యక్తిని పురుషవ్యక్తిని వేర్వేరుగ భావింపక, ఇరువుర నేకత్వము నొందించుమార్గమునే వీక్షించురు. ప్రతిమానవ వ్యక్తిని చూచుకొనవలసినవిషయములు రెండు; సంసారము, వ్యవహారము. సంసార మింటిలోనిపని, వ్యవహార మింటి వెలుపలిపని. ఇంటిలోనిపని, ఇంటి వెలుపలిపని,—ఈరెండుపనుల నొకేవ్యక్తి నిర్వర్తింపజూచుట చేవల మసాధ్యమగునా కాదా? అందుచేత కుశాగ్రబుద్ధు లీరెండుపనులను శ్రీపురుషవ్యక్తిరువురకును విభజింపజూచురు. పురుషుఁడు దుర్యోగమున కర్హుఁడని ప్రపంచమంతయు నంగీకరించినవిషయమే. కావున “మనము దక్క దక్కినప్రపంచమంతయు వట్టితెల్లవికట్టువది” అని భావించిననే గాని పురుషుఁడు దుర్యోగమున కనర్హుఁడని యనుకొనుటకు వీలులేదు. ఒకవ్యక్తి యొకపనికి బూనుకొన్నచో వేరొకవ్యక్తి రెండవ పనికి బూనుకొనవలయునని గ్రహింపవలెను. కావున, యిట్లాలై యుండవలసినభాగ్యుర శ్రీయందున్నది. కాని, అటుయిటుగాక యిరువురును ఉద్యోగములలోనికేవ్రాలు పని అచకతవకయైనపనియని ఘంటాపథముగా నొక్కచెప్పగలను. మన యిచ్చవచ్చినంతవిద్య నేర్చుకొనవచ్చును. మనమును నాటకములకు నేరీమాటకు పోవచ్చును. మనమును పుస్తకభాండాగారములకుపోయి గ్రంథపఠనము చేయవచ్చును. ఉపన్యాసము లీయవచ్చును. పుత్రకులు చదువవచ్చును. పునర్వివాహముల కనుజ్ఞనీయుడని యడుగవచ్చును. అస్త్రీలో సమ మైనవాక్కును కోరవచ్చును. కాని ఇట్లుబాసి, కికుపోషణమునొసే, సంసారమును వేరొకని చేతిలోనుంచి మనమును ఉద్యోగములకే పరుగిడితిమా; సోరెడుబియ్యమునకు సోఁడు పోగా కుంచెడు బియ్యమును కక్క దిగమ్రొంగినదన్నట్లు మనము పూనుకొన్న కార్యమే మొదలంటచెడు నన్నమాట నిశ్చయము.

“గృహాలక్ష్మి” యను పదము “కల్లబొల్లితీపుమాటలవలె” నవినసారీలోకమునకు తోచియుండ వచ్చును. దానికికారణము “గృహాలక్ష్మియన వంటపని, ఇంటిపని చేయునది. వంటపని, ఇంటిపని కడు నీచములు.” అనెడు అజ్ఞానజనితభావము. కికువుల మలమూత్రము తెత్తుచున్నప్పుడు, శ్రీపాకీపని చేయుచున్నదనిచెప్పవలసినప్పుడు; ఇట్లుసరిమాచుకొనవచ్చుప్పుడు, దానీపని చేయుచున్నదని చెప్పవలసినవచ్చినప్పుడు; రేయింబదశ్శతక, ఇందుకందుకనక, ఇప్పుడప్పుడనక, కష్టపడి గడించి కుటుంబపోషణమును వహించి పురుషుడు చేయుపనిమాత్రము పాపము బానిసత్వముకాదో? చాకిరీ యనుకొన్నచో అన్నియు చాకిరీలే. మన కొక మనము కట్టుకొనుట, మనముద్ద మనము నోటిలోవేసికొనుట చాకిరీమనుట ఎంతఅసందర్భమో, ఇట్లాలు చేయుగృహకృత్యములను చాకిరీయనుటయు నంతయుసందర్భ మైనమాటయే యని వేలచెప్పవలయునా? ఉద్యోగములకై యర్పించుటలో మనదృష్టి పాశ్చాత్యులదృష్టి కన్న మతిరెండుబారలు దూరముగనే పాతినది. మననాగరికత వాఁనాగరికతకన్న మించిపోయినట్లున్నది. ఏలనన వాకింకను ఈఉద్యోగవాంఛ ప్రబలముగా నాటుకొనలేదు. ఈవిషయమున వారికి ముందు మనమే మార్గదర్శకులముగానుండ ఇంకను పాశ్చాత్యసోదరీమణులను మార్గదర్శకలగా నుంచుకొనవలసిన యవసరము మనకేల? కావున సరియైన మార్గమును ద్రొక్కిననే మనము విజయము నొందగలము. లేదా మనకిప్పుటిగతియే నిశ్చయము.

౨

శ్రీమతి అద్దంకి అనసూయా దేవి గారు

శ్రీమతి విద్యావందరి బెంగళూరి నాగరత్నముగారికి శ్రీమతి వి. సరస్వతిగారు వ్రాసిన సమాధానములో అంగ్ల నారీమణులను మార్గదర్శకలనుగా నుంచుట నుంచితియని వ్రాసినందుకు నాయొక్క విస్మయము.

సోదరీ! భారతనారీమణులందరు మనదృష్టికి వెగటైకాబోలు! త్రిలోకములు అంధకారబంధుర మగునటుల ప్రభాకరుని ఉదయించువంద కాసించిన నారీరత్నము, త్రిమూర్తులుసయితము ఏమి యీ పతివ్రత మాశోక్త్యము! అని నివ్వెరబొందునటులచేసిన సుమతీదేవి ఈ అంగ్లయుయువకులకు సాటిరారా?

“వత్సరమాత్రమే ఆయుస్సుకలదు. ఆతనిని విడిచి వేటొకని వరింపు” మన్న “మనోవాక్కాయముల నతనివే నాప్రాశక్యమునిగా భావించితిని, ఇతరుల వరించుట తగ” దని సత్యవంతు నేవరించి ఆతని మరణ మాసన్న మైనదని గ్రహించి అతడు ఆదరికి వెళ్లుచుండ కష్టమనుకొనక అతని ననుసరించివెళ్ళి సత్యవంతుని యొనురుల గొనిపోవవచ్చిన జమునిని వెంటనంటి ఆయనచే వరములగొని భర్తను లభిజీవికునిగా చేసినదేగాక ఉభయ వంశములవారికి కుభము నొనగూర్చిన సాధ్వీమతల్లిపావిత్రి యీ అంగ్లయుయువకులకు సాటి కావాలదేమి?

ఇంకను దడులుంటి, చంద్రమతి, సీత, అనసూయ, అరుంధతి మొదలగు సత్కాంతలు యీ అంగ్లయు యువకులకు సరికావలరుగా! పురాణకాంతలసంగతి అట్లుంచి యీషధ్యకాలమునాటి కాంతామతల్లులు, కౌర్యసంపన్నలు, అభిమానవతులు, స్వనేకాభిమానరతులు నైన సంయుక్త, శద్ధిని, దుర్గాదేవి మొదలగు యీ త్రిమూర్తీరత్నములు మార్గదర్శకలుగాక అంగ్లయువకులు మార్గదర్శకలగుట ఆశ్చర్యముకదా? జోరా! అట్టి పతివ్రతామతల్లుల చరిత్రలు నేడు హేయములైనవిగదా?

మనము విజ్ఞలకు ఉగ్రపాలతోనే వ్యవహరిమానరతి నేర్పవలసిన మాతలము. నేడు అంగ్లయుల నడవడి మెచ్చుకొనుచు, వాతివలెనే మనము ప్రవర్తించవలసినదని చెప్పట చాలాకోచనీయము.

సోదరీ! ఒక్కమాట. ఇటుల మనము ముందునెరుకలుచూడక మనకుతోచినది మనము వ్రాయట మంచిదిగాదు. ఇట్టిమాటలు వినిన ఏమి తెలియనిసిల్లులు నిజమనుకొనరా? మనపిల్లలకు మనము సన్న్విధనలు చేయవలెనేగాని, ఇటులనేర్పిన మనవార లేమగుదురో? యోచింపుము.

3

ఐ. యన్. పి. శర్మ గారు

సోదరీ! నీవు గృహలక్ష్మి అట్టోబరు సంచికలో వ్రాసిన శ్రీ స్వాతిశోక్త్యనువాదమును గాంచి తిని. దాన కొన్ని విషయముల పారపడి వ్రాసితివని గ్రహించితిని. అందు మొదటిది ధర్మకర్తలు పురుష పక్షవలంబులు అనునది. ఇది విచారణతీయక వ్రాసినది; ఎందుకనగా

(1) సర్వసంగపరిత్యాగులై వనమున దపమొనర్చు మునులుదేనిని వాంఛించి పురుషపక్షము వహించురు?

(2) వారు పక్షపాతబుద్ధికలవారై నచో అనసూయ, అరుంధతి, సీతాది మహాసాధ్వీలలామల చరిత్రముల గ్రంథములు వ్రాసి జలఖాతాననవాసనాదులకు న్యూనత గల్పింపరు.

(3) యథావరాధదండవత్ నాతిని రాంబుగజేయు ధర్మజ్ఞుడు గౌతముడు, సోదరుని ఫలముల నాజ్ఞ లేకయోగోసి ఆ పాపము బాయుటకై చేతుల ఖండించుకొను ధర్మస్వయాపి లిఖితుడు వ్రాయు స్మృతులు ధర్మ తరము లెట్లగును?

(జాంబాయయందుల ఆచార్యునియొద్దను నారి భారతి సంగీత పాఠశాలకు చెందిన పాల్గొనేవారు నారి వారి సంగీత సాధనములను
ఈ మధ్య విలస్య విలస్య కాలేజీవారులూ జరిగిన కుర్రయ నారి కోళ్ళు సందర్శించునట్టికొనిన భాయాచిత్రము.)

(4) వ్యాసలిఖితమైన ధగ వస్త్రీతలో “శ్రీభదుష్టానవాక్యేణబాయతేవర్ణసంకరః” అని సంఘాభివృద్ధి శ్రీకరంబున చెప్పినేల?

(5) ఉపనీతుని పురుషపక్షావలంబకులగు ఋషులు ‘భవతీభిక్షాండేహి’ యని యాద్యభిక్ష శ్రీయగు తల్లిచెంత గొనఁజేయనేల?

(6) ‘స గాయత్ర్యాఃపరంమంత్ర’ మని సర్వద్యోతలు శ్రీయగు గాయత్రీ వారాధింపు మని చెప్పినేల?

(7) శిష్యాస్మరిలో “మాతృదేవోభవ” యని ముందుజెప్పి పిదప “పితృదేవోభవ” యని జెప్పినేల?

(8) దాన మొసంగుటలో భార్య దానోదక మొసంగినగాని ఫలములేదని గ్రంథముల వ్రాయనేల?

(9) బాలకునే యుపనీతు జేసి మధూకరవృత్తిచే గురుని గురుభార్యను బూజింపుమని విధింపనేల? బాలకు మధూకరవృత్తి నెందుకు నియమింపరాదు?

(10) పురుం జొనర్చుపాపములు శ్రీకి చెందవనియు, శ్రీపాపములు భర్తకు జెందువనియు, శ్రీసర్కర్మల ఫలము పురుషునకు జెందవనియు, పురుషసంపాదితపుణ్యము శ్రీ కబ్బుననియు పురుషపక్ష మవలంబించి నచో వ్రాసియుండురా? (వార్తీకజీవితము)

(11) వివాహసంబంధమున యరుంధతీదర్శనము జేయుమని వధూవరుల ఋషులు కానింపనేల?

(12) ఋషులు శ్రీల ద్వేషించుచో మనసంఘసంస్కర్తలు పంక్తునటుల శ్రీవిధవాపునర్వివాహములకు వారు సమ్మతించి ఎట్లుండురు?

ఈ కారణములచే స్మృతికర్తలు ధర్మరతులుగాని ఇరువదియవశతాబ్దిపు సాక్షాత్త్యభాషామోహితులవలె పక్షపాతులుగారు. తిరిగి ఒకసారి దీర్ఘముగ వాలోచింప కోరెదను.

జోల పాట

రంగాజమ్మ

జో జో జో రా జ గో పా ల!	జో జో జో జి త శి శు పా ల!
జో జో జో గు రు శి శు పా ల!	జో జో జోమా పా ల
జో జో జో బా నా ను రా రి!	జో జో జో దా నూ ర వై రి!
జో జో జో వే ను గా నా ను కా రి!	జో జో జో శోణపద్మావిహారి!
జో జో జో గో పి కా జా ర!	జో జో జో స వ నీ తి హో ర!
జో జో జో జ గ దా ధా ర!	జో జో జో వం ద కు మా ర!
జో జో జో ర మ ణీ య శీ ల!	జో జో జో సత్యభామావిలోల!
జో జో జో య ను ప మ లీ ల!	జో జో జో య దు పం శ బా ల!
జో జో జో మ హీ తా ను భా వ!	జో జో జో య తు ల ప్ర భా వ!
జో జో జో స త్త్వగుణస్వభావ!	జో జో జో మ న్నారు దే వ!

స్త్రీ విద్య

శ్రీమతి కొత్తవల్లి లక్ష్మీకాంతమ్మగారు

ప్రపంచమున సర్వత్ర పురుషమాత్రులకే విశేషముగా విద్యాప్రభావము తెలియునని ఛాందసమహానుభావులు కొందఱు తమతమ యభిప్రేతములను

పత్రములపై పసపసగీచి పత్రికలకు బంపుచుండెరి. అట్టివారికి విద్యాపదమునకు స్పష్టమైన యర్థము తెలియకుండె ననుకొనియెదను. “విత్” ధాతువున కర్థమేమి? జ్ఞానమని కదా? జ్ఞానమొనగునది భగవంతుడు గదా? అతడు స్వీయనిర్మితజీవలోకమును జ్ఞానయోగ్యులనుగాక సజ్జానయోగ్యులనుగా నొనర్చునా? నిజముగా నిది పరాత్పరుని యాశయమేనా? పూర్వచారపితౄచారవేసితనిశాచరుల యాశయమా?

పూర్వకాలమున సైతము ప్రసిద్ధిపహించి నవీనవివరీతకాలపరిస్థితులలో సైతము పేరునూయక నవక మెగజమ్ము యశముగాంచిన దమయంతి, సీత, ద్రాపది, అనసూయ—ఇత్యాది పతివ్రతామతల్లుల పవిత్రచరిత్రములు సదాశ్రోత్రములను అనవద్య విద్యాప్రసాదితపాతివ్రత్యసుధారసమునకు పాత్రములుగా నొనర్చుటలేదా? ప్రాథమిక గీతికలలో నాపీఠవనితల పునఃపునరాలాపములు సహృదయహృదయానందసంజనకములగుటలేదా?

రుద్రమదేవి, ఝాన్సీమహారాణి మొదలగు వీరవనితాలోకము నొక్కసారి విలోకింపుడు. నిజహృదయమనోజుడు నశించిపోగా నొక ప్రక్కన శాస్త్రవాసీకంబు రాజ్యమును చుట్టుముట్టుగా సంతరమున ప్రకృతిలోకమువలన సంతోకలహము లంతకంతకు మేర మీరునుండగా జేయునదిలేక విశ్వాసపాత్రులైన వీరులను స్వీకరించి ఖడ్గపాణినియై ఉత్తమ తురంగంబు నధిరోపించి కదనసదనమున వృత్యమాడి సమస్తరాజ్యమును సమగ్రముగా జయించి నిర్వహించి వీరాటేమీదైన ప్రతాపరుద్రమహిపాలచాహిత్యభుజా కంఠరమున నునుపలేదా?

ఝాన్సీమహారాణియో తుదకు తన ప్రాణముల సైతమువదలి చిరస్థాయిగా స్వర్గమలంకరించినది గాని యాలమున వెనుదీసినదియో? శత్రుధాటినివారణనిపుణత, సమస్త రాజ్యపరిపాలనాపాటవము విద్యలేమి వారికెట్టులలవడును?

సనాతనకాలమున గార్గి, ప్రాతిభేయి, అవంతినుందరి, గంగాదేవియు మొదలుగా
గల కవయిత్రుల రచనాచమత్కారమును, రమణీయపదవిన్యస్తనాతిర్హస్యసమాసముల
సొంపు బెంపును కడుంగడు హృదయంగమములు.

కాశీపాణి పరామృష్ట పీఠానిక్వాణహరిణీం
భావయంతి కథంవాన్యే భట్టపాణ్య భాంతీం
విమర్శవ్యక్తసారభ్యా భారతీభారతేకతే
భక్తేపథులమాలేప విదగ్ధశాంచమత్క్రియాం,

—గంగాదేవి.

పాశకులారా! ఒక్కసారి వీక్షింపుడు. కాంతాలోకమున చిత్రకళ పూర్వ మెటు
లుద్దీపించినదియో?

కలకలవవ్వినట్లు తెలిగన్నుల నిక్కనుచూచినట్లు లో
బలుకగడంగినట్లు కడుభావగభీరత లబ్ధులట్లు పెం
పాలయ దనన్వి తీవశశయట్టిపడక

—ప్రభావతీప్రద్యమ్నము.

ఏతాదృశనైపుణి వారికెట్లు లలవడినది? పూర్వాచారము పూర్వాచారముని
మాటిమాటికి పలవించినను వారి వాదనలో సార మూరకపోయెను గదా?

నేటి పరిస్థితుల నవలంబించి విద్యయందైన శ్రీలకు స్వాతంత్ర్య మొనగగూడదా?
పత్రిప్రతామతల్లుల చరిత్రములు, పాకశాస్త్రములు పఠించి సుగుణములు, పాకనైపుణ్యము
నేర్చుకొనుట కనుకూలముగనైన విద్యాదాన మొనర్పరాదా?

ఆపన్న సత్వమై యల్లాడునాడు గర్భమునకు హనిరాకుండ గృహకృత్యములెఱిగి
నడచుకొనుట నవసరమా?

పాశకులారా? మీరలే యొక్కసారి సర్వమొక్కటని భావించి యూహింపుడు.

విద్య యలవడినకొలది పతియందు భక్తి, సర్వసోదరత్వము సమకూరుచుండునా?
వామనభావలంబినులైన శ్రీలకు విద్యయున్నను లేకున్నను వారు సదాచారమును మర
చియేయుందురు; గాని యొకప్పు డట్టివారు సైతము చరిత్రలవలన సుగుణవత్తులు
గావచ్చును. శివాజీ మొదలైన శత్రువీరభయంకరులకు వీరరస మెవ రుగ్గుతోబోసి?
మాతయేగదా? మన దేశమంతయు పౌరుషప్రధానమై జాతీయతాధ్వజోన్నతమై విమల
యశశ్శరశ్చంద్రిక లాశాంతముల నాశాంతముగ ప్రజ్వలించజేయవలయుననిన శ్రీలకు
విద్యప్రధానమని గ్రహించునది, గ్రహించియుట్టులొనర్చునది; ఒనర్చి వాంఛితఫల
మందునది.

న వ్య తా లు

తా త కృష్ణ మూ ర్తి గారు బి. యె; యల్. టి.

గొడుగు

దొనుమాలులో నాలోకిదాసుగారి హరికథ. ఊరు ఊరంతా పెళ్లివారు. చీపాలుపెట్టేవేళకి హరి కథ పూర్తి అయింది. వర్షం తురుస్తూవుంది. వేసు గొడుగు తీసికొనిపోనందున తెలిసిన మిత్రుడవడైవా కని పిస్తే వాడి గొడుగులో దూరుదామనుకొని లోడ్డుమీద వదిలడిగా నడుస్తున్నాను. అకినుచీకట్లో యెవరినీ పరీగా ఆనవాలు పట్టలేకందా వున్నాను. నాకు పదడుగుల ముందుగా యెవడో యువకుడు మంచిపగ్గకొత్త గొడుగు వేసుకొని చురుకుగా పోతున్నాడు. వాడు మా విశ్వనాథమే కాబోలకకొని గలగలపెల్లి భుజం మీదతట్టి “ఏదోయి! గొడుగు ?” అని చనువుగా గొడుగుపట్టుకున్నాను.

“చిత్తం!.....తమరిదా, అండి, యీ గొడుగు? పొరపాటయింది. క్షమించండి,” అంటూ వాడు గొడుగు వాచేతిలోవదలి వెనక్కితిరిగి ఆ చీకట్లో మాయమైనాడు.

తా ర దా బి ల్లు

“కామలుగారూ! పోనీ యీ చిల్లువలన మీకు కలిగినప్పు యేమిటో నెలవియ్యండి?”

“నవ్వుం, అని మెల్లిగాఅంటారేమిటి? ఇదివరకే మనలో అవ్యాయాలు లావయినాయి. పన్నాలుగు, పదిహేను యెల్లవరకు అడవిల్లని యెదగని స్త్రీ యింకా వెప్పేరేమిటి? నాలాటి వయసుమీరిన వరుడు గతి యేమిటి? పదిపన్నెండేళ్లపిల్లని అడగపెల్లిలేనే అది మాతిముడుచుకుంటావుంది ‘ఇతగాడా, పెళ్లికొడుగు?’ అని మనసులో తిట్టుకుంటాను. ఇక బాగాజ్ఞానం, యవ్వనం, వచ్చిన పెళ్లికూతురు. చూస్తూచూస్తూ నాబోటి ముసలివాడిచేత పుస్తెకట్టించుకుంటుందా?”

అ దృష్ట వం తు డు

ఒకానొక రైఫిల్ ఇన్నురెన్నుకంపెనీ ఉద్యోగస్థుడు నన్నొకపోలనీ తీసుకోమని ప్రాణాలుతీస్తూవుంటే “అయ్యా! నన్నెందుకు బలవంతంచేస్తావు? నాకు యెప్పుడూ డబ్బుకోసం యెటాముటీగానే వుంటుంది. ఇప్పు డొకవేళ సాహసించి నే నోరెండువేలకి భీమాచేసినా యేనెలలో పైకం వేళకి చెల్లించలేకపోతానూ అని యావజ్జీవం భయపడుతూనే వుండాలి. కాబట్టి నన్ను వదలి మా లోగారావును పట్టుకొండి. వాడు చిన్నవాడు, డబ్బుకలవాడు, మంచిప్రయోజనమిచ్చును.” అన్నాను.

“అతనిని ఆశ్రయించి లాభం లేదండి. అయిన లక్ష్మీపుత్రుడు. అదృష్టదేవతకు ముద్దుకొడుకు. అయిన పట్టివడల్లా బంగారం అవుతుంది. ఇప్పు డతనిచేత పదివేలరూపాయలకు ఇన్నునుకేయించానంటే, యెంభయగు

తుందో తెలుసునా, అండి? ఒకయేడో, రెండేళ్లో ప్రీమియములు సరిగా చెల్లిస్తాడు. ఆ వెళ్ళ మాత్రాగా మరణిస్తాడు. హాయిగా చచ్చిపోతుని 'లే, నా పదివేలు అచ్చుకో!' అని యెదురుతిరిగితే కంపెనీకి యెంత నష్టమో అలోచించండి."

లెక్కల పరీక్ష

మాస్టరు—అబ్బాయి! పల్లెంలో మాడు మికాయిఉండలు ఉన్నవనుకో. పిల్లివచ్చి ఒకటి యెత్తుకో పోతుంది. ఇంకా యెన్నివుండలు మిగులుతవి?

బాలుడు—అన్నీ మిగులుతాయి.

మాస్టరు—అన్నీ యెందుకుమిగులుతవి? ఒకవుండ పిల్లి యెత్తుకోపోతుందికదా?

బాలుడు—పిల్లిని నేను పల్లెందగ్గరికి రానియ్యను. కర్రతో కొట్టి తోలేస్తాను.

మాస్టరు—నువ్వు అప్పుడు ఇంట్లో లేవనుకో. పిల్లివచ్చి ఒకటి తినేస్తుంది. ఇంకా ఎన్ని మిగులుతవి?

బాలుడు—నేను లేకపోతే నాన్న ఉంటాడు. నాకర్లు వుంటారు. ఎవరున్నా, లేకపోయినా మా నాయనమ్మ తిప్పుకుండా సావిట్లో కూచంటుందికదా, వచ్చి, పిల్లి మికాయివుండలు యెత్తుకోపోతూఉంటే చూస్తూ ఉండుకుంటుంది?

మాస్టరు—(కోంతో) అబ్బాయి! ఎవరూ చూడకుండా వచ్చి పిల్లి తినేస్తుండనుకో.

బాలుడు—అయితే, ఒకటి ఉండదు!

మాస్టరు—ఏమి? చూడుకుండలలోనూ పిల్లి ఒక్కటేగా తింటుంది?

బాలుడు—ఎవరూ చూడకుండా ఉంటే పిల్లి ఒక్కటిమాత్రం తిని వెళ్లిపోతుంది? అన్నీ కా తేస్తుంది.

మాస్టరు—అదిగదా. పిల్లి ఒకటి తివగానే నువ్వు లోపలికి వచ్చావనుకో. మిగతావి పిల్లిని తిననియ్యకుండా తోలేస్తావనుకో. అప్పుడో?

బాలుడు—కస్తవడైనా ఒకటి మిగలదు. మిగిలిన రెండుకుండలు నేను తినేస్తాను. నాకు మికాయివుండలంటే నువ్వో యివ్వు!

చదువు

"మీ కుమారుడు లి. యే. చదువుకుందుకు చెన్నపట్నం వెళ్తాడా?"

"అవునండీ"

"ఏమిటి తినుకుంటాడు?"

"మెరకపొలం పిస్తూ అంతాను."

ముక్కు పొడుము

"డాక్టరుగారూ! పొడుం పీలిస్తే, మెదడు రెడుకుందంటారు కదా నిజమేనా?"

"అబ్బే! అబద్ధం..... మెదడున్నవాడెవడూ పొడుం పీల్చుకుగా?"

దివ్యదృష్టి

ప్రీతరు—చిట్టచీకట్లో ఆరైలుదూరంమంచి, నువ్వు సరిగా చూడగలిగావా?

సాక్షి—అందులో ఆశ్చర్యం యేమివుండండి? పందలకోలది మైల్లదూరం మనం నిత్యం చూస్తూ వుండలేదా?

ప్రీతరు—అసందర్భం!

సాక్షి—ఏమింది? నక్షత్రాలు మీరెన్నడూ చూసివుండలే? అవి మనకి యెంతదూరంలో ఉన్నాయని మీ అభిప్రాయం?

న ర న్వ తి క ష్ట ము లు గ ట్టై కుక్క-ట

శ్రీ మ తి మా గం టి శ కుం త లా దే వి గా రు

౧

ఒకనాటి సాయంకాలమున రాజేశ్వరరావును నవమువకుడు తనస్వగ్రామమును జేరుటకై గూడూరు స్టేషనుచేరెను. తాను వెడలనున్న ధూమశకటముయొక్క రాక కొక

గంట వ్యవధి ఉండుటచే నాతడు జనులయొక్క రాక పోకలను పరీక్షించుచూ ఇటునటు తిరుగుచుండెను. ఆ సమయమున దుఃఖితవదనయైయున్న యొక యువతిని గాంచి యా పెచ్చుత్తాంత మారయ నుద్యుక్తుడై యడుగ సాహసింపలేక మరల తిరుగ నారంభించెను. ఇంతలో నామెకు దుఃఖి మతిశయించి బాష్పబిందువులు రాల జొచ్చెను. ఆమె దుస్థితిని కనులారగాంచిన రాజేశ్వరరావు సాహసించి ఆమెను సమీపించుచుండగా చాల సేపటి నుండి యామె ఒంటరిగా నుండుటచూచి దురుద్దేశ పూరితుడైన, రక్షకభటు డొకడువచ్చి యామె నీక్రింది విధమున ప్రశ్నింపుచుండెను.

శ్రీమతి మాగంటి శకుంతలా దేవిగారు “మీదేయూరు? మీతో నెవరైనగలరా?”

“ఏమి? నేనుగలను” అనిరాజేశ్వరరావు జవాబొసగెను. రక్షకభటుడు తత్తరపాటుతో “స్త్రీలు ఒంటరిగానుండిన ప్రమాదము జరుగునని ప్రశ్నించితి” నని ప్రత్యుత్తర మొసగెను. తనకును, ఆమెకును సంబంధములేనట్లాయువతి చెప్పనేమో యనెడిభయము రాజేశ్వరరావు మనమున లేకపోలేదు. వెంటనే యారక్షకభటుడు విఫలమనోరథుడై వెడలిపోయెను. రాజేశ్వరరావు వామె నీవిధముగ నడుగనారంభించెను. “అమ్మా! నీ విచ్చట నొంటరిగా నుండి దుఃఖించుటకు కారణమేమి? నీకచ్చట తోడెవరునులేరా?”

యువతి మానవతియై యూరకుండెను. అంతటితో రాజేశ్వరరావురకుండక మరల ఇట్లు పలుకరించెను.

“తల్లీ! మానవతివై యుంటి వేమి? నీవు విచారవృద్ధయముతో నుండుటజూచి నాచేనైన సహాయమును జేయనెంచి నిన్నిట్లుడుగుచుంటిని.”

అయివతి వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచూ “ నాకిచ్చట సహాయులెవరూ లే ”ర నెను.

“ అటులైన నీవెట్లువచ్చితివి ? ”

“ నాసోదరునితో వచ్చితిని . ”

“ నీసోదరు డెచ్చట నుండెను ? ”

“ సన్నిచ్చటవిడిచి వెల్లెను . ”

(అశ్చర్యమగుటకై) “ ఏమి? నిన్ను ఒంటరిగా విడిచి వెల్లెనా? ”

“ అవును ”

“ అటులైన నీవిప్పుడేమి చేయ నెంచితివి ? ”

సరస్వతి మిన్నకుండెను.

“ సోదరి! ప్రస్తుతము మా గ్రామమురమ్ము. అచ్చటినుండి నీవెచ్చటకేగెదనన్న అచ్చటకు బంపెదను. ”

యువతి అంగీకారసూచన తెల్పెను. ఇంతలో బండికి టైముఅగుటజూచి టిక్కెట్లు తీసికొని బండికిరాగానే ఎవరి నియమితస్థానములయందు వారాసీనులైరి. బండి నడచెను.

రాజేశ్వరరావుగారి స్వగ్రామమైన తెనాలిజేరిరి. అశ్వశకటముపై వీరిరువురును రాజేశ్వరరావుగారి మిత్రులగు మోహనరావుగారింటికి వెల్లిరి. యువతిని మోహనరావు గారి గృహముననుంచి రాజేశ్వరరావు తాను స్వగృహమునకేగెను.

౨

శ్రీరాములుగారు సనాతనధర్మపరాయణులు. వీరి కిరువురు కుమారులుగలరు. పెద్దకుమారుడైన రాజేశ్వరరావు సంఘసంస్కర్త. రాజేశ్వరరావు ప్రవర్తన తండ్రికి సరి పడకుండెను. ఇట్లున్నను తన పట్టును వీడక రాజేశ్వరరావు విధవావివాహములయందును అందుకు సంబంధించిన యువన్యాసములిచ్చుటయందును మిక్కిలి పట్టువలతో మెలగు చునే యుండెను. ఇందుచేత తనకుటుంబమునకేమైనహాని గల్గునేమోయని తండ్రి మిక్కిలి భయపడుచుండెడి వాడు. తండ్రికి మఱింత కష్టము కలుగజేసిన వాడనగుదుననిన్నీ, భార్యయైన వరలక్ష్మిచ్చుకేమైన సందేహము గలుగునేమో యను తలంపుతోను యువతిని తనమిత్రుడైన మోహనరావుగారింటివద్ద నుంచెను. మోహనరావు స్వతంత్ర గృహస్థుడును, ధనసంపన్నుడును అయి ఉండెను.

సంఘసంస్కరణమునం దతియత్సాహియై యనాథల బోచుటయుండును, వితం తూర్వాహములు జరిపించుటయుండును, తన స్వంత్రద్రవ్యమును వ్యయపరచి శరీరశ్రమ కోర్పుచూ తాను సమ్మిస ప్రతిమంచికార్యములోను మిక్కిలి దీక్షాపరుడై మంచిపేరును గడించెను.

మోహనరాత్రభార్యయగు సావిత్రిగూడ చాలవివేకవతి. విద్యలయందును గృహ కృత్యములయందును మిగుల నేర్పరియై పతియొసరించు ప్రతికార్యమునందును బహు యత్సాహముగలదియై శక్తివంచన లేక తోడ్పడుచుండెడిది.

3

మరునాడు రాజేశ్వరరావుగారు సాయంకాల మారుగంటలవేళ మోహన రావును కలుసుకొనెను. వారుభయులు ఆమెయున్న మేడపైగదిలోనికి వెళ్లిరి. వీరి రాకనుజూచి ముసుగుతో పరుండియున్న యాయువతి దిగ్గునలేచి కూర్చుండెను. వారి కోర్కెప్రకారము తన వృత్తాంత మంతయు నీవిధముగ చెప్పదొడంగెను.

“నాజన్మస్థానము బందరు. నేనొక బ్రాహ్మణస్త్రీని. నాపేరు సరస్వతి. నాతండ్రిపేరు రామశాస్త్రిగారు, మాతల్లి లక్ష్మిదేవమ్మ. సోదరుడు గోవిందరావు. మామాతాపితలకు మేమిరువురమే. నా అత్తవారు సికింద్రాబాదు. వివాహమయిన ఆఱుమాసములకే నాభర్తగతించెను.

అప్పటినుండియు నేను నాపుట్టింటనే యుంటిని. నా అత్తవారు నాభర్త గతిం చిన తరువాత నన్నెన్నడును తీసికొని వెళ్లలేదు. నాభర్తగతింది నాలుగువత్సరము లయి నది. నేను పుట్టింటనుండుట నాసోదరునకు, నావదెనకు చాల కష్టముగా నుండి నన్ను మిక్కిలి దుర్భాషలాడుచుండెడివారు. చాలకాలము సహించి యూరకుంటిని. వారి ఫల మిట్లుండెగదాయని కాలమట్లేగడపుచుంటిని. వారు పెట్టుబాధలు నానాటికి వృద్ధి యగుచుండెను. నావదెనగారి దుర్బోధనల చేతనో, లేక నాసోదరుడు తనదురలోచన చేతనో తిరుపతియాత్రయను మాయోపాయముచే నన్ను గూడూరుస్టేషనున దిగవిడిచి తానెటుబోయెనో తిరిగి కానరాదాయెను. సోదరునిచే పరిత్యజింపబడినందునకును, దరిద్రదేవత నన్ను వెంటాడుచున్నందుకును విలపించుచుండగా మహానుభావులగు రాజేశ్వర రావుగారి దయకు పాత్రురాలనైతిని.” ఇట్లు చెప్పచుండ ఆమెకు బాష్పములు రాల జొచ్చెను. దుఃఖ మధికమయ్యెను.

“సోదరీ! దుఃఖింపకుము. గతించినవాటికి వగచిన లాభమేమి? వైస విధికి పాత్రులముగదా? భవిష్యత్తునుగురించి యాలోచించవలెను. అమ్మా!

మేమడుగు ప్రశ్నలకు జవాబునంగుము. నీకెప్పుడేమి కేయ నెంచితివి?" అని రాజేశ్వరరా వడిగెను.

"నేనా? నాకేమియులేదు. నా కాస్మహత్యదక్క వేటుదారి లేదు. కావున మీరు నన్ను కాపాడకండి. నాత్రోవ నేను జూచుకొ నెదను. సెలవొనంగుడు."

"అమ్మాయి! నీకెన్నికవృములు సంప్రాప్తమయినను నీవిట్టితలంపు పెట్టు కొనరాదు."

"పోదరికన్నమిన్నగ భావించి నన్నుగాపాడిన యోనహూదరులారా? నన్నీ విధమున మీరెంతకాలము గాపాడెదరు? యిప్పటికే నావల్ల మీకు చాలశ్రమగలిగె"నని ఇంకేమియో జెప్పబోవుచుండ వారిరువు రిట్లన దొడంగిరి.

"పోదరీ! అట్లనవలదు. మాకిదియొక శ్రమయా? నిన్నింతగ గాపాడుట కూడ నీకవృములు కడతేర్చి నిన్నొక సంపన్నునకిచ్చి వివాహముజేసి మేము సంతోషించ వలయునను కోరిక తోడనే" యని చెప్పి వారిరువురును తమ యావచ్చక్తిని విని యోగవశచి యెట్టకేలకామెను పునర్వివాహమున కొప్పించగల్గిరి.

౪.

ఒకనాటి ప్రాతఃకాలమున గోవిందరావుగారు తన స్వగృహములో నొకచిన్న గదిలో కుర్చీపై నాసీనుడై వార్తాపత్రిక జనువుచుండ నిరువురు మిత్రులు వచ్చి ఇట్లు సంభాషించ దొడంగిరి.

"గోవిందరావుగారూ! మీ రీసాయంకాలము జరుగబోవు సంఘసంస్కరణ సభకు బోదలంచితిరా?"

"ఏమీ? సంఘసంస్కరణసభయా! ఇందుకు సంబంధించిన సభలకు నేబోవ నవసరములేదు. స్త్రీ పునర్వివాహవిషయమై నన్నప్పించగలవారెవరును గానరా" రని ఖండితముగ జెప్పుచుండగా నొకజవానువచ్చి గోవిందరావుగారి కొక బాబునిచ్చెను. విప్పిచూచి ఈవిధమున జనువదొడంగెను.

"మహాశయా!

తమరీపురమున పెద్దమనుష్యులగు వారిలో నొకరైయున్నారు. పునర్వివాహ విషయమై తమతో మాట్లాడ కుతూహలపడుచున్నాము. కాన సాయంకాలము మూడు గంటలకు సభజరుపనిశ్చయించితిమి. మీరీలోపుగనే మమ్ముల నొకసారి కలుసుకొన ప్రార్థించుచుంటిమి.

ఇట్లు

సంఘసంస్కరణాభిలాషి, మోహనరావు."—

“ఏమోయీ! శేషాచలం. సమయమునకే జాబువచ్చేనే? సరే చూతము. పోయి మాట్లాడెదను. మీరుకూడపోయి రేపాకమారు రండు. నేను స్నానపానాదులానర్పి ప్రచారకుల కలియుదు” నని గోవిందరావు చెప్పెను. గోవిందరావు తన పనుల నెరవేర్చుకొని ఉపన్యాసమని బసకరిగెను. సంఘసంస్కర్తయగు మోహనరావుగారు వీరి రాకనుజూచి “అయ్యా! రండు. ఇందుపై యాసీనులుగండు” అని యచ్చటనే ద్వారము వద్దనున్న నొకకుర్చీని జూపెను.

అందరు నొకింతసేపు ప్రవచనధర్మమునుగురించి ముచ్చటించినపిదప ప్రచారకు డిట్లనియెను.

“గోవిందరావుగారూ! ఈ పురమందు మేము సభ నేర్పఱచుచున్న కారణము మీరుకూడ నిందు పాల్గొని మాకు తగుసాహాయ్యముచేయుదురనియే. శ్రీ పునర్వివాహ విషయమై మీ యభిప్రాయమేమి?”

“నా కట్టి వివాహములన్న సరిపడదు.”

“ఎందుచేత?”

(ముఖము చిట్లించుకొనుచూ) “శ్రీ పునర్వివాహము మనమతమున లేదు. దానిని మనధర్మశాస్త్రము లొప్పువు. అదియునుగాక ప్రథమభర్తతో కాపురముచేయు భాగ్యము లేని యువతికి పునర్వివాహమొనర్చినచో సట్టియదృష్టము నిలచునా? మన హిందూ నారీమణులలో భర్తగతించిన తరువాత విధవలుగానుండి భర్త్యురాండ్రయి ఉండినచో భర్తయూత్తుకు శాంతినొసంగిన వారగుదురు.”

“అలాగా? విధవల నావిధముగ నాదర్శముగనుంచవలయు ననియేనా మీ యభిమతము? అట్లుందురను గట్టినమ్మకము మీకు కలదా?”

“ఆ! లేకేమి? అట్లుందురనియు, మనవారిలో చాలమం ధటులజేయుచుండి రనియే నా దృఢనిశ్చయము.”

“మీ యభిప్రాయమును నేను విశ్వసింపజాలను. ఈ యత్యాచారముల వలన కొందరు హిందూయువతీమణులు వ్యర్థురాండ్రగుటయే గాక యాత్మహత్యలకుగూడ లోనగుచున్నారు.”

“మన హిందూగృహముల యందట్టివిధవలు పూజనీయులై యుండి మాతృ గృహకృత్యములందు సర్వాధికారిణులై మెలంగుట కనులార గాంచుచుంటిమి. కొందరు

స్త్రీలు వ్యర్థరాండ్రగుచున్నారన్న సంగతి వ్యక్తికిజెందిన విషయమేగాని హిందూసంఘమున కేతూత్రమును వర్తించదు.”

“మిమ్ముల నాధారపడి యొకయువతియున్నచో మీరటులాదర్శముగ నుంచుదురా?”

“అహ! సందియమేల? నాకొక విధవసోదరి యుండెడిది. ఆమె కొంతకాలము క్రిందటనే శ్వశురగృహముననే గతించె”నని యింకేమియో జెప్పుచుండ గోవిందరావు అసీనుడైయున్న ఖర్చివెనుక లలుపు తెరువబడి యకస్మాత్తుగ నొకనారీరత్న మిటుల సంభాషింపజొచ్చెను.

“రామశాస్త్రీ, లక్ష్మీదేవమ్మగార్ల పుత్రికయైన యభాగినియగు సరస్వతి మరణించె ననకుంటివా? లేదు సజీవయ్యయే యున్నది.”

గోవిందరా వాశ్చర్యమున ఖన్నవదనుడై తలక్రిందికి వ్రాలెను. మరల సరస్వతి ఇటులని చెప్పసాగెను.

“కొందరు వితంతువులు మార్తెగృహమున సర్వాధికారియై మెలంగుట కనులార గాంచుచుంటిమని పలుకుచుంటివా? సర్వాధికారియైన నీసోదరిని నిరాధారముగ గూఢారుస్తేషనున దిగవిడచుటయో? స్త్రీపునర్వివాహములు మన ధర్మశాస్త్రము లొప్పువని చెప్పుచుంటివి. మాయోపాయమువన్ని విధవసోదరిని వెంటనిడికొని ఒంటరిగా విడచిరమ్మని నీ కేహిందూశాస్త్రములు బోధించెను? విధవలు భక్తురాండ్రై మెలంగుదురనుచుంటివి. భక్తురాలనై యెలగుటకేనా తీర్థయాత్రయను మిషచే నట్టేట పుట్టి ముంచితివి? ఓ పూర్వాచారపరాయణులారా! ఇంకెంతకాల మీపట్టుదల. ఈ బాలవితింతువుల శ్రమలు మీకు నేత్రానందముగ నుండెనా? మా కష్టము లెఱింగికూడ నరకకూపమున బడ్డద్రోయుచుంటిరా? ఇకనైనను మీ గట్టినమ్మకములను బారద్రోలి మా సుఖదుఃఖముల నెఱిగియుందురు గాత. సంఘసంస్కర్తలారా! మీ రిట్టి యుద్యమములందు పాల్గొని ప్రచారముజేసి పునర్వివాహము లొనర్చుటలో వితంతువుల పాలిటి కల్పవృక్షమని వేరుగ జెప్పవలయునా! మన హిందూసంఘముండలి మాలిన్యము బొగొట్టి స్త్రీ పునర్వివాహములుజేయించి పుణ్యమును గట్టుకొనుడు. సోదరీమణుల సభోగతిపాలుచేయుకూరులను సంఘమేల బహిష్కరింపదో గదా? రామమోహనరాయలు మొదలగు పురుషులు జన్మించిన యీ భరతభూమి నేడిట్టి దుష్టుల కాలవాల మయ్యెనా?”

అంతట గోవిందరావు కంపితస్వరముతో “సోదరీ! యిట్టి దూషణవాక్యములచే నన్నేల పాతాళమున కణగద్రొక్కెదవు. ఈయపరాధి నింకను త్నమింపవా? దుర్మదాంధుడనై యట్లానర్పితిని.”

అంతట సరస్వతి మిగుల క్రోధముతో “సీకొక సోదరీ గలదా? ఇంత దుర్మార్గమొనర్చిన నీవు నాకెట్టి సోదరుడవు? అనాడు రైలుప్రేషనున దుఃఖించుచుండ నాదుఃఖమే తనదుఃఖముగ భావించి నన్నుగాపాడిన ఈ రాజేశ్వరరావుగారే నా సోదరులు.”

“సరస్వతీ! సరస్వతీ! నేనును నీసోదరుడను.”

“నీనా? నీవు నాకు సోదరుడవా? నీవు ప్రథమజన్మమున సోదరుడనై సరకమున బడద్రోయగా స్వర్గమునకు దారిజూపి నీ యెదుట గూర్చునియున్న కాంతారావుగారి కిచ్చి పునర్వివాహముగావించిన రాజేశ్వరరావుగారే నా నిజమగు సోదరుడు.”

“సోదరీ? నీవేది చెప్పినను యెవరైన సందిద్దుడనై యున్నాను.”

“అట్లైన నీవీడినము మొదలుగా, సంఘసంస్కర్తనై స్త్రీపునర్వివాహములందు నీయావచ్చుక్తిని వినియోగించెదనని శపథముజేయుము.”

వెంటనే గోవిందరావుక వుస్తకమును చేతనిడికొని చెల్లెలియాజ్ఞప్రకారము, శపథము చేసెను.

శారదాబిల్లు ప్రశంస

శ్రీమతి బి. జ్ఞానాంబ గారు

భారతీయులు ధర్మంబు బాయరేని

వీరనారులు పతిభక్తి విధువరేని

సత్యదేవత దేదంబు సడలదేని

శారదాబిల్లు తీవ్రమైనాగుగాక!

తొలగిపోవును వైధవ్యదుఃఖసమితి

బాసిపోవును వరకట్న బాధలింక

బీదసాదలు హాయి జీవింపుచుండు

విశ్రులనుఖమబ్బు శారదాబిల్లువలన.

మార్పు

శ్రీ మతి వెంపాటి జానకి దేవి గారు

సాయంత్రము పుష్పలత వంటిదిగా ఉండి మడికట్టుకోడానికి ప్రయత్నం చేస్తూవున్నది చీకటిపడితే పిల్లలు మాడావిడిచేసి ఆకలికి వస్తుంది. ఇది అంతాయాసింది లీలావతి. ఇహ కోపంపట్టలేక పిల్లలమీద పెట్టి ఆరంభించింది. “మిత ఎంతరిన్నా వంటిదింటిమీదే ఉంటాయి ప్రాణాలు. సాయంత్రం అయిదుగంట లేనా కొట్టివివ్వరు సరిగదా, అన్నం దగ్గరకు రాగానే వాడూమీరు కలిసి పోట్లాడడం. ఏదైనా చెప్పితే తప్పు ఎట్లాగో ఈకాపురం చెయ్యడం. నాకు మీవల్ల చావువచ్చింది.” అని దిగ్గరగా ఇంట్లో మొగవాళ్లు విన్నట్టు ప్రారంభించింది సాధింపు. ఇవంతా అర్థంచేసుకుని పుష్పలత భిక్షురాలై ఏమీమాట్లాడకుండా తన పని చేసుకుంటూ వున్నది అవతల తనమాట భర్తమీదే ఏమి అనుకుంటుండోనని. పెండుచేతులు కలిస్తే చప్పట్లుగాని ఒక చెయ్యి ఎంతనేపు కొట్టుకుంటుంది. కొట్టుకుంటే మాత్రం ప్రయోజనం ఏమీ అన్నట్లు వాగేవాగి పోరునొప్పి ఎత్తడం చేతనూ, లేక, యిహ తను మాట్లాడడం నివృత్తయోజనమనో సాధింపు అనిచేసి భర్తరాకకు ఎదురు మాస్తావున్నది లీలావతి.

సామిగ్లో వర్సీలోనూవుని చదువుకుంటూవున్న పుష్పలత భర్త లక్ష్మణరావు వదిలెగారి సాధింపు లన్నీవిన్నాడు. తన భార్యనీ, తన పిల్లలనీ ఆవిడపొడిచే ఎత్తి పాడుపులకు చేసే తన భార్య జబాబు చెప్పక పోవడానికి తన మనస్సులో చాలా సంతోషించినాడు. కాని ఆతని మనస్సు విచారంలా మునిగింది. చదివే పుస్తకంమూసి వీర్గాలోడన చేశాడు. ఎన్నాళ్లు తనూ, తన పిల్లలూ, భార్య వదిలెగారి మాటలు పడుతూ వుండడం. పోనీ ఆవిడ అభిప్రాయాన్ని బట్టి వేరే ఉండానున్నా అన్న గారిని చూసి పూయకొవడం ఆవుతోంది. ఈ సందర్భంమీదా ఏమే ప్యాసయి ఏపూరిలోనేనా హెడ్ మాస్టరుగా ప్రవేశించితే విడిపడకుండా వేరే వుండడం ఆవుతుంది. ఎట్లాగైనా ప్యాసుఅవడానికి ప్రయత్నంచేసి చదవాలి. చదువుదామన్నా ఇంట్లో తెల్ల వారింది మొదలు ఈ మాటలవల్ల చదువు సాగడంలేదు ఎట్లాగో అని అలోచిస్తూ వున్నాడు. పోనీ విడిగావుండడానికి తన భార్యతో చెప్పితే ఆవిడ ఏమంటుందో ఆవిడ అభిప్రాయం కనుక్కుందామని ఉద్దేశ్యం కలిగింది. పెంటనే వర్సీలోనుంచి లేచి వంటఇంట్లోకి వెళ్లేడు. పుష్పలత మడికట్టుకుని పొయ్యిమీద నియ్యంపెట్టి చంద్రముఖిని ఎత్తుకుని ఆడిస్తోంది. పుష్పలతకి ఇద్దరు పిల్లలు. పిల్లవాడికి అయిదేండ్లు. పేరు సుందరం. పిల్లకి ఏడాది, ఆ పిల్ల పేరే చంద్రముఖి. పేరుకు రగ్గుట్టుగా వుంటుంది. ఆ పిల్లి మొహం, కళ్లు, ముక్కు ఎంత పిల్లలయందు అసహ్యం గలిగి వారికైనా ఆ పిల్లని చూస్తే ఎత్తుకొవలెనని బుద్ధివుడుతుంది. పిల్లి ఏడాదికైనా తెలివిలేటటు అమృతంగా వున్నది. పువ్వుపుట్టగానే పుమరం యిస్తుంది అన్నట్లు, చిన్నతనం లోనే తెలుస్తాయి తెలివిలేటటు. అట్లా లక్ష్మణరావు వంటఇంట్లోకి వెళ్లి భార్యతో—

“పుష్పలతా, ఏంచేసున్నావు?” అన్నాడు.

“మడికట్టును పంటచేయన్నాను, మీకు ఏమికావాలి?” అన్నది.

“అబ్బే, ఏమీ వస్తుకానీ నీతో ఒక సంగతి చెబుదామని వచ్చేను.”

“ఏమిటా సంగతి?”

“ఏమిటా? ఇండాక మా వదిలె అన్నమాటలు అన్నీ విన్నావా?”

“విన్నాను” అన్నది.

“అయితే నీ ఉద్దేశ్యం ఏమిటి?” అన్నాడు.

“ఏమీలేదు. నేను జన్మించిన వేశావిశేషము.”

“నీవు జన్మించిన వేశావిశేషం యిట్లావున్నదని అనుకోవడం ఎందుకు? యిటువంటి భర్తని చేసుకోవడం వల్లగదా యిట్లా కష్టపడవలసివచ్చింది, చేరే ఎవరినైనా చేసుకుంటే కుభవదుడువుగదా.”

“ఛా, ఏమిమాటలు? నాగితలో కుభవడం లేకపోతే ఎవరు ఏమిచేస్తారు?” అన్నది విచారంతో.

“పోనీ, రేపు మా అన్నగారితో చెప్పి విడిపడదామా?” అన్నాడు మెల్లిగా.

“ఏమని చెబుతారు?”

“ఇంట్లో ఆడవాళ్లకి ఆడవాళ్లకి సరిపడడం లేదు. కోడా వదిలె పిల్లమీదపెట్టి, ఎలుకమీదపెట్టి సాధిస్తోంది గవక, మేము సభకుంటాము.” అని.

“అట్లా మీరు చెబితే మీవదిలెగారిమీద వేరం చెప్పిస్తాను అవుతుంది. దానిమీద ఆయనకి కోపంవస్తుంది. నా భార్య అంటే నీ భార్య పూరుకుందా, నీ భార్య ఏమి అంటే నా భార్య అన్నాకో, అంటారుగాని తన భార్య మీద తప్పువున్నదని అనుకోరు. మీరు చెప్పడంతల్ల అల్లరిగాని మరి ఏమీ లేదు. ఎందుకు వచ్చిన అల్లరి యిదం తాను? నలుగురూ వింటే ఫలానా ఆయనతమ్ముడు విడిబడ్డాడమ్మా అంటారు. నలుగురి నోళ్లల్లా పడడం ఎందుకు? ఎల్లాగో కొన్నాళ్లు కాలంజరిపితే ఈ లోపున మీరు పరీక్ష పాస్ అయి ఎక్కడైనా ఉద్యోగంలో ప్రవేశించితే ఎట్లాగూ వెళ్లుతాము. ఈలోపల తొందరపడడం ఎందుకు? అన్నిట్లోకి నిదానం మంచిది అంటారు పెద్దలు. పెద్దవాళ్లు మాటమీదే వుంటాం కొన్నాళ్లు.” అన్నది.

ఏమో ఆలోచిస్తూ సరే అంటూ ఏదో చెప్పబోతున్నాడు. యంతల్లోకే పిల్లలు అన్నానికి రావడం చేత పుష్పలత పిల్లలకి అన్నంపెట్టే ప్రయత్నానికి వెళ్లింది. లక్ష్మణరావుకుడా చదువుకోడానికి సామిట్లోకి వెళ్లినాడు.

ఏడుగంటలకి ఆఫీసునుంచి శివరావు ఇంటికి వచ్చినాడు. శివరావు అంటే రీలావతి భర్త. ఆతను పగలు పదిగంటలకి ఆఫీసును వెళ్లితే రాత్రి ఏడుగంటలకి యింటికి వస్తాడు. అంతవరకూ ఆఫీసులో పని సరి పోతూ వుంటుంది. ఆతను ఎమ్మే ప్యాసయినా ఈ కాలంలో ప్రామాణ్యులకు ఎక్కడా ఉద్యోగాలు తొంక్కపోవడంచేత ఉద్యోగం పురుషలక్షణం అని ఏదో ఆఫీసులో నెలకి యెనిగై రూపాయలకి ప్రవేశించి నాడు. ఆ స్థిమంతులు గవక ఏమీ యిబ్బందిలేకుండా బండిసాగుతోంది. ఇతనికి ముగ్గురు పిల్లలు. రీలావతి కనీపెంచుతున్నదే యింకా.

ఆతను రాగానే స్నానంచేసి ఆతనూ లక్ష్మణరావు భోజనానికి కూర్చున్నారు. వాళ్లతోపాటే రీలావతికూడా భోజనంచేసి తిన్న విస్తరేనా ఎత్తకుండా లేచి వెళ్లింది. తర్వాత పుష్పలత భోజనంచేసి అంతా చేసుకుని తలుపులు మేసుకుని పడుకోడానికి వెళ్లింది. రీలావతి గదిలో శివరావుతో భోజన మొదలుపెట్టింది. ఇంట్లో చాకిరీఅంతా తను చెయ్యలేకుండా వున్నాదని, ఎంతచేసినా ఇంట్లో ఎవరికీ మెప్పులేకుండా వున్నదని, ఎన్నాళ్లు ఇట్లా తానుమాత్రం చెయ్యి గలుగుతానని, రోడికోడలు ఆయన పున్నంతసేపు పనిచేసినట్టు నటించి, ఆయన వెళ్లగానే గదిలో ప్రవేశించి సాయంత్రము వరకూ బయటికి రాదని ఏమేమో మొదలుపెట్టింది. ఆయన పైకి ఏమీ మాట్లాడలేదుగాని కోపంవచ్చిట్లు తెల్లవారి ధుమధుమకు బట్టి స్పష్టమైంది. దానికి తోడు పుష్పలత ఆరోజుననిద్ర లేచేటప్పటికి ప్రాదక్షింది రాత్రి పిల్ల నిద్రపోకుండా ఏడ్వడంచేత. ఈవిధ

ప్రాద్దేశిక లేవడం చూడడంలోనే శివరావుకి అన్నిలో అజ్ఞాంపోషింట్లు అయినది. దానితో ఆయన తమ్ముడి దగ్గరకు వెళ్ళి కాస్తీపు హడావిడి చేసినాడు. అన్న మనసు కేలినినవాడు గనుక తమ్ముడు మాట్లాడకుండా పూగకున్నాడు. శివరావుకు కోపంవచ్చినా సంతోషంవచ్చినా వెనకా ముందూ తెలియదు. ఎవరు ఏమి చెప్పినా వివక్ష. తన ఏది ఆవకుంటే అది అని తీరవలసినదే. అటువంటప్పుడు తక్కినవాళ్లు పూరుకోదం పుత్తమం. పుష్పలత ప్రాద్దేశిక లేదినదన్న మాటేగాని పనిఅంతా తానే చేసుకుంది. రీలావతికి ఆజోక్యం అక్కరలేదు. మాటలు చెప్పేవారు పనిచెయ్యలేరు పనిచేసేవారు మాటలు చెప్పలేరు అన్న సామెత వట్టిదా?

మధ్యాహ్నం రీలావతి సావిట్లో చాపవీడ కూర్చుంది. పుష్పలత అప్పుడే ఏదో పనివుండగా గది లోకి వెళ్ళింది. సమయం కనిపెట్టినట్లు అప్పుడే పొరుగు యింటి కాంతమ్మవచ్చి రీలావతితో లోకాభిరామా యణం మాట్లాడుతోంది. అది అయిన తర్వాత-

“మజదలా! మీ లోడికోడలు ఎక్కడా బయట కనపడదు సరిగదా, యింటికి వచ్చినా కనపడ దేమమ్మా?” అన్నది.

“వదినా! అదిగ గదిలోనుంచి బయటికివస్తేగా? ఎవరికేనా కనపడ్డానికి. అందరి బదులూ నేను కనప డురూ వున్నాగా. అవిక అట్లా కనపడదు. నీవ చూడవలెనని వుంటే గదిలోకి వెళ్ళిచూడు.” అన్నది.

“సరే వెళ్ళిచూస్తా” అంటూ లేవబోతూ వుండగా కాంతమ్మకి ఇంట్లోనుంచి కలురు వచ్చింది ఇంటికి ఎవరో వచ్చివారు త్వరగా రమ్మని.

“సరే, ఇంకోసారి వచ్చి మీ లోడికోడలిని చూస్తాను.” అని కాంతమ్మ ఇంటికి వెళ్ళినది.

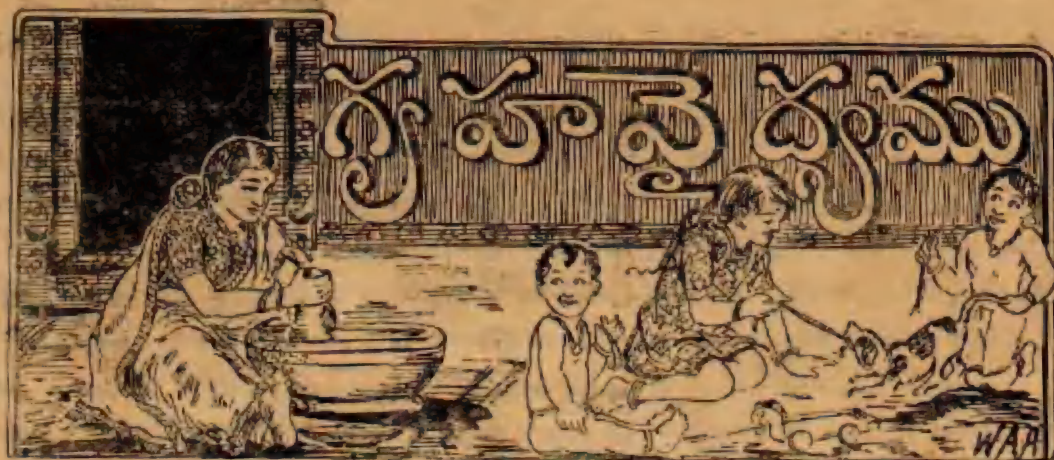
లక్ష్మణరావు ఎమ్మే ప్యాసయినాడు. వెంటనే ఏలూరు స్కూల్లో ఖాళీవచ్చినదంటే ధరఖాస్తు పెట్టి ప్రతేకించినాడు. నెలకి నూటయ్యై యిస్తారు జీతం. మెల్లగా అక్కడ ఇల్లు వదుర్చుకుని భార్యనీ, పిల్లలనీ పిల్చుకుని వెళ్ళి అక్కడ మకాం పెట్టినాడు. అప్పుడు అతని మనస్సుకు నూతనవికాసం కలిగింది. తను అనుకున్నవి అన్నీ సఫలం అయినవి కదా అని సంతోషం. ఎప్పుడైనా పండుగలకి, లేక తెలపులకి ఇంటికి వెళ్లేవారు. ఒకప్పుడు మంచిదిగాని పుష్పలత యిప్పుడు రీలావతికి చాలామంచిదైనది. ఎవరితోనైనా చెప్పే టప్పుడు మా పుష్పలత అంత మంచి మనిషి ఎవ్వరూ లేరని చెబుతుంది. ఏ పండుగవచ్చినా పుష్పలత, లక్ష్మణ రావు ఏలూరునుంచి రావలసినదే. అట్లా అన్యోన్యం వదిలింది చూశారా చివరికి. బంధువులకు దూరంగాను, నీళ్లకు దగ్గరగాను ఉండమంటారు యిందుకే కాబోలు?

చివరచివరకు రీలావతి, శివరావులకు లక్ష్మణరావు, పుష్పలతల సుగుణములు, సాహ్చర్యక బాగా తెలిసినవచ్చినాయి. వారు చేసే ప్రతికార్యంలోనూ వీరి సలహా, సహాయం కోరేవారు. రీలావతి పూర్వ వర్తనంతా మారింది. మజిది, లోడికోడలుంటే అమిత ఆనందం, ఆనందం, గౌరవం. వారు వచ్చి తమ దగ్గరఉంటే బాగుండును అనికొంటుంది అప్పుడప్పుడు. కాని అదెట్లా వీలుపడుతుంది యిప్పుడు.

అతడు ఇల్లాలక్ష్మణరావు కాఫీ తాగుకున్నాడు. చంద్రముఖి నవ్వుతూ ప్రక్కన అడుకుంటోంది. పుష్పలత వైపు తిరిగిఅన్నాడు-

“చూశావా? చొయిగావుంది. అన్నయ్యపిల్లలుకూడా పున్నప్పడు, కొట్టాటలు అవి తప్పేవికావు. ఆ లోకాల్లో ఎంత అవస్థపడ్డాం? తిచ్చుంటే ఒడ్డుజలదరిస్తుంది.”

“పోనీలేస్తూరా. తబ్బుకోవడ మొందుకు? పడ్డవాళ్లు ఎప్పుడూ చెడ్డవారు కారు. మనకు ఇప్పుడు కలి గిన కొరత ఏమిటి?.....వెనకటి దినములు జ్ఞాపకంచేసికోనే వద్దు”.....అన్నది పుష్పలత కోమలంగా.

డాక్టరు యన్. కే.పి.గిరిరావు గారు యల్. ఐ. యమ్.

అడ్డసరము పువ్వులు కండ్లకు కట్టిన నేత్రరోగములను పోగొట్టును.

నాలుగు, అయిదు తులముల అరటిపువ్వులరసముతో రెండుతులములు పెరుగు కలిపి ఇచ్చిన రక్తగ్రహణి, ఋతురక్తస్రావము కట్టును. దినమునకు రెండు లేక మూడు మార్లు ఇయ్యవగును.

అవిసెపువ్వుల చూర్ణము సస్యముచేసిన చాతుర్థకజ్వరము పోవును.

అవిసెపువ్వులరసమును కండ్లలోపిండిన మసకలు, మందదృష్టి హరించును.

గులాబిపువ్వురేకులు ఒకజాముయెత్తు తినిన విరేచనములగును.

గులాబిపువ్వులరసమునుముక్కులోపిండిన తలనొప్పిని, శిరోరోగములనుబోగొట్టును.

ఏండ్ బెట్టబడిన గులాబిపువ్వులుగాని, మొగ్గలుగాని నేతిలో దోరగావేయించి భోజనముచేయునపుడు వ్రథమకబళముతో తినిన శీఘ్రముగ సుఖవిరేచనమగును.

జబ్బుపడి లేచినవారు గోరింటపువ్వులు వాసనచూచినను నుదుట కట్టుకొనినను మేలు చేయును.

గోరింటపువ్వులతో గింపినతలగడ తలక్రిందనుంచుకొని పండుకొన్నచో మంచి నిద్ర తెచ్చును.

గోరింటపువ్వులతో తయారు చేయబడిన తైలము చిన్న చిన్న గాయములను కుదుర్చును.

*

*

*

తంగేటిపువ్వు దీనిని నీడను యెండించి చూర్ణముచేసి ఆచూర్ణమునకు సమముగా చీనాపంచదారకలిపి పూటకు పావు లేక అరతులము చొప్పున రెండుపూటలును ఇరువది లేక నలుబది దినములు పుచ్చుకొనిన అతిమూత్రజాడ్యము కట్టును.

*

*

*

తురక వేపపువ్వులు నూరికట్టిన వ్రణములలోని పురుగులు చచ్చిపడిపోవును.

*

*

*

దవనచూర్ణము నూనెలో కలిపి స్నానముచేసినవిమ్మట ఒంటికి పూసుకొనిన సువాసనగను, ఆరోగ్యకరముగను ఉండును.

*

*

*

తురక వేపపువ్వులు ముద్దగనూరి ఒంటికి పట్టించిన పొక్కులు పుట్టెడు చర్మరోగములు నెమ్మదించును.

*

*

*

దానిమ్మపువ్వుల రసము మూడునాలుగు చుక్కలు ముక్కులో పోసిన ముక్కువెంట రక్తము పడుట కట్టును.

*

*

*

నందివర్ధనపుష్పములను కండ్లకు అద్దుకొనిన కండ్లకు చలనచేయును.

*

*

*

పచ్చిదానిమ్మపూవులు నూరి పండ్లకు పూసిన చిగుళ్ల వెంట రక్తము పడుటకట్టును.

*

*

*

నందివర్ధనము పువ్వుల రసము కండ్లలో వేసిన కండ్లకలకలు, కండ్లు ఎఱ్ఱబడుట, కండ్లమంటలు మొదలగునవి మానును. మేలుచేయును.

*

*

*

సువ్వుపువ్వురసము కండ్లలోపిండిన నేత్రరోగములు హరించును.

*

*

*

నీమ అవిసెట్టు పువ్వులునూరి ఉడికించి పైకి పూసినను లేక పైనవేసి కట్టినను తామర మొదలగు చర్మరోగములు మానును.

*

*

*

మునగపువ్వులు పచ్చివి వెచ్చచేసి కట్టిన సమస్తనేత్రరోగములు మానును.

*

*

*

మొగలిపువ్వురేకులు ఎండించి ఉంది ఉబ్బసపుదగ్గుచేత విస్తారము బాధగానున్న సమయములందు చుట్టవలెచుట్టి కాల్చిన గొంతుకకు ఎగదాసియున్న శ్లేష్మము వెంటనే తగ్గిపడిపోవును; బాధతగ్గిపోవును.

స్త్రీలు—ద్రవ్యార్జనము

గుండు రాఘవ దీక్షితులు గారు

మన యాధునికమునందలి బ్రాహ్మజాతికరవర్ణములలోని వీడలు సాధారణముగఁ గుటుంబపోషణమునకు స్త్రీపురుషు లిరువురును గలిసి పాటుపడి పనులు చేసికొని యాకష్టముతో వచ్చిన ద్రవ్యముపెట్టి సౌఖ్యముగఁ గాలక్షేపము చేయుచున్నారు. పుష్కరులు, కంపాలులు, కమ్మరులు, సాలీలు, వైశ్యులు మొదలగు ననేకవర్ణములలోఁ బురుషులతోఁ బాటు స్త్రీలును గష్టపడి ద్రవ్యార్జనసాధనములగు పనులను జేయుచుందురు. పేదబ్రాహ్మణులలో స్త్రీలు మాత్రము నూటికి తొంబదియైదుగు రూరక కాలహరణము చేయుచు నేకాదశవర్ణములతో జీవమాత్రలు చేయుచున్నారు. దీనికిఁగారణములు రెండు తోఁచుచున్నవి. ఒకకారణము అభిమానము. అనఁగాఁదాము పాటుపడుచుండుట సాలీవాచగు ఇతరులుచూచి యాక్షేపించెదరను భయము. తమయింట ముత్తవ మూడుతరములనుంచి లేని యాచార మీనాడెట్లవలంబింపనగుననెడి యనుమానము. ఇటువంటి పనికికొనిన వే మఱికొన్ని వెయ్యియూహలు మనసులోఁ బెట్టుకొని, తమ తిండికై జరుగుపాటు విధానము నితరులు చెప్పినను గూడ ధైర్యము చేయలేక యాకలికి మలమల మాడు పుటుంబము తెన్నియో కలవు. మడిమాన్యముల మీఁదనో, యువోగముల మీఁదనో వచ్చు స్వల్పదాయము భుక్తి, ప్రయాణములు, వైద్యోపచారములు, పురుగుపుణ్యములు, తోరణోత్సవములు, పారణోత్సవములు, మొదలగు వేలతిరబడిగనున్న ఇతర వ్యయములను జాలక మడులుమాన్యము లవ్వలక్రింద నూడ్చికొని పోగా లంచములు మొదలగు దుర్మార్గములనుగూడ దిగవలసిన వారగుచున్న వారెందరో కలరు.

కలుపులో నధికమాషక్రాద్ధమనినట్లు వీడవారికి భగవంతుఁడు సంతానవృద్ధి కలుగునట్లాశీర్వదించుచుండును. వీరు చాలక విలేంతుతోఁబుట్టువులుకూడఁ గొందరికి దాపురింతురు. ఇటువంటి సందర్భములలో సొక్క పురుషుఁడు స్వల్పదాయముతో నిండఱను బోషించు పెంతు కష్టముగ నుండునో యోజింపుండు. విలేంతువులు మనోవృత్తికొఱకు న్యాయస్థానములలో దావాలు వేసి భగీరథప్రయత్నములు సలిపి తుదకు కొందఱుత్తవ్వి యొకనను బట్టికట్లు సంవత్సరముర కేయేఁబడినూపాయలో తచ్చుకొనినను ఆద్రవ్యము దీపారాధన మునుఁ జాలకుండ తిప్పుపడుచుఁ బుట్టిసింటివారిమీఁదనే యాధారపడవలసిన వారగుచున్నారు.

కనుక వీడకుటుంబముల యందలి క్రొద్దితీతగాండ్ర సంపాదనమునకు స్త్రీలుకూడ తమ కష్టాతిద్రవ్యము నొకించుక కలిపినచోఁ జాల సౌఖ్యకరముగఁ గుటుంబపోషణము జరుపుకొనవచ్చును.

ఇదే సభిమానముమాట కూడఁ గొంచెము విచారించిన మీఁదటఁగాని విషయప్రవేశమునకు సావకాశము చిక్కదు.

కుటుంబమునందలి జనమెక్కువగ నుండి యాకుటుంబ వ్యయములనుఁ గావలసినంత ద్రవ్యము నార్జించు మార్గములేక తప్పనిఖర్చులు చేయవలసి వచ్చినపు డవ్వలను జేయుచు అటుజరిమి క్రికై గృహారామ శ్మేత్రాదులను గోల్పోయి కాలక్రమమున పంపలికూడఁ గోల్పోవుటకంటె న్యాయమార్గమున స్త్రీలు

ద్రవ్యార్జనము చేయుట ఎక్కువ అవమానకరమగునా? ఒకనియొద్దనున్న వానిని ఋణమునిమ్మని యతివీర్యో యాచించి ఆరేడడిగినంత వడ్డీ కొప్పుకొని అఋణవిముక్తియగుటకును వానికి బానిసకంటెను నీచాత్మిక మగు హైన్యస్థితిలోఁ జేతుల్గొయ్యుండుట అవమానకరమకాదా? అప్పులెక్కువై ఋణములు క్షిప్తలేని నాడు ఋణదాతలు అప్పుగొన్నవారి యిండ్లు, భూములు వేలము వేయించుచుండ గ్రామములోని జను లెల్లరు నాతాలగోపాలముగ నవ్వించుండ అవమానకరమకాదా? ఒక పటుఃబుములోని శ్రీపురుషులు పొటుపడి ద్రవ్యార్జనము చేసికొని సౌఖ్యముగ జీవనము గడుపుకొనుట అవమానకరమా? ద్రవ్యార్జనమునకు పూర్వీకులనుండి యాచారము కావలెనా? పూర్వీకులనుండి యనుకూలముగ వచ్చుచుండు పనియేనా ఋణదాతల కిండ్లువాకిండ్లు వశముచేయుట? పరిశ్రమించి శ్రీలు ద్రవ్యార్జనము చేయఁబొనుట గౌరవనీయమైన పనిగాని అవమానకరమగు విషయముకాదు. పూర్వము వీరపెండునెయ్యి పండ్లెండకాల కిచ్చిననాడు శ్రీలు పొటు సడవలసిన యవసరము లేకపోయింది. వేటి పండ్లినులు చాలివుముగనున్నవి. శ్రీపురుషులకు నాగరకత బలిసిన కొలదిని పంకరములు, వస్తువాహనాదులు నెక్కువగఁ గావలసివచ్చుచున్నవి. కనుక పురుషులెంత సంపాదించినను పొట్టకూటికి సరిపోవునున్నచేతని వైఖర్యులకు వైపా మిగులుట దుర్లభమగుచున్నది. కనుక శ్రీల తోడ్పాటు త్యంతావశ్యకమని తోచుచున్నది.

శ్రీలు సగౌరవముగను, న్యాయముగను, తమ తమ కుల గౌరవాదులకును ఆచారములకును భంగము కలుగనివిధము నుండు ద్రవ్యార్జనోపాయములను గొన్నిటి నాలోచింపవలయును. ఇవి తెలియకపోవుట శ్రీలు దీనిక కాలహరణము చేయుటకు రెండవకారణము.

శ్రీలు మనలో విలంబులు, విడువలు అని రెండు విధములుగనున్నారు. విడువలకుఁడఅచుగఁ బురుషులుపుణ్యములు సంభవించుచుండుటచే వారిండ్లువిడచి వెళ్లుట కర్ములుకాదు. కనుక వారిండ్లయొద్దనే యుండి చేయుపనులను వెదుకవలెను. ఇవి గృహపరిశ్రమలనఁబడును.

విలంబులు చదువునేర్చుకొని తమ కులగౌరవాదులకు హానికరములు కావట్టి కొన్ని యుద్యోగములను జేసి ద్రవ్యార్జనము చేయవచ్చును. వీరిలోఁ గొన్ని పనుల నీక్రిందఁజెప్పుచున్నాను.

మొట్టమొదటిది బాలికాపాఠశాలలయందు ఉపాధ్యాయునిగఁ బనిచేయుట. ఎలిమెంటరీ హైయర్ గ్రేడు ప్రైయింగు అయిన ఉపాధ్యాయునికై దెలివితేటలనుబట్టి ఇరుపదియైదుమొదలు నలువది రూపాయలవరకు జీతముగలదు. విలంబువు మనోవృత్తికి నెలక ముప్పదిరూపాయలెంతయు తెచ్చుకొను వారుగలలో యొజింపుడు.

రెండవది వైద్యవృత్తి. శ్రీలు మంత్రసానిపని నేర్చుకొనిలేని వారివారి బుద్ధినాత్మకమబట్టి యెంత వలెకై నను సంపాదించవచ్చును. కొన్నిరహస్య మంత్రసానులు బాలెంతలకుఁ బ్రాణదానముచేసి కులనున్న కొంపలు నిలువఁజెట్టి మహాపుణ్యమును గట్టుకొనుచున్నారు. అంతకంటె గౌరవనీయమగు వృత్తికలదా? ప్రాణదానము చేయుటకంటె పుణ్యతరమగు మహాపాపకారమున్నదా? ప్రాణదాతకుఁ గృతజ్ఞులుగ నుండని వారుండురా? ఈ వృత్తిలోవచ్చు ద్రవ్యమునకంటె నెక్కువ మఱొకవృత్తిలో వచ్చునా? అనుచున్న ప్రీతమును నిలువఁజెట్టిన దన్న అవమానకరమా? ఒకపూట గంజికై నను జాలని మనూవృత్తి పొందుచుండుట ప్రతిపాకరమా?

మూడవది ఫోటో గ్రాఫీలుతీయువృత్తి. దీనికి వివేచము విద్యకొకఁ బనిలేదు. మన దేశములో మహమ్మదీయులు, తెలుగువారు, కన్నువారు మొదలగు ఘోషశ్రీలు గల వర్ణము లనేకములున్నవి. వాని లోని శ్రీలకు ధారాపటములు తీయుటకుఁ బురుషులకు నీజుపడదు, అందుచేత శ్రీరీపని నేర్చుకొని

లేని ఘోషాశ్రీల కంఠయంపకార మొనర్చిన వారగుదురొ తత్ప్రతిఫలముగఁ దమకంఠటి ద్రవ్యలాభము కలుగ గలదో యోచింపుడు.

ఈ ప్రకారముగ నెక్కువ తీరికగల వితంతువులు తమపోషణ ఇతరులకు భారముగ నుండకుండునట్లు పాయపడవచ్చును.

ఇత నైదువల మాట చూతము. నిరింటినుండి కదలనక్కర లేకుండ నింటిలో నుండియే కొన్ని పనులు చేసి ద్రవ్యావ్వనము చేయఁగల వృత్తులు కొన్నిటిని కూర్చించి యీ వ్యాసము ముగించెదను.

మొదటిది వర్తకము. అనఁగా శ్రీలకుఁ బనికవచ్చు చీరలు, రవికలు, మందులు, గాజులు, బొమ్మలు, పటములు, కాతిచిప్పలు, ఇత్తడిసామానులు, పుస్తకములు, వెండిసామానులు మొదలగునవి తెప్పించి శ్రీలు వర్తక మారంభించినచో ఆయా వస్తువులు కావలసిన శ్రీలు స్వయముగ తెల్లి తమకుఁ గావలసిన వానిని స్వయముగఁ జెప్పుకొనుచుందురు. అందుచేతఁ బురుషుల క్రాకము తప్పటయేకాఁ శ్రీలు తమకుఁ గావలసిన వానిని వామ యేరుకొని తమకుఁ దృప్తికరమగు వానినే తెచ్చుకొందురు. కనుక నింటిలో గొణుగుకొనుట పలుగుకొనుట తప్పిపోవును.

రెండవది బట్టలవట్టు వృత్తి. ఒక కట్టుమద తెప్పించుకొని రవికలు, జాకెట్లు, లాగులు, చొక్కాలు కట్టుట ప్రారంభించినచో స్త్రీలకును జన్మసిల్లలకును గావలసిన యునుపులన్నియు కొలతలు మొదలగునవి పురుషదర్జీలతో బనిలేకుండ స్త్రీలేచేయవచ్చును. ఈ వృత్తియొద్ద నెలకు ముప్పది వడ్ల వది రూపాయలు సంపాదించవచ్చును. రప్పలీయుట, లేనుపించేయుట, చుట్టూసలువట్టుట మొదలగునవియు, మేజోట్లు అల్లుట, బనియనులు అల్లుట, నవారునేయుట మొదలగునన్నియు నిచటనే చేయవచ్చును. అన్నిపనులకు ఇప్పుడు మరలు దొరుకుచున్నవి.

మూడవది సబ్బులు చేయుట.

వాలుగవది పటములను, ఫోటోలకు చట్టములు కట్టుట, ఇటువంటి వింతవెన్నియో పనులు స్త్రీ నింటిలోఁ గూర్చుండి చేయవచ్చును. మహమ్మదీయులలోని పేదకుటుంబముల యందలి స్త్రీలు వడ్లు తోము కొను కప్ప, గోడును పిండితో నేమేలు, తలనూనెలు మొదలగునవి చేయుచుందురు. సాతానులలోని స్త్రీలు క్రీమార్లము, తిరుమణి, పసుపు, కుంకుమ, పూలదండలి మొదలగునవి చేయుచుందురు.

ఏ పనినైనను ప్రారంభించఁగనే క్రొత్తలోఁ గొందలు వింతగఁ జెప్పుకొనవచ్చును. కొందలు మూఁధులు హాశన చేయవచ్చును. కాని కాలక్రమమున కొంతద్రవ్య మ్మొందివారనుమాట తెలిసికొనియు, సత్ప్రవర్తనమునకు థంగము వాటిల్లుటకు పిలుకాని వృత్తియేకదాయని లోకము కన్ను దెరిచియు తెలిసికొనిననాఁడు మొదట నన్నివ స్త్రీపురుషులెల్లరును పాదాక్రాంతులై తమతమ తెలివితక్కువతనమునకు తామే లజ్జపొంది యమా ర్మణము చేడుకొందురు. ఒకరికి కొంచెము లాభకారిగ నున్నదనినచో నొకరివెంట నొకరావనిని వాముమాడఁ జేయ సాగుదురు. కాని యొక్కొక్కరు ఒక్కొక్కవృత్తి నవలంబింపవలయును గాని అందఱు నొక్కవృత్తినే యవలంబింపఁగూడదు. అప్పుడములు విరుట మొదలు హైకోర్టుజడ్జీపనివఱకు స్త్రీలు ప్రవేశించుచున్న యీ దిన ములలో నెంద కన్నెలుఁగకుండ నింటిలోఁ గూర్చుండి తలపూవువాడవండఁ వ్యాయమార్గమున ద్రవ్యావ్వ నము చేసికొనుచు సౌఖ్యముగ జీవనము గడుపుకొను వారిని జూచి నవ్వుదురా? ఈమహా కారణము లేని యనుమానము,

నా జీవ నా వ యా త్ర

శ్రీమతి డి. రాజేశ్వరమ్మ గారు

అహ! పరమాత్మునిచేత లత్యద్భుతములుగదా! మొన్న మొన్నటివరకు సాఖ్యాంబుధి నోలలాడ నువ్వెన్నోనుచుండ వైవముంతలో నాయాశల కంత రాయమును గల్పించెను? సర్వసుఖముల కునికిపట్టగు ఈ ఎలసాయముంతయు బూడిదలో పన్నీరువలె వ్యర్థముకావలసినదేగదా? శ్రీ ఎవ్వనిదైవమని భావించునో, ఎవ్వనిగూడి ధర్మార్థకామ మోక్షమార్గములను బడయునో, అట్టి అనుకూలవర్తియు అనిరళమగు దాంపత్యసుఖముల నోలలాడించు పతియులేని సతియొక్క జీవనము—అడవిగాచిన వెన్నెలవలె—దివాకరుడులేని దివసమువలె—రాజులేని రాజ్యమువలె—వ్యర్థమేగదా?

చదువరీ! నా యీదురంతసుఖపూరితమగు జీవచరిత్రమును వ్రాసి మిమ్ము శ్రేణు పెట్టుచున్నందులకు మన్నించుకు. మాకాపురస్థలము (అనగా నాజన్మభూమి) మానేపల్లి అగ్రహారమని పూర్వకాలపు టుత్తరప్రత్యుత్తరములనుబట్టి నిర్ధారణ చేసితిని. తలదిండులకు దురదృష్టవశినగు నే నేకపుత్రికనగుటజేసి చిన్ననాటనుండియు గారాబమున పెరిగితిని. బాల్యావస్థయను అజ్ఞానాంధకారముచే గప్పబడియుండుటచే నాచిన్ననాటి మాస్థితి గతులను వివరించుట నాకసాధ్యము. నాకారేడ్లు రాకపూర్వమే మాతృవియోగము సంభవించినది. నాజనకుడు నిర్భరవిచారమునకు లోనయ్యెను. కొలది కాలమైన తరువాత మే మిరువురము మానేపల్లి అగ్రహారమును వీడి తత్సమీపముననుండు మదిలీ పట్టణమును జేరితిమి. అదృష్టదేవత మహ్మాదరించెనో యన అచ్చట నాజనకుని కొక చిన్న యుద్యోగము లభించెను..... నెలలు, సంవత్సరములు గడచెను. నాకు పయనుమీరుటచే విద్య మానవలసివచ్చినది—పాఠశాలకేగుట మానితిని—అనంతరము మానాన్నగారు నావివాహమునకై వరాన్వేషణమున నిమగ్నులై మిగుల ప్రయత్న పూర్వకముగ పాటుపడుచుండిరి. అతని ప్రయత్నములన్నియు విఫలములయ్యెను. వరకుల్ల వ్యాఘ్రములు దేశమున

విరివిగ విర్రవీగుచుండుటచే నాజనకుడు విఫలమనోరథుడయ్యెను. మాకు దగ్గర బంధువు నాజనకుని కాంతరంగికన్నేహితుడును అగు మాధవరావుగారి పుత్రుడగు రంగారావునకిచ్చి నన్ను పెండ్లిచేయవలెనని నాజనకుని మనోగతము. కాని అది సమకూఱుటెట్లు? అందని మానిపంతున క్రురులు చాచినట్లు మామనోగతములు మితిమీరియుండెను. రంగారావును, నేనును చిన్ననాటనుండియు మనోభావములందైన నేమి, అనోన్యస్యస్నేతియందేని ఒకరినొకరు వ్యతిరేకించక—ఆశాలతను పెంపొందింప ప్రయత్నించుచుంటిమి—మానాన్న పూర్వార్చారపరాయణతకు లోనగుటవలన, నాకెనిమిది తొమ్మిదేండ్లు రాకపూర్వమే పాశశాలలోని నాచదువును మాన్పుటచేత మాకిరువుర కెడబాటు సంభవించినది. రంగారావు మాతృవియోగమున నున్న నన్నుజూచి చాలజాలివడుచుండెను. ప్రతిదినమును అధమపక్ష మొక్కసారియైనవచ్చి నన్ను దర్శించుచుండెడివాడు.

మాధవరావునకు మడిమాన్యములు విరివిగనున్నను లోభదేవతకు నాతడు లోనయ్యెను. అప్పటిపరిస్థితులనుబట్టి ధనాశచే పీడింపబడి విలువయగు కట్నమిచ్చిన తన పుత్రునికి వివాహమొనర్తునని ఆతడు ప్రకటించుచుండెను. మే మంతధన మొసంగుట కసమస్థులమగుటచే మాయాశలడుగంటెను. రంగారావు రాజమహేంద్రవరమున బి. యె. క్లాసు జదువుచుండెను. ఆతనివయస్సప్పటికి ఇరువదికికంటె మించియుండదు. ఇన్ని ఏల? ఆతని లావణ్యరూపనయోవిలాసములు—సిగ్గువీడి శివ్యచున్నాను—నన్ను మిక్కిలి భ్రమింపజేసినవి. ఒకనాటి సాయంసమయమున నొంటరిగ నాచెంతకేతెంచి ఆతడు నిశ్చేష్టుడై యశ్రులు జలజలరాలెను. నేను ఏమియు నెఱుగమి యాశ్చర్యమున నాతని వంకజూచితిని.

“లక్ష్మీ! మనయాశ లడుగంటెను—నన్నిక మరచిపోమ్ము.” అన్నాడు. అంతట మా ఇంటికెవరో వచ్చుచుండినట్లు చెప్పుడు వినబడ వెనుకకు దిరిగి జూచితిని. మానాన్న నన్ను లోపలినుండి బిలచెను—రంగారావు స్వగూఢ మంధకారమున లీనమయ్యెను. మరి నా కగపడలేదు—అంత నేను లోనికిగిరి—చిట్టచివరకు మూడవ పెండ్లి చేసికొన నువ్విష్టాచుచున్న ముదుసలి పెండ్లికొడుకు స్వల్పశుల్కమునకే కుదురుటచే మానాన్న గారు ఆసంబంధమును చేయుట కుద్యుక్తులైరి. నీమనోగతమేమని నన్నడగ నేనపుడు ముగ్ధునై లజ్జచేతాడితనై మానముదాల్చి ప్రత్యుత్తిరమీయజాలకపోతిని. మాన మధాంగీకారమని గాబోలు మానాన్న వివాహమునకు నిశ్చయించెను. ఇప్పుడు దురంత

దుఃఖముల పాలుగావలెనని నొనట వ్రాసియుండ అప్పుడేల మనోగతమును వెల్లడింప కుండును? ఆహా! మానము ముగ్ధరాండ్ర మనోగతమున కంతరాయ మిట్లేగదా గల్పించును? అని దలచుకొని దుఃఖించితిని. నన్ను దుఃఖివార్ధిని బడత్రోసి గూఢన సౌఖ్యమునకు దూరముగ జేయసమకట్టిన వివాహాదినమునకు మరి రెండురోజులే గడు పుండెను.....రంగారావుపేర రాజమహేంద్రవర మొకజాబును వ్రాసితిని. జవాబు రాలేదు. వివాహమెట్లో సమాప్తినొందినది. నెలరోజులై నది. మాయత్తవారింటినుండి పెండ్లికొడుకు జీవనము నిరాశను సూచించుచు జబ్బుచే బాధపడుచున్నట్లు జాబు వచ్చినది. మరియొక వారము గడచినంత ముదుసలి వృత్తినొందెనని మరియొక జాబువచ్చినది. భయంకరమగు వైధవ్యపిశాచము నన్నావరించినది. అయ్యో! మఱివ్రాయ చేతులాడకున్నవి. నాయాశాచంద్రు డెంతలో నస్తమించెను! నాసౌభాగ్య మంతయు శూన్యమయ్యెను. వరశుల్క-వ్యాఘ్రము నాకుత్తుకబట్టి నొక్కినది. ఈజన్మమున హా! నా కిక విముక్తిలేదు. నాజీవనావ మునుగనున్నది!—మునిగినది—ఓసంఘసంస్కర్త లారా? జాతీయనాయకులారా! చూచుచు నూరకుండెదరేల? ముక్కుపచ్చలారని బాలికలపాలిట బ్రహ్మరాక్షసివలె వేచియున్న వరశుల్కవిపణిని నిర్మూలముచేసి దేశము నుద్ధరింపదలచు ధీరుడేడి?నేనికను పుష్పవతినిగాఁక పూర్వము కొండలు నాదీనావస్థనుజూచి బ్రహ్మసమాజమతమును మరస్కరించుకొని పునర్వివాహము జేసికొన సలహాల నిచ్చిరి. వారికందరకు కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ వందనము లర్పించితిని. నాజనకుని హితవాక్యముల ననుసరించుచు పూర్వాచారపరాయణతకు కళంక మాపాదిన పనేనించుకై నను నిష్ప్రవడ లేదు.

దురదృష్టదేవత ఆవేశించెనో యన నాజనకుడు నావలని మనోవేదనయును దీర్ఘరోగమునకు లోనయ్యెను. దినదినమునకు క్రమమున కృశించుచుండెను. ఆతని క్షేమ మునుగోరుచు దయామయుడగు పరమాత్ముని పరిపరివిధముల బ్రార్థించుచు ఆబల నైనను ధైర్యము నహించి పురుషత్వమునుబూని రోగమని భావించి వైద్యులచే మందుల నిప్పించితిని గాని ఇంచుకైన లాభము లేకపోయెను. గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటు. నాజనకుడు నన్ను దురంతమగు కష్టములపాలుజేసి కీర్తిశేషుడయ్యెను. నాటి నుండియు ఈ మిథ్యాప్రపంచమున—దిక్కుమాలినదానను—ఉండుటకాశ్రయమైనను లేదుగదా! భగవంతుడెన్నడు నావంటి దిక్కుమాలిన ముగ్ధులను అదృష్టహీనలను సృష్టింపకుండుగాక!

నాకు ప్రపంచమంతయు సంధకారముగ దోచెను. విశాచములు పట్టి పీకుచుండెను. అధైర్యదేవత హృదయమున తాండవమాడుచుండెను, దారిద్ర్యదేవత దర్శనమొనగెను. నాయాశలన్నియు పటాపంచలై పోయినవి.

అయ్యో! ఈ ప్రపంచమున మఱిజీవించుట కాధారము లేదనుకొంటిని. “బల త్కారప్రాణవిసర్జనమే కర్తవ్యము” అని దలచితిని. అనంతరము క్షానసూర్యుడు దయించెనో యన ఛీ! ఛీ! లోకసౌఖ్య మిట్లంతరించినను పరలోకసౌఖ్యము ప్రాణ పరిత్యాగముచేసి పరిత్యజింపదగునా? యనుసంశయము బాడమెను. ధైర్యమును, బూనితిని. స్త్రీలకు సహజమగు లజ్జనంతయు నొక్కసారి పాటద్రోలితిని. కామాయాంబరములచేతను, విభూతిచేతను, రుద్రాక్షమాలచేతను నాయీపాపకర్మపుబొందె నలంకరించితిని. ఇహ పరములకు మోక్షమార్గదర్శనియగునట్టియు, సర్వపాపహరణమగునట్టియు కాశీ త్రేతమున కేగితిని. విశ్వనాథుని వినయవిధేయతల వేడుకొంటిని—

“నిరతమునిన్నే నమ్మియుంటిరా—రీలకంత! వరద!

యనాధలగు నాబోటియవిదలకు—మూక్తయమియ్యకె మదనహర!”

అని భక్తిచే కన్నులుమూసి కరములు మోడ్చి కాపాడుమంటిని. కాంతివంతమగు నొక దీపకళిక కన్నుల ఎదుట మెరిసెను. కన్నులు విప్పిచూడ నాశీరముపై నొక పుష్పము రాలెను. ఆకుసుమము దీసి కన్నుల కద్దుకొంటిని. నాజన్మసాఫల్య మయ్యెననుకొంటిని... పరమేశ్వరునిచేత కాశీలో దాసినై సర్వకాలవాసినినైతిని.

ముద్దు కృష్ణ

గంటి లక్ష్మి నారాయణ గారు

నెమలిపింఛంబు మౌళిధామమున మెరియ	గంధవహునితో జేలంబు కలసియాడ
ముంగురులు ముద్దుమోమున ముసరియాడ	నెమరులన్నాని గోతతి నిలచియుండ
చిటునగవు వక్త్రసీమను చిందులాడ	మించువేడుక మురళి వాయించుకృష్ణ,
తారహారముల్మేదిని లెళుకునిప	మన్ననోనాథ! నిన్నెట్లు మఱితునోయి

న వ్య సాం సా రిక నిర్వహణము

ముద్దా విశ్వ నాథ ము గారు

[పవేశము :—(శల్లి) శారద—(కూతురు) అమ్మాణి.]

అ :—అమ్మా! ఇకపట్టుట మానివేసినదే. వినుగుపుట్టుచున్నది.

కా :—శల్లి! ఒక చెయ్యిమాత్రమేకద పట్టితివి. కొద్దిపనికూడకాలేదే! బోలెడంతయున్నది పూర్తి చేయవలసింది.

అ :—పోనీ, కొంతసేపు ఒకవచ్చి వాసికొనెదను; లేదా, “గృహలక్ష్మి” పత్రిక చదివెదను.

కా :—నీయుద్దేశ్యము నాకు బోధపడినది. నే చెప్పినపనికప్పు మరియేదయినను చేసెదవు. కాదా?

అ :—అదికాదు. అమ్మా! నాకు పట్టు బాంక వచ్చునని నీకేతెలియును. ఇంతకంటె గొప్పపంగతులున్నవికదా? నేర్చుకొనుటకు? వానిపని స్వతి చూడుము. నాకువలె పట్టుపని సరిగ్గ చేతనేగాదు. సంగీతము నేర్చుకొనుచున్నది. ఈనెలనుండి యామెను హిందీకూడ చెప్పించుచున్నారుట!

కా :—కోరణి శ్రుతిమించుచున్నదే! పట్టుపనిలో ఆరితేరినవి గర్వించుచున్నావు నీమాట విని మైరతో ఈ చిన్నరవిక పట్టుట యింతసేపా? పిల్ల లేళ్ళదేపనిచేయ నిర్ణయింపవలెనో తల్లిలకు బాగుగ తెలియు నమ్మా!

అ :—ఎప్పటికైన నవియిర్పియు నేరువలసి యున్నదికదా! ముందుగనే నేర్చుకొంటేనేని నీవు సంత సీతునని యటలుంటిని.

కా :—నిశ్చయమే. కాని అన్నిపనులును ఎల్లరకు నోకేవిధముగ నగత్యము కావేవునుమా. ఒకరికి అవసరమైనపని మరియొకరికి నిరుపయోగము కావచ్చును.

అ :—ఎందుచేతనేఅమ్మా?

కా :—గన్నతల్లి! ‘విద్య’ యనునది వారువారలు గడువలసిన జీవితముల కనుగుణముగను, సహకారిగను ఉండదగును. స్త్రీ, పురుషులిరువుర జీవితములలోకూడ విభేదములు స్పష్టముగ గోచరించును గదా!

అ :—అటులనా, అమ్మా! ఎల్లరు నోకేవిధముందుగని తలంచుచుంటిని.

కా :—లోకములో తల్లిదండ్రులు, భర్తలు ఆశ్రమించు వెళ్ళేరు హోదాలు, ఉద్యోగముల తరగతులను బట్టి స్త్రీల జీవనపథము నిర్ణయింపవలసియుండును.

అ :—అవునువును. వర్తకులు—వైద్యులు—ఉద్యోగిగ్రామములు—పురోహితులు—ఈమొస్తయగ పురుషులు వివిధ వ్యాపారములలో నుంటున్నారు.

కా :—చూచితివా, మఱి? ఇట్టిపురుషుల కూతుర్లు, భార్యలు ఎల్లరు నోకేవిధముగ కార్యములు నిర్వహింప సాధ్యమగునా? నేనెటుల దినచర్య జరుపుచున్నదియు కనిపెట్టితివా? ఉదయముననే వలయు

బలాదసానుగ్రి తెచ్చుటకు పద్మప్రాసించి చాలెయ్యను పంపుదును. పాలెకాపులచే పశుసంరక్షణ జాగ్రత్తగ చేయించును. తరువాత నీకును తమ్మునకును నీళ్లుపోసి, భోజనము పెట్టి, చక్కనిదుస్తులు తొడిగెదను. పిమ్మట మీవాగ్నగారియొ, నావియ విడిచిన బట్టలుదికి ఆరబేసెదను. కొంతసేపు నేను రాట్నము వడకును, నీకును తమ్మునకును పాతములు చెప్పదును. ఇటువంటి వెన్నెయొ అగర్భ్యునకు పనులు సుసాగములో కలబడును. ఇవియన్నియు పూర్తిచేసికొని తీరికపడుచుండులో "గృహలక్ష్మి" పత్రిక విజ్ఞానముకొఱకు వినోదముకొఱకు చదువుదును. భవలక్ష్మమ్మగారియిల్లు చూచిరికదా! అయింటిలో పిల్లలు, పెద్దలుగూడ ఎట్టిపనియు చేయ నవసరములేదు. ప్రతిపనికి నవుకుదురే. అందుచే అక్కర యిల్లువుడును గ్రామభోకు, వాగ్దానియును మొదలగు వింతలతో వినోదకాలక్షేపములకు చాల అవకాశమున్నది.

అ:—కాని, కామేశ్వరిమ్మగారెప్పుడును ఇంటిపనిలోనే తాడుకొనుచుండును. భర్తగారు దైత్యులగుటచే పొరుగుగూళ్లు తిరిగి తిరిగి ఏచేకను భోజనమును వత్తుతో నిరుపలేను. పాపము ఆమె యిల్లువుడు నిరీక్షించియే యుండవలెనుగదా!

కా:—ఈమె మాత్రమేకాదు, అమ్మాదీ! పురోహితులు, వ్యాపారపుల విషయమునకూడ నిటులే. వారునివ్వహింపవలసిన పనుల తీరు అట్టిది. ఎల్లరును సకాలమున కింటికిచేరి భాగ్యలను నుభిపెట్టగల ఉద్యోగపులుకాగలరా?

అ:—అయితే నీవలెనే నేనుకూడ ఇంటిపనులు చేయవలసియుండునా? అమ్మా!

కా:—నీమోతల్లీ! నీభవిష్యత్తుచేపవధ మీవుడు నిర్ణయించుకునా? నీయదృష్టమెటులున్నదో నేకల గంటినా? నేచేయుపనులు నీవుకూడ చేయవలసియు లేకుండునని మాత్ర మూహించగలమా?

అ:—కాని, అమ్మా! అమ్మమ్మకు చదువురాదని చెప్పించుదురే! మనమేల చదువవలెను?

కా:—బిడ్డా! చక్కని ప్రశ్నయే వేసితివి. దేశకాలపాత్రల ననుసరించి తగుమార్పులతో "ఏయెండకా గాదుగు" వట్టికగాని తీవయాత్రచేయుట దుష్కరము. మన పెద్దల కిప్పటిమోస్తరు పాశ్చాత్యవిద్యయు ఉద్యోగములునులేవు. ఇప్పటి తరములలో గొప్పమార్పులు జరుగుచున్నవి. నీనిని గురించి మఱొకప్పుడు విస్తరించి చెప్పెదనులే. పురుషుల ననుసరించి వారి కన్నివిధముల స్త్రీ చేదోడుగమన్నగాని "ఆర్థాంగి" యనిపించుకొనదు. గ్లాడ్ స్టనుకొరవారి సతీమణి ఆమెన పికానపెల్లి తిరిగివచ్చుచుకి ఉత్తరములన్నిటికి జబాబులు వ్రాసి సరికములకు సిద్ధముగయుంచెడిదని మొన్ననీవు చదివిన సంగతి మఱివిపోలివా? పరిధిక్షిని కూచించి భారతస్త్రీల బొన్నల్యము దెల్పు కథవెన్నియో నీవు పురాణములలో చదివి యుంటివిగదా?

అ:—అవున అమ్మా! నాకయితే, చదువుట వ్రాయుట అగర్భ్యమన్నమాట.

కా:—కాదా, మరి?

అ:—ఇంక నేయేవిషయములు నేను తెలిసికొనవలెనో వివరింపు మమ్మా!

కా:—కుట్టుపనియొక్క ప్రాముఖ్యత నీకు తెలిసియేయున్నది. దసరాపండుగకు కుట్టించి యుడుపు లకై దక్షిణానికి కూలి యెంతయిచ్చితిమో జ్ఞప్తికితెచ్చుకొనుము.

అ:—అబ్బో! ఎదిమిడిరూపాయాల పైచిలుకు.

కా:—ఈసాము సంతకర్తృత్వములకెంత యుపయోగపడి యుండునో కొంచెము యోచింపుము.

అ:—ఇకమీదనుట్లు పనికి ఒకడమ్మిడియైన వ్యయముకొనుండ చేసెదను.

కా:—నుతోచుచు తల్లి! నీవంటివూతురుండగ నా కేమికోదవ? మరియొకసంగతి. గతలక్ష్మీవారము కాన్పులవారి భార్య ఇక్కడికెందుకు వచ్చినతో జ్ఞాపకమున్నదా?

అ:—లేకయి? సాపము! నీవు లెక్కనగా చూచిపెట్టుకొన్నచో ఆమెను మాయపుచ్చి రూపాయన్నర దొంగలెక్కచెప్పి పట్టుకొనిపోవ యత్నించిరిగాదా వారిగోడపెట్టినవూలిలు?

కా:—లెక్కలు తెలియనిచో నీపనియు సంతయె. క్రిందటిసారిసేసెంత బాగ్రత్తతో పద్దువేసినను చాకలిది బుకాయించినది కాదా? పద్దు పరకలు ఆధారము లేకున్నచో ఎంత చిక్కుగనుండునో ఆలోచింపుము. ఇదిగాక, ఇంటికిసంబంధించిన నెలవారీ జమాఖర్చులు స్త్రీలేచూచుకొనవలెను. ఎన్నియో ముఖ్యమగు వ్యవహారములు నిర్వహింపవలసిన పురుషుల నెత్తిపై వంటయింటి చిల్లరభోగక్రమమునూడ వేసి వారలను విసిగింపకూడదు. ఇట్టివిషయములన్నియు మనమే బాగచూడలేదో చక్కలెట్టుకొనవలెను. 'ఆదాయమును మీలు నెచ్చు మనస్థాకము'ని పెద్దలు చెప్పదురు. అందుచే లెక్కలు బాగుగ నేర్చుకొనినగాని ఈ యంశములు నెఱవేర్చబాలము.

అ:—సరేకాని, అమ్మా! రమ్ముడు చదువుచున్న 'శారీరకాస్త్రము' కూడ నన్నొకప్పుడు చదువు ముంటినే? అదెందులకు అడువారికి?

కా:—అమ్మాణీ! లెక్కలకంటెకూడ నిదితెలిసికొనుట అత్యావశ్యకముమ్మా! అబ్లమీద 'ఆయుర్వేదాంగ శారీరకాస్త్రసంగ్రహము' అను ఎత్తఅచ్చుగల పెద్దపుస్తకమిటు తీసికొనిరమ్ము. చెప్పెదను. (అమ్మాణీతెల్లి తీసికొనివచ్చును.)

కా:—(పుస్తకము 'తీచిచూసి) బిడ్డా! ఇక్కడనుంచి బాగ్రత్తగా చదువుము.

అ:—(ఇట్లుచదువును.) 'భారతదేశమున పురాతనకాలమున స్త్రీపురుషులందఱును విశేషముగ శారీరజ్ఞానముకలిగియుండెననుటకు ప్రమాణముల సేకములుగలవు. కర్మకాండమున హృదయకర్మలలో శిశువును బాలకర్మ తండ్రి జరుపవలయునని విధింపబడి యుండుటచే గర్భాశయమునకు సంబంధించిన ప్రజననాంగముల విశేషములన్నియు ప్రతిగృహస్థుడును తెలిసికొనియుండవలెనని యేర్పడుచున్నది. గర్భాధానభండయ దలి విషయముల పరికించినచో కర్మకాండమున జరిపిన నేర్పడియుండు ఉపాధ్యాయులకును శారీరజ్ఞాన ముగవలసినదిగ తేటపడగలదు. బౌద్ధుల హింకకర్మలలో అధిపంచయనమున స్త్రీలు ఆయామంగవిశేషములను సంబంధించిన అడ్లిభాగములను విరిసంచయనమునకు సిద్ధముచేసి యుంచవలెనని చెప్పబడి యుండుటచే స్త్రీలగుకూడ శారీరకాస్త్ర జ్ఞానము కలిగియుండవలయుననుట సిద్ధమగుచున్నది.'

కా:—అట్టివారి సంతతివారమగు మనకుకూడ శారీరకాస్త్రవిషయపరిజ్ఞానముండుట మంచిదని నీకు ఇప్పుడైన తెలిసినదా?

అ:—తెలిసినదమ్మా! మొన్నను నాన్నగారికి వచ్చిన అచ్చుఉత్తరములో—'శరీరమర్మకాస్త్రములు' ఏవేదియో యితరరహస్యములు, మొదలైన పేరులతో పెద్దఅక్షరములు, బొమ్మలునుగల బాధిత వచ్చినదికదా! అవన్నియునే నెప్పడో చదువుట?

కా:—నీకేజ్జాపకమే, కన్నా! అప్పుడైతేముల కేజ్జు నీవుకలవైన పృథివిగూడదునుమీ! తెలుగు సొంటులేని ప్రముఖులు ధన్వానయో ముఖ్యాకయముతో చేయుచున్న దేశద్రోహమిది! ఈగ్రంథములపుట్ట యంతయు కవాలకృతమనదగు నిస్సారమగు తప్పలతదకలు. అందుచేతనేకదా మీనాన్నగారు అపట్టిని చూచి చూడకయే చించిపారవైచిరి? బాలబాలికలను, పతిపతులను శోధనూర్పు చక్కనియంకములు హితచర్యానునుమునుచేరుతో నులోధకముగ శ్రీనావిలికొలను నుబ్బరావుపంతులుగారు రచించి యున్నారు. ఆసంపుటములన్నియు క్రమముగ తెప్పించియుప్పురి మీనాన్నగారిని కోరిదను. చదివి మననము చేసికొని యాచరింపదగిన దివ్యబోధలన్నియో అందున్నవి.

అ:—‘భక్తిపండివని’ పులికప్రచురించుచున్న వాసుదేవుడేనా ఆమ్మా? వారి ‘ఆర్యకథానిధి’ వాచేత చిన్నప్పడే చదివించితిమికాదే!

కా:—ఆయనేఆమ్మా! ఆమహానుభావుడు రచించిన నీతిగల్గియులే.

అ:—ఆమ్మా! అయితే—

కా:—అయితే కాదు. తల్లీ!—ఇప్పటికీవిషయములు గ్రహింపుము. మిత్రసంకతులు మహా కష్టము చెప్పుకొందము. మీనాన్నగారు వచ్చుచున్నారు. దుస్తులందుకొని, పాగాకొయ్యను తగ్గి కాళ్లు కడుగుకొనుటకు సిగ్గుక్కు.

స ర స్వ తీ స్త వ ము

శి లి గ ం జ గ న్నా థ ము గా రు

వాసనాద్యఖలగీర్వాణసంచయకిరీటమణిశోభితచరణములు దనర
పాణిపల్లవసీను వీణామతల్లిక స్వరసప్తకమునబ్రక్కాణమమర
శృత్యర్థసందేహానుస్వరంబు తెలుంగఁ బృచ్ఛనల్పేడి ఋషిబృందమొప్పు
క్షీరసీరంబుల వేణుసేయఁగజాలు అంచతత్తడి దనపంచనుండఁ

బద్ధప్రీతాననసయైథద్రమతివి
సుస్వరోక్తిగనామ్నాయసూత్రముఁను
బలుకు చలుకులవెలఁది మాపాలఁగలిగి
బ్రోచుఁగావుత ! విద్యాప్రబోధమొసఁగి.

స్త్రీ సాముద్ర కము

హా వి లి కొ ల ను వేంకట ర మణ రా వు గా రు వి. యె; వి. యల్.

పాదములు, వానియంగములు

1. పాదములు చిన్నవిగానున్న స్త్రీ దర్శింపరాదగును.

2. తాబేటిపిచ్చుచిప్పనలెనుండు మిఠ్యాత్మ వస్త్రీకిగలవో ఆస్త్రీ తీర్థయాత్రలు సేవించు స్వభావముకలదిగా నుండును.

3. నిలబడియుండునపుడు ఎడమకాలు భూమిమీద మోపి కుడికాలు వడుటుగ వదిలియుండు కాంత ముత్తయిదువుగానుండినపుడే చనిపోవును.

4. ఎవతెయొక్క మిఠ్యాత్మ లావుగనుండునో ఆస్త్రీయొక్క మగనికి గండము గలదని ఎఱుంగునది.

5. నిలుచుండియుండు సమయమునందు కుడికాలుభూమిమీద మోపియుంచు స్వభావముగల ఉచిత వైధవ్యము నొందును.

6. ఏస్త్రీయొక్క చీలమండలు రెండును సమముగనుండి వలయుముతేరి చూడ నింపుగనుండునో ఆస్త్రీ ధనవంతురాలై నుఖించును.

7. ఏస్త్రీయొక్క మడిమెలు వెనుకప్రక్కను మట్టిపండువంటి ఎఱ్ఱనిరంగుతో నోళ్ళుచు గుండ్రముగానుండునో ఆమె ధనవంతురాలులగును.

సడక

1. మదపుటేనుగు, రాజహంస వీనినడకవలె మందముగను అందముగను నడచు స్త్రీధనధాన్యసమృద్ధిగల ఇంటికియజమానురాలై పెక్కుచర్మములు నుఖము లనుభవించును.

2. ఏస్త్రీ నడచునపుడు భూమిలదరునో ఆస్త్రీ ధనవంతుని చెట్టబట్టినను దర్శింపరా లే యగును.

3. నడచు సమయమునను ఏస్త్రీయొక్క అరకాలంలయు భూమిమీద ఆసక యుండునో ఆస్త్రీ దర్శింపరాదగును.

4. నడచునపుడు ఏస్త్రీయొక్క కాలివేళ్లలో చిటికెనవేలుగాని దానిప్రక్క వేలుగాని భూమికి తగులకయుండునో ఆమె దుష్టస్వభావము కలదియగును.

పిక్కలు

1. నరములుపైకుబుకక రోమములులేకయుండు పిక్కలుగల స్త్రీ భాగ్యవతియు, నుఖవంతురాలును అగును.

2. నరములు తేలి కనిపించుట, దట్టముగ రోమములుండుట, మిక్కిలి కండబట్టి యుండుట, బొత్తిగా కండలేఖండుట ఈలక్షణములలో కొన్నిగాని అన్నిగాని ఉన్న స్త్రీ ముఖములతో జీవయాత్ర నిర్వహించునదియగును.

3. ఎవతె పిక్కలమీద రోమములు విశేషముగనుండునో ఆమె మగనికి గండమున్నదని తెలియనగును.

4. పిక్కలు గుండ్రముగలేని స్త్రీ విధవయగును.

5. మిక్కిలి లావుగనుండు పిక్కలుగల స్త్రీ దరిలేని దారిద్ర్యమున మ్రగ్గుచు దుఃఖిదేవతకు గారావునెచ్చెలియై నికృష్టపు జీవనమున దినములుపుచ్చును.

6. ఎవతె పిక్కలు పొట్టిగనుండునో ఆమె లోకపూజ్యురాలగును.

7. ఎవతె పిక్కలు పెద్దవియైయుండునో ఆమె దీర్ఘాయురైశ్వర్యములు గలిగి బహుపుత్రవత్తియై సుఖపారమును గాంచును.

8. ఎవతె పిక్కలు విశాలముగ నుండునో ఆమె మహదైశ్వర్యమును పొంది బహుకాలము బహుశసుఖము లనుభవించును.

9. ఏస్త్రీయొక్క మోకాటికింద ఉబ్బుగా నుండునో ఆమె మగనికి గండము కలదని యెఱుంగునది.

తొడలు

1. రోమములు లేక గట్టివియై ఏనుగుతొండమువలె నుండు తొడలుగల స్త్రీ రాజభార్యయగును. ఇం దేలక్షణమైన కొంచము తగ్గియున్నచో సిరిసంపదలతో తులనాగు జీవనమున నుండును.

2. గుండ్రముగనున్న తొడలు గల స్త్రీ అభాగిని, అనాథయగును.

3. ఏ స్త్రీయొక్క తొడలమీద రోమములుండునో ఆస్త్రీ దరిద్రురాలగును; ఆమె మగనికి గండము కలదని తెలిసికొనవలయును.

4. ఏస్త్రీయొక్క తొడలమీద రోమములు సుడితిరిగియుండునో ఆస్త్రీకి వైధవ్యము ప్రాప్తించును; దరిద్రము కలును; దుఃఖముల పాలగును; దుష్టస్వభావయగును. కులభ్రష్ట యగును.

5. ఒకదాని కొకటి ఒరసికొనుచుండు తొడలుగల కాంతయొక్క మగనికి, అత్తమామలకు, బావమఱుదులకు గండముకలదని తెలిసికొనవలయును.

6. ఎవతెతొడలు సన్నముగనుండునో ఆమె దరిద్రురాలగును.

7. ఎవతెతొడలు సన్నముగను, గుండ్రముగను నుండునో ఆమె ఉన్నధనమును పోగొట్టునదియగును.

8. ఎడమతొడయందు నువ్వుగింజలంతలేని పుట్టుమచ్చలు రెండు ఉన్నచో ఆమె చెడునడకలది యగును.

పశ్చాత్తాపము

చెరుకు పల్లి శివరామయ్యగారు

౧

శారదాబిల్లు ప్రవేశించినప్పటినుంచి దేశములో పెళ్లిళ్లమాడావుడులు ప్రారంభించినాయి. ఎక్కడ

మాచినా తోరణాలే! ఎక్కడ చూచినా అవ్వాయిచువ్వాయిలే; ఎవరింట్లో విన్నా పెళ్లి సంబంధాలమాటలే; ఈమాడావుడు లంతాచూసి రామచంద్రసోమయాజులగారు తనకుమార్తెను వివాహం చేయాలనుకున్నాడు. ఆయన ఆహితాగ్ని. మనిషి కొంచెంధూర్తుడు, పట్టుదలమనిషి కూడాను. ఆయనది బాపట్ల. ఒక్కడే కుమారుడు. యిద్దరు కుమార్తెలు. కొడుకు ఇంకా పై పంచత్సరములవాడు. ఎఫ్. ఏ. చదువు చున్నాడు. వానిపేరు శంకరం. పెద్దకుమార్తె ఆయన అన్నపూర్ణకు తొమ్మిది సంవత్సరము లంటాయి. ఆపిల్లకు నిరుటిసంవత్సరమే పెళ్లి అయింది. శంకరకుమార్తె ఆయన వికాలకి పెళ్లి కావాలె. ఆపిల్లకు రెండేళ్లు. సోమి దేవమ్మగారు గొప్పటితో ఉన్నది. సోమయాజులగారు యిటువంటిస్థితిలో వికాలకి సంబంధంబుద్దీర్చేడు. కాని తల్లి కొడుకుల కిష్టంలేదు. సోమయాజులగా రొకనాడు రాత్రి భోజనంచేస్తూ “ఒరేయ్! అబ్బాయి! నున వికాలకి కూడా పెళ్లి అయిందంటే యిక్కడికి చిట్క వడలిపోతుందిరా నాయనా! లేకపోలే వల్ల శంకర మావుకుంటేమోనని భయ మేస్తున్నా” దన్నాడు.

కానితో శంకరయ శోపవచ్చి “నాన్నా! నీవు ముందెప్పుడో శారదాబిల్లు వస్తుందని యిప్పుడే వికాల గొంతుకోస్తావాడేమిటి? అది యింకా కన్ను తెరవలేదే; పాపం నానికి సిగ్గు తెలుసునా? మొగుడంటేయేమిటో పెళ్లంటేయేమిటో తెలియని పసిపిల్లకు పెళ్లి చేస్తావంటావే యింతకంటే అన్యాయం యెక్కడయినావుందా? నాన్నా!” అన్నాడు.

“ప్రపంచకములో అంతా పసిపిల్లలకు పెళ్లిళ్లు చేస్తున్నారాయేమిటి? యేదో ఎనిమిదియేళ్లవాళ్లకు తొమ్మిదియేళ్లవాళ్లకు చేస్తున్నారుగాని అయినా పాపంతాగేసిల్లకు పెళ్లిేమిటి?” అని సోమి దేవమ్మగారు కొడుకుపక్షం చూట్టాడింది.

కానితో సోమయాజులగారికి తారామండలమయింది. “ప్రతిపదయంలో రెళ్లికొడుకుకలిసి నామాట పాగనివ్వరుగా? వాడంటే యింగ్లీషుచదివి వర్ణశంకరం కావాలెననుకుంటున్నాడు. నీకేమికోగమే వాడిపక్షం పలుకుతావు. నీవుకూడా వాడితోపాటు వర్ణశంకర మావుతావాడేమిటే? ఈ యింగ్లీషుచదువు వచ్చింది. దాంతో బ్రాహ్మణ్యం పలుంచచ్చింది. ఈబిల్లుతో పాఠశాలచచ్చేకోదా వచ్చింది.” అని ఉరిమివాడు.

“పోనీ యింగ్లీషు చెప్పించటం మాన్పించకపోయినారూ?”

“అదనో: అదీ నేనేనా చేసింది? నన్ను దీనించి, నాదుంపలెంపి కొడుకు వేలు సంచాదిస్తాడని పోరుపెట్టి వాడిది యింగ్లీషులోదింపి యిప్పుడునేరం నామీదవేస్తావులే? యింతకు నేను బండ్లులు తెంపు కొని యింట్లోనుంచి లేచిపోయేకోరిక వచ్చింది. ఇంతకు పెళ్లిచంగతి యేమిలే?”

భర్త భూతుడన్న సంగతి తెలుసుకున్నక “నాకేమీలేలియదు. తండ్రియిచ్చం కొడుకిచ్చం.” అని సోమి దేవమ్మగారు మతిమూట్లాడలేదు.

“ఏమిరా? శంకరం!”, “ఇదనో నేజొక్కవిషయం చెపుతున్నాను. నాకిష్టంలేనట్లే అమ్మ కిష్టంలేదు. ఇటువంటిపిల్లకు పెళ్లి చేశావంటే లోకం నవ్వుతుంది. కానిట్టి యిప్పుడు మామకో, అంతగా కారదానిల్లు వస్తే నలుగురితోకాటు మనం.”

“సరే; అట్లాగయితే నేనుమాత్రం యింట్లోవుండను. బండ్లులు తెంపుకొని సవ్యాసంపుచ్చుకుంటాను. తరువాత మీయిష్టం, వ్యసంకరమయినాసరే: యేమయినాసరే.”

“అయితే నాన్నా! ఒకవేళ మనయింట్లో యింకా రెండుమాసములకు పురుడుపట్టుంటే అప్పు వాద పిల్ల పుట్టుతుందనుకో యేంచేస్తావు?”

“నాజాతకంలా యికముందు పుట్టేవారంతా మొగపిల్లలే గాని అదపిల్లలులేదు. కేపుపురుడువచ్చినా మొగపిల్లవాడూకాని అదపిల్లకాదు. అదిమట్టుకు నిజం.”

“ఒకవేళ పుట్టుతుందనుకో.”

“పుట్టుదురా: నాకుతెలుసు. నాజాతకవక్రం చాలానుండికి చూపించేను. ఎవరుచెప్పినా యిద్దరార పిల్లలే అని చెప్పేరు. అందుకోసం దీనికిగూడా పెళ్లిచేస్తే చిక్క వదలిపోతుందని చూస్తూంటే మీరేమో అడ్డుపుల్ల వేస్తారేమిటి?”

“అడ్డుపుల్లలేదు. ఏమీలేదు. నీ విప్పుడుమామకో” అన్నాడు శంకరం.

“నేను మొన్న తాంబూలాలూకూడా పుచ్చుకొని వచ్చాను. పుచ్చుకొన్నతర్వాతమర్యాదగా వుంటుందా?”

“నాకూ అమ్మకూ చెప్పకుండా యెందుకు పుచ్చుకున్నావు?”

“నీకు చెప్పాలాయేం? బోడయ్యకు; నాయిష్టం. ఫో. లోకం నవ్వులే నవ్వింది. కేసిరీరాని.” అన్నాడు.

“అడ్డుపడ్డాభవేకన్యా అని నీవే నీకులు చెప్పేవాడివి. యీ విధంగా పిల్లకు పెళ్లిచేస్తే అంతా నవ్వుకుంటే నాన్నా! నీవుగనుక పెళ్లిచేశావంటే నేను మాత్రం పెళ్లికిరాను. ఎక్కడికో వెళ్లిపోతా” అన్నాడు.

“ఫోరా! ఫో! ఎక్కడికి వెళ్లిశాసరే: ఎవరువద్దన్నాసరే పెళ్లి ఈమాసంలో జరుగజూపింటే.” అని అన్నాడు.

“సరే, అట్లాగయితే నే నీర్నాలే ప్రమాణం” అని శంకరం మూటముదై కట్టి మెయిలుయెక్కి కట్నం వెళ్లిపోయినాడు.

౨

ఇంట్లో తల్లి కొడుకుకోసం కోడల—పెళ్లివద్దని పోను. కాని సోమయాజులుగారు వినలేదు. పెళ్లిప్రయత్నాలు చెయ్యవలసిందని బండరులో పెళ్లికొడుకుత్తడిఅయిన మొగ్గేశ్వరసోష.

యాజ్ఞాలగారి కుత్తిరం వ్రాశాడు. పెళ్లికొడుకులేరు మోహనం. వాడికి ఆయనయేళ్లుంటాయి. శ్రోత్రియ విషయములో నియ్యంతు లిరువురు సమానులే కాబట్టి వెంకటేశ్వర సోమయాజులగారు పెళ్లి కంగీకరించేరే. ముహూర్తమింకా నాలుగురోజులలో ఉండి. ఈవిషయం పూరంతా గప్తమన్నది. ఇంతవరకు ఇంతటి పని పిల్లలకు ఎప్పుడూ పెళ్లి జరగకపోవటంవల్ల ప్రతివాడికి ఆశ్చర్యంవేసింది.

ఇరుగు పొరుగు వా రంతావచ్చి “ఏమండీ! సోమయాజులగారూ! పదిమందికి బుద్ధిచెప్పవలసినదానికి మీరే యిటువంటిభూరము చేస్తూంటే యిక మిగతాబ్రాహ్మణులసంగతి యేమిటండీ? పనిపిల్లలకు పెళ్లి యేమి టండీ? రేపు కాపురం చేసేటప్పుడు అనుమతదాంపత్యంకాకపోతే దాని కుత్తిరవాడు తెవరండీ!” అని కాకులు తగులుకున్నట్లు తగులుకున్నారు. దానికంతా యాయన లక్ష్యపెట్టలేదు. నీవాట్లు వచ్చినాసరే పెళ్లి కావటమేదో అది కావలసినదనుకున్నాడు. అదవాళ్లంతా ముక్కుమీద జేలుజేసుకొని వచ్చటం మొదలు జైలేరు. నవీనవాగరిటలంతా సోమయాజులగారిభార్య గర్భిణిలోఉన్నది దైవం రక్షించి తిరిగి అదపిల్ల పుట్టిందంటే సోమయాజులగారి తిమ్మికి వదలుకుం దనుకుంటున్నారు. ఈ సంగతి వంగోలులోఉన్న సోమ యాజులగారి బావమరిదికి తెలిసింది. ఆయన కొంచెంలొకినుడు. ఆయనపేరు రామకృష్ణశాస్త్రి. ఆయనకు నాలుగుయేళ్ల అదపిల్లఉంది; కాని పిల్లకు పెళ్లి చెయ్యట ముందిస్తుంలేక యూరకున్నాడు. ఆయనకూతురికినూడా సోమయాజులగారు సంబంధం కుదురుస్తా వన్నాడుగాని శాస్త్రిగారు విసలే. దానిమీద బావమరదంటే సోమ యాజులగారికి కోపం. ఇటువంటిస్థితిలో పెళ్లి మాన్పించటానికి నామకృష్ణశాస్త్రిగారు బాపట్ల వచ్చేడు. ఆయన యింట్లోకి వచ్చేదరికి బావగారు యింట్లోలేడు. సోమిదేవమ్మగారు తమ్ముడినిచూసి “నాయనా! కాళ్లు కడుక్కోరా!” అన్నది.

“అక్కయ్యా! కడుక్కుంటానుగాని బావ వికాలకి పెళ్లి చెయ్యలనుకుంటున్నాడుట, యేమిటి?” అన్నాడు.

“అనుకోవట మేమిటిరా? నాయనా! తాంబూలాలు పుచ్చుకొనివచ్చారు. ఎల్లుండి లగ్నం” అన్నది. అనేసరికి శాస్త్రి గారికి కోపంవచ్చి “అక్కయ్యా! బావ చనువును దన్నమాటేగాని యేమిప్రపంచం తెలియవట్టున్నది. వికాలకి పెళ్లి యేమిటి. రాను! రాను! ఘోరం జరుగుతున్నది. శంకరం బిచ్చుకున్నాడా?” అన్నాడు.

“సరేలే: మొన్నరాత్రి తండ్రికొడుకులకు రణయోధ్ధం. దానిమీద వాడికి కోపంవచ్చి నేను యీపెళ్లికి వ్రందనని అవ్యాళరాతే చెన్నపట్నం వెళ్తుతానని వెల్లేడు.”

“సరే: నేనుకూడా వంగోలు సాయంత్రంబండికి వెళ్ళిపోతాను. పెళ్లికి నేనుకూడా రాను. ఎవ్వరూ రాకుండా బావపెళ్లి యెట్లాచేస్తాడోచూస్తా.” అనుసరికి సోమయాజులగారు బజారునుంచి యింట్లోకివచ్చి బావమరిదినిచూసి

“ఒరేయి! రామకృష్ణా! ఎప్పుడు వచ్చావురా?” అన్నాడు.

“ఇంతకుముందే వచ్చేను. బావా!”

“అంతా బాగున్నారా?”

“వున్నారు.”

“వరేయి! కృష్ణా! వికాల పెళ్లి యెల్లుండిముహూర్తం. నీకు యివ్యాళశక్తితరంవ్రాతామనుకొని శార్దూ కూడా నీకుకొనివచ్చాను. సరే నీవే వచ్చావు. నీవు పెళ్లి పిల్లలనువాళ్లను తీసుకొని రేపుచుధ్యాసన్నిధి ఇక్కడికి రావాలి.”

“బావా! వికాలపెళ్లి చేస్తున్నావు గాని అక్కయ్య గర్భిణిలోవుండిగదా ఆమెకు ఆడపిల్ల పుట్టుతుందో మొగపిల్ల పుట్టుతుందో తెలియదు; కనుక కడుపులోవున్న పిండానికిగూడా పెళ్లి చేసేవాంటే నీకు చిట్టలు తీరి పోలివి. ఆడపిల్ల యిలాగాంటే మంచిది. మొగపిల్ల వాడవులే నుల్లా పెళ్లి చెయ్యవచ్చును.” అని హాళవ చేశాడు.

దానిమీద సోమయాజులగారికి లీవమయిన కొపం వచ్చి “నీలోటి అప్రయోజనము ఆత్మపీడే మాత్రం నాకు లక్ష్యమనునన్నావా యేమిరా! నీ కుమార్తెకు సంబంధం వదిలిస్తే వద్దనిచెప్పి వర్తనంకరం కావటానికి సిద్ధంగావున్న నీవుకూడా నన్నాత్మేపించటానికి వచ్చావా? ఆ దౌర్భాగ్యుడు నాతో పోట్లాట పెట్టుకొని మొన్ననే యింటోనుంచి లేచిపోయాడు. వానికి పెళ్లి చేద్దామనుసంటే వాడికి ఇరవై అయిదుయేళ్లదాకా పెళ్లి వద్దట. నే నున్నానుకాబట్టి వీళ్లకొసం చేవుల్లాడుతాను. నేను హరిఅన్న నుల్లాడు వీళ్ల మోఖం యెవడేనా చూస్తాడా?” అని వినుక్కున్నాడు.

“అయితే బావా! యెవ్వరికి ఇష్టంలేనిదానికి నీవు చెయ్యటమొందును?”

“నీకుగూడా యిష్టంలేకపోతే రావటం మానెయ్యి. వా దొకడేకం పోయినాడిగదా నీవుకూడా యింకోడేకం తెల్లు, తాంబూలాలు పుచ్చుకొని ప్రయత్నాలుజరుగుతూవుంటే యిప్పుడు మానుకోమంటా కేమిటోయ్?”

“సరే నీయిష్టం.” అని రామకృష్ణశాస్త్రిగారు భోజనంచేసి వెంటనే రైలును పోవటానికి సిద్ధమయినాడు.

సోమయాజులగారు “ఏమిరా, కృష్ణా! మనపిల్లలతో కేపుమధ్యాహ్నం యిక్కడికి వస్తావా?” అని అడిగేడు.

“నీలుగావుంటే వస్తా” అని బయలుదేరేడు.

ఇంకలా కాకిట్లో సోమిదేవమ్మగారు యెదురుగావచ్చి “నాయనా! కృష్ణా! వాడేమో చెప్పవట్టుం తెల్లి నీవేమారావటంమానేస్తే యిక్కడ నిక్కెవరురా నాయనా! అయినదేమో అయింది. తోడబుట్టిన వాడివి నీవైనరాకపోతే యెట్లాగు? కేపు రప్పక పిల్లలతో రావలసిందని కళ్లనీళ్లు పెట్టుతున్నది.

రామకృష్ణశాస్త్రిగారికి నిజంగా రావాలివని యిష్టంలేదు. కాని అక్కగారి మాటలు విన్నేసికి గుండె నీరైపోయింది. పాపం, ఎదురు చెప్పలేక పోయినాడు.

“అక్కయ్య! రప్పక కేపువస్తా” వన్నాడు. తెల్లివాడు.

మరునాడు మధ్యాహ్నానికి రామకృష్ణశాస్త్రిగారు పిల్లలతో సహా బాపట్లలో రయాగయినాడు. శంకరంఅద్రుకు తెలియవందువల్ల ఉత్తరం వ్రాయలేదు. సోమిదేవమ్మగారు కొడుకు రాకపోయేనని చాలా తపించింది. పాపం, యేమిచేస్తుంది? కుభసమయంలో కళ్లనీళ్లు పెట్టగూడదని ఉరుకుంది.

3

బాపట్లలో వివాహం. గ్రామస్తులంతా పెళ్లివారినిచూసి బొమ్మలపెళ్లిళ్లని కొందరు, తెల్లిదండ్రులకు జ్ఞానములేదని కొందరు గొణుగుకొనటం మొదలు పెట్టెరు. పూరేగింపుకోసం వచ్చింది. సదస్యమయిన నాయకుల్రం ఊరేగింపు తలపెట్టెరు. వధూవరులను పల్లకిలో కూర్చోపెట్టెరు సోమిదేవమ్మగారు, ముందు బ్యాండు పోగొంతుకోలో కోలపాలంగా పూరేగుచున్నారు. రాత్రిసమయం గనుక వధూవరులు కునికిపాట్లలోబడి పల్లకిలోనుంచి యెక్కడ క్రిందబడిపోతారో యని పల్లకికి ఒకప్రక్క పెళ్లి కూతురు తెల్లి ఒక

ప్రక్క పెల్లికొడుకులక్క సడవటుం ప్రారంభించెను. పాపం సోమి దేవమ్మగారు గళ్ళితో ఉన్నప్పటికి కూతురు మీద మమకారంచేత సడవటుం ప్రారంభించింది. పల్లకిలో కొబ్బరిపొందాలు ఖర్చుచున్న మొదలైనవి తిను బండారాలు పెట్టెరు. ఈ రోగింపు ప్రారంభించేసరికి పథుపరులు పల్లకిలోఉన్న పళ్లు మొదలైనవి తినటం ప్రారంభించారు. పెల్లికొడుకుమాత్రం ఒకటి రెండు ఖర్చుచున్న సాధించాడు కాని పెల్లికూతురికిమాత్రం అలవికాత! నవలరేకపోయింది పాపం. పెల్లిపెద్దతండా యీచిత్రం చూసి నవ్వుటం మొదలు పెట్టెరు. బజారులో ఊరేగు తుంటే ప్రతియింటివారు వచ్చి పెల్లి ముద్దుగా ఉన్నదనియు బొమ్మలపెల్లిళ్లనియు ముక్కుమీద నేర్లువేసు కోటం ప్రారంభించెరు. ఈ విధంగా కొంతదూరం వెళ్లేసరికి అక్కడ ఒకమితాయిదుకాణం కనిపించింది. అది పెల్లికొడుకు చూశాడు.

“అక్కయ్యా! నాకు కారపూస కొనివెత్తవే” అని కోలుపు సాగించాడు. “ఛీ” విష్ణు వాయనా తినగూడ దన్నది అక్క. పెల్లికొడుకు వింటేగా? కొనివెట్టించాకా ఒకటే రోదన. చివరకు పెల్లివారిలో ఒకడుపెల్లి ఒక అర్థడాకారపూసపాట్లం కొనుక్కొనివచ్చేడు. దానితో యేడుపొగింది. అక్కడినుంచి పెల్లి వారు యింటిదారి పట్టెరు. ఇంకెలా? పెల్లికూతురికి నిద్రవచ్చిందిగాబోలు. పల్లకిలో పడుకొని నిద్రపోయింది. పెల్లికొడుకుగూడా కొంతసేపటి కొకమూల కొదిగాడు. బయటనుంచి చూసేవాళ్ల తత్తపల్లకి ఊరేగు చున్నట్లు కనిపించింది. ప్రతియింటివారు చూసి “యేమండీ పెల్లికొడుకు పెల్లికూతు రెండా” అని అడగటం. పెల్లివారు “పల్లకిలో పడుకొని నిద్రపోతున్నా” రని చెప్పటం. వాళ్లంతా పల్లకి దగ్గరకువచ్చి చూడటం నవ్వేవాళ్లు నవ్వుటం. యీవిధంగా పూరేగింపు ముగిసింది. తరువాత నాగవల్లి, మళ్లుతోరడాలు, పదహారు రోజులపండుగకూడా పెల్లిపోయినాయి. చుట్టాలంతా పెల్లిపోయినారు. రామచంద్రసోమయాజులుగార్ని మనస్థిమితం కలిగింది. కారదావిల్లు మనలనేమి చెయ్యదనుకున్నాడు. మహానీలతోపంలా వున్నాడు. రోజులు గడిచినాయి. సోమిదేవమ్మగారికి ప్రసవించేకోలాలు వచ్చినాయి. చెన్నపట్నంనుంచి శంకరం పురుడు సంగతి, వికాలకి పెల్లి అయినసంగతి వ్రాయవలసిందని వంగోలుకు మేనమామపేర ఉత్తరం వ్రాసినాడు. మేనమామ వికాలకి పెల్లి అయిందని పురు డింకారాలేదని ఉత్తరం వ్రాసినాడు.

౪

పాపట్టలో యిరుగుపొరుగువారంతా సోమయాజులగార్ని కుమార్తె కలుగులే బాగుండునని తలచెరు. ఒకనాడు సోమిదేవమ్మగారికి నోవ్వులుకనిపించినాయి. యిరుగుపొరుగులవమ్మలక్కలంతా యేకీకుపు కలుగు రుందోమని పనులు కూడా చాలించుకొనిచూడటానికి వెళ్లెరు. ఇల్లంతా కిటకిటలాడిపోతున్నది. ఉదయం ఎనిమిదిగంటలయింది. సోమయాజులగారు దొడ్లో ఆరణిసహితంగా మార్వననుస్కారాలు చెయ్యటం మొదలు పెట్టెడు. ప్రసవించేసమయం కావచ్చింది. మంత్రిసాని “యేమిటమ్మా అంతా యింట్లోకివస్తే మనిషి కూసిరాద వద్దమ్మా?” అని అడంగులను తరచుటం మొదలు పెట్టింది. ఆడవాళ్లంతా యేకీకుపు కలుగుతుందో యని అడు ర్గాలో ఉన్నారు. కొంతసేపటికి లోపలనుంచి “అడపిల్ల” అనాధ్యని వినిపించింది. ఇంట్లోవున్నవాళ్లంతా “అడపిల్ల, అడపిల్ల” అని కోలాహలం చెయ్యటం మొదలు పెట్టెరు. సోమయాజులగారు నిశ్చేష్టుడయినాడు. మార్వననుస్కారాలు గంగళాకలిసేయి, దిగులుపుట్టింది. తక్షణమే వంగోలుకు తిరియిచ్చేడు. రామకృష్ణ కామేశ్వరగారు తిరిమానుకొని చెన్నపట్నములోఉన్న శంకరముకు తిరియిచ్చాడు. మరునాడు మెయిలులో ఉధియలు యింట్లోకిదుకీపడ్డారు. తండ్రి కొడుకుతో మాట్లాడలేడు. కొడుకు తండ్రితో అంతకంటే మాట్లాడ

లేదు. రానున్నప్పుడు గారు బావగారిని చూసి “బావా! అడవిల్ల పుట్టింది. కారదావిల్లురాకమునుపే దీనికిగూడా వరుడిని వుదుర్చు” అని హాసంచేశాడు. సోమయాజులగారికి బావమరికిని మింగురామశేఠి కోపం వచ్చింది. కాని సమయంకాదని మాట్లాడలేదు. సోమయాజులగారితిమ్మిరి కాగావదలించని యిరుగు పొరుగువారు పూర్ణోవారు అనుకున్నారు. క్రమముగా భారశాల ఇరువై ఒక్కటోకోలా వెల్లింది. సంతోషంతో రెండుమాసాలు గడిచేయి. ఎంతఅసూయ ఉన్నను ఎంతకోధమున్నను ప్రపంచములో తలిదండ్రులకు గర్భరాసముకన్న విలువగలవస్తువ లేదుగదా! కొడుకు మాట్లాడక పోయినప్పటికి తండ్రి కొడుకు చెన్న పట్నంనుంచినచ్చిన మరుసటిదినమునుంచే మాట్లాడటం ప్రారంభించేడు. శంకరం యేలస్తాడు? తండ్రిమిత కోపపున్నప్పటికి మాట్లాడకతప్పదు. తల్లి తండ్రి కుమారుల కోపం వుడికముగదా! కుమాార్ పుట్టిందని తల్లి కొడుకు చాలాసంతోషించేరు. కాని తండ్రి కంతమాత్రం సంతోషంలేదు.

ఒకకోలాన సోమిదేవమ్మగారు ప్రసంగవశములో “బందరునుంచి ఉత్తరంరాలేదు. ఇప్పటికి కుమారు రెండుమాసములయింది. యివ్వాలి ఒకఉత్తరమైనా వెయ్యరా. నాయనా” అని కొడుకుని హెచ్చరించింది. శంకరం వ్రాస్తానన్నాడు. తండ్రి స్నానసంధ్యాదగ్గరనున్నప్పుడు దీర్చి వంటయింటిలో అగ్ని హోత్రములు చేసు కొనుచున్నాడు. పదకొండుగంటలయింది. అప్పుడు పెత్రిగ్రాంజవాసు వీరియింటివద్దకువచ్చి వాకిట్లోనిలుచున్న శంకరమును పెత్రిగ్రాము యిచ్చివెళ్లేడు. శంకరమును గుండెపగిలింది. పెత్రిగ్రాము విచ్చిచూశాడు. అందులో మోహనం ప్రాణంమీదికి వచ్చింది. తక్షణమే బయలుదేరమని వ్రాసిఉన్నది. శంకరం కాళ్లు గడగడవణికివాయి. పెత్రిగ్రాం క్రిందకు వడిలేడు. విశాల గువగనలాడుచు పీల్లలతో బయట ఆడుకుంటున్నది. ఇంతలో తల్లి “అబ్బాయి స్నానంచేసి వుడికట్టుకోరా” అంటూవాకిట్లోకి వచ్చింది. కొడుకు మాట్లాడలేదు. ఏదో కాగితం క్రిందపడియుండటం చూసింది. “అబ్బాయి! కాగిత మేమిటి నాయనా? బందరునుంచి ఉత్తరం వచ్చిందా?” అన్నది. శంకరం మాట్లాడలేదు. అడుచున్న చెల్లెలివంక చూస్తూ నిలబడ్డాడు. కొంత సేపటికి కళ్లకు నీళ్లుతరిగినాయి. తల్లికి భయంజేసింది.

“అబ్బాయి! అబ్బాయి! యేమిటిరా? నాయనా! ఎందుకు యేడుస్తావురా? కొంపమునిగిందా యేమిరా?” అని అరిచింది.

ఈ మాట లోపలనుంచి సోమయాజులగారు విని అగ్ని హోత్రమువదలి బయటికివచ్చి “ఏమిటే? యేమిటే?” అని అరుతలతో భార్యనడిగాడు.

“నా కేమి తెలుసు? కాగితం క్రిందపడిఉంది. అడుగుతే వాడు చెప్పటంలేదు.”

“అరే అబ్బాయి! యేమిటిరా అది?”

“పెత్రిగ్రాము.”

“ఎక్కడనుంచి?”

“బందరునుంచి”

“ఏమని?”

“మోహనమును ప్రాణంమీదికి వచ్చిందని.”

సోమయాజులగారికి మనస్సు చిచ్చుకున్నది. సరాసరి తొట్లోకి వెళ్లి కూర్చున్నాడు. విశాలకి నీటిక్కరణంగా గొంతుకోగ్రాసముకున్నాడు. చీవాట్లు లోకనింద వస్తుండనుకున్నాడు. కుమాార్ తీవ్రం అంధకార బంధురమై పోవునా అనుకున్నాడు. పశ్చాత్తాపముచెందుటకు మొదలుపెట్టేడు.

ఇంతలో తల్లి “నాయనా! శంకరం! పెరిగ్రాములో యేముందో బాగావడిని చెప్పరా?” అన్నది.

శంకరం మాట్లాడలేదు. చెల్లెలికి నిష్కారముగా ద్రోహముచేసిన తండ్రినిగురించి విచారిస్తున్నాడు. తండ్రితో పోట్లాటపెట్టుకుంటానునుకున్నాడు. కాని లాభంలేదనుకున్నాడు.

“అబ్బాయి! మాట్లాడవేమిరా? నాయనా!”

“ఏమున్నదే మోహనముకు ప్రాణంమీరికివచ్చిందని బయలుపే! రావలసిందని ఉన్న”దన్నాడు.

ఇంతలో ఆడుకొనుచున్నవికాల “అమ్మా!” అని దగ్గఱకు వచ్చింది. తల్లి కూతురినిచేరీదీసి ఒక్క పెట్టువయోడవటం మొదలుపెట్టింది. తల్లి యోడవటంతోనే పిల్లయోడవటం ప్రారంభించింది. ఇప్పుడు తల్లి కుమార్తె కేమనిచెప్పుతుంది? నీమొగుడికి జబ్బుగా వున్నదని చెప్పుకుందా? నిన్ను చూసిపొమ్మన్నారని చెప్పుకుందా? పాపం సోమిడేవమ్మగారు తమయేడ్చిన కుమార్తెయేకుస్తుందని యోడవటంమీరి లోలోపల్ల కుళ్లుచూపిల్లను చేరదీసింది.

తెంటనే సోమిడేవమ్మగారు భర్తదగ్గఱకువెళ్ళి “ముండేమిట”న్నది.

“నన్ను మాట్లాడించకే, నాకు పిచ్చియై తివట్లున్నది.” అన్నాడు.

ఆకస్మిక పుట్టివంతులకే చాలానియత్నాహపడుచున్న సోమయాజులుగారికి ఈవార్త తెలిసి బడివంతనే స్పృహకలుగినాడు. కొంతనేపటికి తెలివినవచ్చింది. జన్మాంతరమందు మహాపాపం చేయ్యడంవల్ల యిటువంటి యిక్కట్లు వచ్చినవని కళ్లనీళ్లుపెట్టుకున్నాడు. నావంటి పరమదుర్మార్గుడు లోకములో లేదనుకున్నాడు. పాపం. సోమిడేవమ్మగారు భర్త చాలా పశ్చాత్తాపపడుచున్నారని గ్రహించింది. ఇంతలో శంకరం దగ్గఱకు వచ్చేడు. తండ్రిని యేమిఅనలేడు.

“నాయనా! లోకమంతా చీవాట్లుపెట్టినప్పటికి స్వతంత్రించి చేసేవంతులకు భగవంతుడు బాగా ప్రాయశ్చిత్తము చేశాడు. నాయనా! ముందుగతి యేమిటిరా?” అన్నాడు సోమయాజులుగారు.

“ఏమున్నది? ఈ మధ్యాహ్నం నేను బందరు వెళ్లుతాను.”

“నాయనా! నీవు వెళ్లుతే నీవు వచ్చేంతవరకు మాకు కాళ్లు ధూమిమీద నిలవవు. మేముకూడా వస్తా” మన్నదితల్లి; కుమారుడంగీకరించేడు.

భోజనమునకు కూర్చున్నారు. కాని మెరుకైనా లోపలికి పోలేదు. బేరా! అయిదేళ్ల కుర్రవాని కోసం యొక తహకూహపడ్డాలో భగవంతునికయక. నీవికంతకు బాధ్యునివామామేగదా కారణం? అంతా సామాను సేద్యకొని మధ్యాహ్నంబండికి బందరువెళ్లటానికి స్టేషనుకు వెళ్లేరు. దైవ మేమిచెయ్యనున్నాడోగదా?

సుశీల—పాతివ్రత్యము

శ్రీమతి వి. సరస్వతిగారు

సుశీల [చూడు: డిసెంబరు గృహలక్ష్మి] ప్రేమను తెగగొట్టి చింతను విసర్జించి

భర్త యిష్టానుసారముగ తనబిడ్డలను యమునినదనమున కనుప నిచ్చుచున్నది. పతివ్రతలన నిట్టివారేయనియు ప్రేమతత్వ మిట్టిదేయనియు ముద్దా విశ్వనాథముగారు వ్రాసిరి*. సుశీలకును నామె భర్తకును నొండొరులపైగల ప్రేమ తుచ్చమైన శరీరసంబంధమైనది కాదని చెప్పనక్కరలేదు. వారిప్రేమ నిర్మలమైనది. దివ్యమైనది. అట్టిప్రేమ అసంతమును నిష్కల్మషమును నైనది. అట్టి ప్రేమచే నొకస్త్రీ తన భర్తనేగాదు, మనుష్యజాతివంతటిని ప్రేమింపవచ్చును. మనుష్యజాతినేగాదు, జంతుజాతినిగూడ ప్రేమింపవచ్చును. ఇంచుచే నామె పాతివ్రత్యమునకు భంగముగల్గదు. మరియు దయామయుడగు సర్వేశ్వరుడు జీవరాసుల నన్నిటిని నిట్టి ప్రేమచే ప్రేమించుచున్నాడుగదా!

ఇట్టి ప్రేమయు, దయయు కవలపిల్లలు. వీరొకరిని వదలి యొకరుండలేరు. ఇట్టి దివ్యత్వమును కనుగొనబట్టియేగదా గౌతముడు “అహింసాపరమోధర్మః” యనునీతి వచనమును లోకమంతట చాటెను. ఇట్టి దివ్యత్వమును కనుగొనజాలిన సుశీలయు, నామెభర్తయు ముద్దుపల్కులాడు ముక్కుచచ్చలారని తనూభవులగు కనుగందులను జనానదోళనానివర్తనమునకై జంపింప నేవకుల కప్పించిరి. ఆహా! భర్తయొకవేళ జనాపవాదభీతిచేత నట్టిపని చేయనుంకించినను, ఫిలిప్పారాగి ఎడ్వర్డును వారించినట్లు సరసవచనములచే భర్తను వారించవలెనుగాని, ఇదియూ పాతివ్రత్యము? ఇదియూ దివ్యత్వము? ఇదియూ ప్రేమ? స్త్రీరత్నములప్రేమ ఇట్టి రూపమునా దాల్చవలెను? ఇదియూ ముద్దా విశ్వనాథముగారు స్త్రీలకిచ్చుసలహా? సుశీలకును నామె భర్తకును మనుజునకుండ వలసిన ధైర్యసైర్యములు చాలవు. రాజు మొదట సుశీలమీది ప్రేమచే వివాహమే గావించుకొన ననియు, అట్లుచేసికొనిన తన ప్రీతిమేరకే చేసికొనదననియు వట్టుపట్టెను.

ఎంతటిచిత్తసైర్యము? కాని కొన్ని వత్సరములు గడచిన వెనుక యతనిచిత్త సైర్య మేమైనది? జనాపనిందకు వెరచి బిడ్డలను చంపనుంకించెను. ఆహా! ఎట్టికార్యము!

* శ్రీయత ముద్దా విశ్వనాథముగారి వ్యాసము స్వామిరామత్రిశ్శగారి వ్యాసమునకు అనువాదమును సంకతి శ్రీమతి వి. సరస్వతిగారు మఱచినట్లున్నారు. --సంపాదకుడు.

ఏల ఈతరుణమునగూడ యతడు చిత్తస్థైర్యమును జూపలేదు. అంతస్థితికి వచ్చిన ఎడల ఏల దారపుత్రాదులతో రాజ్యచ్యుతుడై ఐహికాభోగముల తగుల్కొనక కాసలకేగ రాదు? రాజ్యాభిలాషచేగదా !

ఇక సుశీలమాట ఆలోచింతము. తండ్రిప్రేమకంటెను తల్లిప్రేమ ఘనము. మాతృ ప్రేమ వర్ణనాతీతము. ఇట్టిలోకపూజ్యమైన మాతృప్రేమనుగూడ సరకుచేయక, భర్త చేయుకార్యముయొక్క భర్మాధర్మములను విమర్శింపక ఇట్టి ఘాతకృత్యమున కొప్పి కొనుటయేనా పాతివ్రత్యము? అవును. ఇట్లే మన పురుషులు మనకీవరలో పాతివ్రత్యమును మైకముచే మనవివేచనాశక్తిని నిద్రొంపచేసిరి. “రాత్రిమంచదని తెల్లవార్లు దొంగి లించదగునా” యను సామెతప్రకార మిక నెంతకాలము వీరిట్లు మన కన్నులను మూసి పెట్టగలరు? భారతవనితాలోకాంబరమందు వివేకభాస్కరు డుదయించుచున్నాడు. ఇకపై మనకు పురుషులు సీతీశాస్త్రము గరువనవసరములేదు. వారల్లొనరించుట బట్టియే మన్నీతి సీతీయగుచున్నది. భర్తలు సేయు దుష్కార్యముల కొప్పికొనుట పాతివ్రత్యమగు చున్నది.

కాని రాజబిడ్డలు చావలేదుగదా. వారు బ్రదికి తలిదండ్రులను మరల కనుగొనిరి కదా యని చదువరు లనుకొనవచ్చును. వారు బ్రదుకుట రాజుగాని రాణిగాని యెండొ గులయందు కనుగొనిన దివ్యత్వమువలనగాదు, వీరికంటెను వీరి సేవకులు భూత దయాపరులైనందువలన. నే నీ కథవిషయమై ఇంతతీవ్రమైన చర్చచేయలేదు. ఈకథ కట్టు కథయనియు, కథకుకాట్లును ముంతకుచెవులును లేవనియు నే నెఱుగుదును. కాని ముద్దా విశ్వనాథముగారు స్త్రీలందరు ఇట్లే పురుషులదుష్కృతులకు తోడ్పడలేననియు ఇట్టి దుష్కార్యములను ప్రోత్సహించుటయే పాతివ్రత్యమనియు, దివ్యత్వ మెఱుంగుట యనియు వ్రాయుటజూచి యాశ్చర్యమును బట్టలేక ఈవ్యాసమును వ్రాసితిని.

అక్షరము

అక్షరంబువలయుఁ గుక్కిజీవనులకు
నక్షరంబు జిహ్వా క్షిప్తరసము
అక్షరంబు లేన్న రక్షించుఁగావున
నక్షరంబు లోకరక్షితంబు.

అక్షరంబు తల్లి యభిలవిద్యలకెన్న
నక్షరంబు లోకరక్షణంబు
అక్షరంబులేని యబలునకెందును
విక్షపుట్టఁబోదు పృథ్విలోన.

స్త్రీలకు విద్యాస్వాతంత్ర్యముల యావశ్యకత

శ్రీ మ తి మ ద్వా లి సీ తా రా మ మ్మ గా రు

మార్గ చంద్ర నక్షత్రములెంతగా బ్రకాశించుచున్నను విద్యయే లేనిచో నీజగత్తు అంధకారమయముగ నుండుననుట సత్యమగుచున్నది. తనవీయపుత్రుని తల్లియెట్లు పోషించిరక్షించునో యటులే విద్యయు మానవుని రక్షించును. కుమారుడు చేంతనున్నపుడుదప్ప నితరప్రదేశము లందున్నచో దల్లి వానిని రక్షింపజాలదు. మానవు డన్యదేశములందున్నను విద్య వానిని తల్లివలె వెన్నంటి కాపాడును. శరీరమునకుగల సేత్రేంద్రియము కంటె మనమునకు గల విద్యా సేత్రము జేయుమనుగుల ప్రయోజనకారియై యెప్పుడున్నది. సేత్రములు లేనపుడు విద్యా సేత్రముచే లోకరహస్యములను గనిపెట్టి ప్రజోపయుక్తముగ నీతిదాయకములగు సద్బ్రంధములు గవించిన మహనీయు లెందరో గలరు. ఇట్టి సర్వఫలప్రదాయితుగు విద్య స్త్రీలకు వలదనియు బ్రయోజనము లేదనియు హానికరమనియు స్త్రీలు గృహకృత్యములు చేసిన జాతిమీయు స్త్రీల కేవిషయమునను స్వాతంత్ర్య మీయరాదనియు వాదించుచు దాని కుపబలముగ బూర్వకాస్త్రములను సాక్ష్యమునకు బిలుచుకొని వచ్చుచు బ్రవర్తించు వారిప్పటికిని మనదేశమున గొందఱుండుట విచారకరము. అప్పుత మొకరికి హాయినిచ్చి మఱియొకరికి హానిగొల్పవచ్చును. దేశముయొక్క భావికాల శుభమంతయు సంతానముమీదను సంతానము యొక్క పురోభివృద్ధియంతయు మాతృవర్గముమీదను నాధారపడి యున్నదనుట శుద్ధసత్యము. తల్లిలయొక్క వికాలభావములును, లేజాస్వరములును, స్వాతంత్ర్యకాంతలును పిల్లలపై బ్రతిబింబితియు లగుచుండును. మాతృలక్షణములు శిశువులకు జన్మముతో సిద్ధించు సామ్యము. విద్యయొక్క శ్రయోభివృద్ధికి తల్లియే మార్గ దర్శకురాలు. విద్యయొక్క క్షేమమంతయు తల్లియందు నురక్షితమై యుండును. ప్రతిజీవీయు దేహయాత్రకై స్వశక్తిగలుగు పర్యంతము తల్లిపోషణయందును ఉపదేశమునందును నాధారపడియుండును. అట్టి తల్లిలు విద్యావివేకములు గలిగి దేహమనోబలములతో విరాజిల్లిన పిల్లలును నట్లే సత్యస్ఫూర్తితో బ్రకాశింతురు. లేనిచో తనకళలు దప్పి చల్లారియుండురు.

ప్రతిదేశమందును విద్యావతులగు స్త్రీలు తమ సంతతిని జ్ఞానాభివృద్ధికై ప్రోత్సహించుచు, వారిని గుణ వంతులుగను, నారోగ్యవంతులుగను జేయగలుగుచున్నారు. విద్యావిహీనలగు స్త్రీలు తమ సంతతియొక్క క్షేమముపై ధ్యానపెంతులయించిన కేమిలాభము? వీరు విద్యలను యుక్తమానవులకు ద్రిష్టపాలరు సరికదా దుర్మార్గుములనుండి మరల్చునైన సమర్థులు గాకయున్నారు. “మాతయే దైవము. ఆమె మాటయే మంత్రము.” అని విశ్వసించుచు జ్ఞానబలమును స్త్రీలు కోలుపోయిరి-కాదు-మచ్చకానములచే బురుషులు కోలుపుచ్చిరిమట సహేతుకము. తల్లి పరిదేవతయనియు, నిల్లా లద్ధానియనియు, కళ్య పుణ్యలోకప్రబాయిని యనియు

గుఱులించిన భాగతపురుషులు వారి విద్యాస్వాతంత్ర్యములచే దమకు సిద్ధింపజయమును సంపూర్ణలాభమును గుర్తింపజేసి గదా? పోనిందు! శ్రీలు గృహకృత్యములు క్రిష్టిక జాలునందులేని దానికైనను విద్యగావలయుగాదా? గృహములు పంతుభ్రమగనుంచు విధులెఱుంగుటకు, తమయొక్కయు శిశువులయొక్కయు వారోగ్యమును రక్షించునిమిత్తము జౌషధములిచ్చు వైద్యులకొఱకు అమితద్రవ్యములు వెచ్చింపనుండ స్వయముగ వైద్యగ్రంథములంజరివి ప్యవ్విచికిత్సలచే వ్యాధినివారణోపాయము లెఱుంగుటకును విద్య యావశ్యకమే గదా? మరియు శ్రీలు రాజకీయోద్యోగములందు బ్రవేశింపకున్నచు వారికి గృహమునందే కలసిగొని యోద్యోగములు గలవు. శిశుపోషణాదికృత్యము లాచరించుటయు, భర్త సుపదించుటయు, బంధువుల నాదరించుటయు సుద్యోగములుగావా? విద్యబలములేని యవలలు వీనిని యధాక్రమముగ నిర్వహింపక జాలుదురా? కావున విద్యకు రాజకీయోద్యోగము లొనర్చుటయే ఫలముగాదు.

పాశ్చాత్యశ్రీలు ప్రతివిషయములోను మగవారో పరిసమానమగు బాధ్యత నవలంబించురనియు నెంత గొప్పవాదనను కాయకట్టమును గాని పరిశ్రమలనుగాని వెనునీయురనియు విమచున్నారము. మనలోనించుక త్రాణగలిగెనేనియక నింటిలోని పనిపాటలనుం దుపేక్షయు, విదేశీయములగు వస్తువులయంద పేక్షయు మొండగును. పోమరితనము మన శ్రమించురాండ్రయందు రాజివాస మేర్పఱుచు కొన్నది. పనులుపిర్చుట గౌరవహానియను భ్రాంతి సర్వత్ర ముద్రితపడి. ఇట్టి నాగరికముచే తాత్కాలికసుఖము లభించినను మున్ముందు భుజించుటకు అన్నముగూడ కలవగునను భయము జనించుచున్నది. ఊలుదున్నులు ధరించుట యొకటి దక్కపాశ్చాత్యవనితలకుగల హెచ్చరికయు, ప్యయంకృషియు, దేశక్షేమాభిలాషయు వలయుండు గన్పట్టవు. వారి నాగరికతతోబాటు వారి పరిశ్రమనికాసము గూడ మనయందు వెలకొనినచో నిట్లు మితిమీరిన ద్రవ్యవృద్ధి ముందను. దేశము దాక్షిణ్యపీడితము గాదు. కావున మనము దేశమునుదురు సంఘమునందును గర్హితమై యున్న లోపములను గనిపెట్టజాలిన విద్యానేత్రమును గడించి తిమ్మాలమున దేశాభ్యుదయమునకై పురుష పుంగవులకు దోడ్పడుదుముగాక! శ్రీలకు విద్యాస్వాతంత్ర్యములు లేనందుట శ్రీలకుంటె బురుషులకే విశేష హానికరమనియు కయ్యవి వారినుండుట పురుషుల శ్రేయోభివృద్ధికేగాని శ్రీకి ప్రత్యేకపు మేలుకొఱకు గాదనియు నించుక మాత్మదృష్టిగల ప్రతివారికిని బోధపడక మానదు. ఇప్పుడిప్పుడు ఈ విషయము గ్రహింపబడుచుండుటచే మన దేశమున శ్రీవిద్య కొంతవఱకు వ్యాపించినది. అయిన నది బాల్యావస్థలో నున్నది. ఇంకను ఎంతయో ఆభివృద్ధి పొందవలసియున్నది. అవశ్యకములగు నిట్టి పురుషులు పెంపొందినచో ఈ పతన మిట్లుండదు. ఈ దాస్య మెవటికో పోవును.

మంగోలియాస్త్రీలు

ఆసియాఖండమునందలి మిక్కిలి విశాలమగు దేశములలో మంగోలియా ఒకటి.

మంగోలియాప్రదేశులు అనాగరికులైనను ధైర్యశైర్యములు గలవారు. ఆదేశమున సస్యశ్యామలములగు ప్రదేశములు లేకపోలేదు. కాని కొంచము ప్రపంచభూగోళ

మంగోలియాదేశపురాజకాంత

పూరతిల్లిన బుగ్గలు, పూలరేసలవలె స్పష్టమైన నుడుట ఆదేశమున ఆచారము. విశేషేత్రములు మంగోలియాస్త్రీల ముఖ్య లక్షణములు. షము అలంకారములపై మోజుగల స్త్రీలు ఆ లక్షణము లీరాజకాంత ముఖమున విస్తృతముగ ద్యోతక మగుచున్నవి. ఉగ్రనుండరమగు ఆ శిరోభూషణము ఆమె తీటికి అసంతోహదము చేయుచున్నది. కొంచము కదలికను జలతారుజాలరు ఒకవిధమైన మనోహరధ్వనిని గల్గించి వినువారిని సులభముగ వశీకరింప గల్గెయ్య, ఆమె చెప్పిన మాట వెలపేర్చుట్టు చేయుగలిగియు ఉండును.

శాస్త్రమును పరిశీలించినవారికి మంగోలియా నామము కర్ణములయందు బడుటతోడనే సైకతనముద్రమనదగిన గోలి ఎడారి జ్ఞప్తికి వచ్చును. అట్టి నిస్సారభృష్టియందు ఉనురులు నిలుపుకొనవలసినవారుకావుననే మంగోలియాదేశపు స్త్రీపురుషులు నాగుగ ఒకలు వంచి పాటుబడు స్వభావముకలవారుగా నున్నారు.

రవ్వలు తాపి వెండిసరిగె గోటుపెట్టి కుట్టిన శిరోభూషణము వివాహితలగు స్త్రీలందఱును వినియమముగా చాల్తురు. వివాహకాలమున వరును వధువున కర్పించు కాన్కలలో అట్టి శిరోభూషణము మొదటిదిగా

ఆదేశమున పాదచానులగు గాయకులు హెచ్చు. అనువ్రతయగు భార్యవెంటరా ఆదేశపుగాయకుడు తన సంగీతసాధనముతో ఊరూరతిరిగి పొట్టపోసికొనును.

మంగోలియా దేశమున స్త్రీల స్థితి నుభభాజనముగానున్నది. సంఘమున వారి కున్న స్థానము ఎన్నడగినదికాదు. ఆమె జీవితము మిక్కిలి కష్టముల కాకరము. కావున మంగోలియాస్త్రీలు పెద్దకాలము యావనవతులుగానుండరు. కొలదికాలమునకే వారి సౌందర్యము డిందుపాటుకొందును. మంగోలియాపురుషుడు తన ఆయుమునకు తగిన వ్యయముచేసి భార్యకు అలంకారములు, వస్త్రములు సమకూర్చుటయందు కించపడడు. మంగోలియాప్రజలు ప్రాయశముగా పేదవారే. జీవితావసరములులేవు మిగిలినవి సమకూర్చుకొనుటకు వారికి అవకాశములు లేకున్నవ. అట్టివారుకూడ భార్యలకు మిగుల వ్యయమూలకమగు శిరోభూషణమును కూర్చుపోరు.

ఈశిరోభూషణము కుడియెడమకు పొడుగై కొమ్ములవలెనుండును. మంగోలియా స్త్రీలు తమ బడను రెండు పాయలుగాచేసి కుడియెడమలుగా పొడుగై యున్న శిరోభూషణము యొక్క కొమ్ముల ద్వారా బయటికి ప్రేలాడునట్లు వైచిలించురు. మనదేశమునందలి పెద్దాపురపు చెడాపుజోళ్లను పోలెడు జోళ్లు ఆస్త్రీలు ధరింతురు. అన్నిటికన్న విచిత్రమైనదేమన ఆస్త్రీలు ధరించు జాకట్టుచేతులు మోకాళ్ల క్రిందికి ప్రేలాడుచుండును. జాకట్టుకు ఎంతపొట్టిచేతులున్న అంత అందమని భావించు మన స్త్రీల కీయాచారము మిక్కిలి వింతగా కనిపించును.

మంగోలియా స్త్రీల వింత దుస్తులు

పాయలు పాయలై శిరోభూషణముల కిరుప్రక్కల ప్రేలాడు చేసేకలు--బొంతకట్టు వలె చాటుచేటి యుండి మోకాళ్లవఱకు ప్రేలాడుచుండు గుడ్డనంచుటన దగిన జాకట్టుచేతులు--మన పెద్దాపురపు చెడాపు జోళ్లను పరిమానింపగల జోళ్లు కలిగి ఆ దేశపుస్త్రీల ఆకారము మనకు చాల వింతగా గనపడును.

మంగోలియాదేశీయులు నడుచుటకు సాధారణముగ కంటగిల్లుదురు. గుట్టముల మీదనో బంటులమీదనో పోవుదురు. వారు ధరించు భారముగల జోళ్లు గమన సౌకర్యమును నిరోధించునవిగా నున్నవి.

మంగోలియాదేశీయుల ఇంట్లు చుట్టుగుడిసెలు. ఒకపెద్ద గుబ్బగొడుగును పోలి యుండును. కజ్జలతో నిర్మింపబడిన ఒక తలుపు ద్వారబంధము మాత్రముండును. గాలి

పెలుతురులోనికి వచ్చుటకును పొగబయటికి పోవుటకును కప్పుపై కన్నముంచబడును. ఇంటినడుమున నొకగాడిపొయ్యి, అందు ఎల్లప్పుడు నిప్పు ఉండును. గోడలమీద వంట

ధనికకుటుంబమునకు చెందిన

విలాసవతి

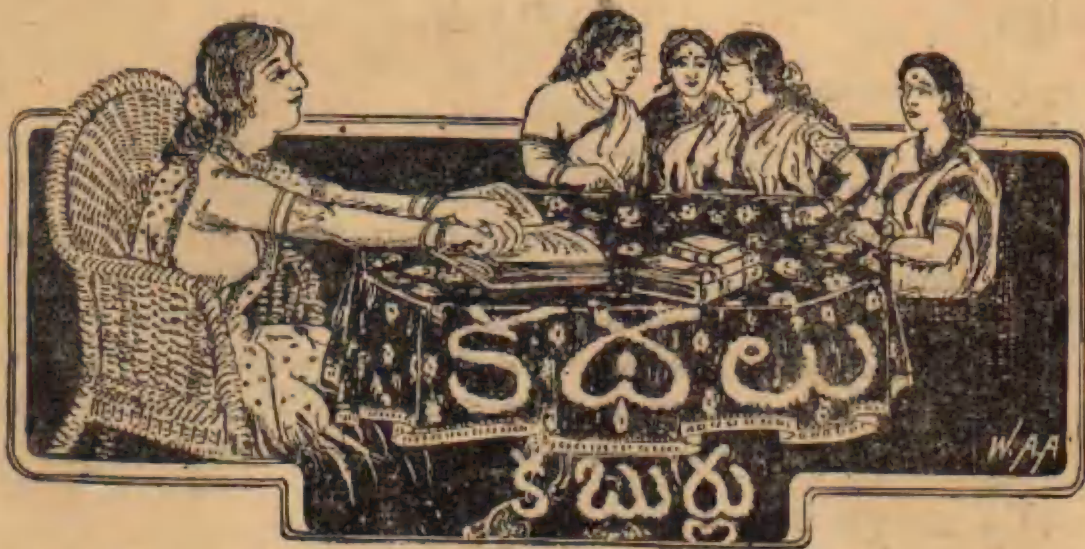
తాచియన్న శిరోభూషణము స్త్రీ పాణి గృహీతి యొనడమటకు చిహ్నము. ఆమె ప్రాణ వాధుడు ఆమె కిచ్చిన ప్రథమబహుమానము శిరోభూషణమే. శిరోభూషణముమండి జల తారుజాలరు ప్రేలాడుచుండుట గమనింప దగును. అది ఆమె ధనికకుటుంబమునకు చెందిన పాత్రముకత్తె యనుటకు మంచి నిదర్శనము.

మంగోలియాదేశమున ఒకవ్యక్తి తన భార్యకు పెట్టు శిరోభూషణముయొక్క విలువను బట్టి ఆతని సిరిసంపదల నెన్నుదురు. అగుటనే పెండ్లికొడుకులు సాధారణముగ తాము నిలువచేసియున్న ధనము సంతటిని ఆ శిరోభూషణమును చేయుటయందే వెచ్చింతురు. మంగోలియాస్త్రీలు పురుషులకువలెనే గుట్టముల నెక్కుదురు. స్వాగీచేయుదురు. పురుషుడు ఆమెను ప్రేమతోడనే దూచును; కాని స్త్రీ పురుషునకు లొచ్చు అను అభిప్రాయము మాత్రము వారియందు గాఢముగ నెలకొనియున్నది.

సామగ్రి ఉంచబడును. ద్వారమునకు ఎదురుగా కులదేవత నెలకొనియుండును. అది శీతలదేశము గుట ఇంటినిండ రగ్గులు ఉండును. మంగోలియాదేశీయులు స్నేహపిచ్చులు. అగుట ఒకరియింటి కొకరుపోవును వినోదజీవితము చేయుదురు. ఇంటికి బయట పిడకలు ప్రోవులు ప్రోవులై పడియుండును. పిడకలనే వారు ఇంధనములుగ నుపయోగింతురు. పరిసరములందు పశువులుండును. వీటివన్నిటిని కాచుచు రేచుకుక్కలు ఉండును. క్రొత్తవారు వానిపై నొక కన్నుంచి మఱియు నొంటిని సమీపింపవలయును.

పాలుపితుకుట, పెరుగు చిలికినెన్న చేయుట ఇత్యాదికృత్యములు ప్రత్యేకము స్త్రీలే చేయుదురు. పశువులను మేతకుతోలుకొని పోవుటలో పురుషునకు స్త్రీ బాగుగ తోడుపడును.

మంగోలియాస్త్రీలు అమాయక హృదయులు. పిల్లల కన్నులువీకి వానిలో కెమిరాలెన్నులు చేయుమరని ఇప్పటికి గూడ వారు నమ్ముదురు. కావున వారు తమ పిల్లలను ఫోటోగ్రాఫరుల చెంతకు పోకుండ ఆగబట్టుదురు.

పం. ద్రెం. దేండ్ల పాలిక వత్తి కా సంపాదకు రాలు :-

ఆమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములకు చెందిన న్యాయాధ్యక్ష మహాపట్టణము చెంతగల లాంగు దిలెండు నందలి ప్రధానపట్టణమగు డెన్వోర్లను నందు మాస్సియా అనునొక పం. ద్రెం. దేండ్ల పాలిక చార్జ్ వేకను అను పదిసంవత్సరముల వయస్సుగల తన తమ్ముని తోడ్పాటుతో నొక వారపత్రికను నిర్వహించుచున్నది.

గొన్ననైకిలిస్తు :-

ఆల్ బ్రిడ్జ్ పొదాగారు యిటలీవాస్తవ్యులు. వీరు ఒకగంట పదినిమిషములలో 50 కిలోమీటరుల దూరము నైకిలి మీద ప్రయాణము చేసిరి. ప్రపంచములో నింతవరకు నింతవ్యవకాలములో నింతదూర మెవరును ప్రయాణముచేయలేదు.

ఆమెరికాలో మోటారు వ్యవసాయముల వలని ను రణములు :-

ఆమెరికాఖండమున మహానగరములలో మాసము ఒక్కంటికి నగటున ఇరువదిమంది మోటారు ప్రమాదములవలన మరణించుచున్నట్లు తెలియుచున్నది.

కృత్తికా నక్షత్రము :-

పెద్దల పాదముల చెంతకునుండి సంచర్యములు, మాసములు, తిథులు, నక్షత్రములు మొదలగు కాని వాచుములు వల్లించిన విద్యావతులకు ఆకాశమున పిల్లలతోడివలెనుండు కృత్తికానక్షత్రమును చూచి యుందురు. కృత్తికానక్షత్రము అని ఏకవచనమున పలుకుట వాడుక. కాని నిజముగా అదికొన్ని నక్షత్రములరాశి. సాధారణదృష్టిగల శస్త్రములకు ఆరాళిలో అటు చుక్కలు కానవగును. నిశితదృష్టిగల శస్త్రములకు ఆగుంపులో ఏడునక్షత్రములు చూపట్టును. తీక్షణనిశితదృష్టిగలవా రానక్షత్రప్రమాహమున పదునొకండు రిక్కల లెక్కింపగలరు. 1579-వ సంచర్యమున-దుర్బిణి (Telescope) యంత్రము అప్పటికింకను కనుగొన లుచి లేదు-కాస్త్రాద్ధాదు మెస్టింగు కృత్తికానక్షత్రముయొక్క రూపపటమును ప్రచురించెను. ఆరూపపటమున పదునొకండు రిక్కలుమాత్రమే చూపబడియుండెను. దూరదర్శిని యంత్రము కనుగొనబడిన తరువాత ఆయంత్రపాయమున కృత్తికానక్షత్రరాశియొక్క ఛాయాపటముగైకొని అందలి చుక్కలను లెక్కింపగా రెండు వేలఅణుపందలపదహారు ఉండెను.

జలప్రళయము:—

ప్రపంచమునందలి అన్నిమత్తగ్రంథములు ఒకప్పుడు ప్రపంచమున కంతకును జలప్రళయము సంభవించిన దనియు, ముందన్నడో నట్టిది జరిగి సర్వలోకములు నాశనమయ్యెననియు చెప్పుచున్నది. దక్షిణాభ్యుదయము చెంత అనంతమైన మంచుకొండలుగలవు. ఈమంచుకొండలు ఒక్కసారి ఉబ్బెత్తుగ కరిగిపోవునని ఆపుడు ఏర్పడిన నీటిచలన ప్రపంచమునందలి మహాసముద్రముల నీటి మట్టము ఏబది అడుగులు పైకుబుకునని మదింపు చేయుబడినది. కాని ఒక్కసారి ఉబ్బెత్తుగ ఆమంచు అంతయు కరగుట అసంభవము. కొంచము కొంచముగా కరగుచున్నది. సముద్రములందలి నీటిమట్టమును కొంచము కొంచముగా పైయునుచున్నది. అయితే ఇంతట అంతట ప్రమాదము మాత్రములేదు. ప్రపంచచరిత్రలో మంచుకరగి జలప్రళయముఏర్పడి లోకమును మంచి ఇప్పటికి చాచాపు ఇరువదివేల సంవత్సరములయి ఉండునని శాస్త్రజ్ఞులు ఊహించుచున్నారు.

కొత్తమోస్తరు చేతిగడియారములు:—

కొత్తమోస్తరు చేతిగడియారములు కనుగొనబడినవి. వీనికి 'కీ' ఇన్వెన్షన్ అనేదు. ఇట్లుంటే చేతి గడియారమును నిరంతరము త్రిప్పుచుండగల యంత్రము కనుగొనబడినదని ఊహింపరాదు. ఈకొత్తమోస్తరు చేతి గడియారములు తమ్ముధరించు హస్తములు చలించినపుడెల్ల 'కీ' తిరుగుచుండును.

అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రమున హత్యలు:—

అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రమునందు సంవత్సరమునకు సగటున 12,000 హత్యలు జరుగుచున్నవి. గ్రేటు బ్రిటనునందు సంవత్సరమునకు సగటున జరుగు హత్యలకు ఇవి ఏబది రెట్లున్నవని తెలియుచున్నది.

జర్మనీ దేశమున పట్టభద్రులు:—

జర్మనీదేశమున చాచాపు రెండులక్షల ఏబదివేలమంది పట్టభద్రులు పనులు లేక అల్లాడుచున్నారు. విశ్వవిద్యాలయములు ఏటేట వీరి సంఖ్యను తేలికొలనిగా పెంచుచున్నవి.

300 వేల సంవత్సరముల నాటి అస్తిపంజరము:—

ఉత్తర అఫ్రికాలో డెట్యున్ నదగ్గర ముప్పది అడుగులపొడుపు ఎనిమిది అడుగుల వెడల్పుగలిగిన ఒక జంతువుయొక్క అస్తిపంజరము భూమి త్రవ్వచుండగా బయలుపడినది. ఇది చాచాపు 300 వేల సంవత్సరముల నాటిదై యుండునని శాస్త్ర పరిశోధకుల అభిప్రాయము.

సంతానమో, విచాకో?—

ఫిలడెల్ఫియాలో జోక విడిత్రమైన వివాహము జరిగినది. విలియము మోయరు అనువాడు వరుడు. అతడును వధువుమకలిసి ఒక దస్తావేజు వ్రాసికొని కిజ్జనరు చేయించుకొనిరి. అందు ఈదిగువ మగతుగను నింపదగినది. "పేముగృహస్థాశ్రమమున ప్రవేశించిన రెండుసంవత్సరముల లోపున సంతానమును పొంద జాలనిచో ఒకరి నొకరు సంప్రదించుకొనకయే విడాకును గ్రహింపవచ్చును." ఈకంట్రాక్టు పదతిని వివాహము జరిగినపిమ్మట విలియము మోయరు ఇట్లు చెప్పెను. "ఈమావివాహము సంతానోత్పాదనముకొలుపు చేయ బడుచున్న ఒక పరీక్ష." వివాహధర్మమనగా పాళ్ళుక్కులకెంత తేలికగానున్నదో?

వ ని తా లో క ము

శ్రీమతి హరి వేంకటరమణమ్మ గారు :—

మద్రాసునందలి సి. కుమారస్వామినాయుడు అందు నన్ను వాడిచే ప్రచురింపబడుచున్న 'కుమారభాషిని' అను మాసపత్రికను సమర్థతతో సంపాదించుచున్న శ్రీయుత హరి సుబ్బారావుగారి పుత్రిక. ఈమె 1906-వ సంవత్సరమున సెప్టెంబరు మాసము పదునాఱవ తేదీని జనన మొందినది. తెలుగు, ఇంగ్లీషు, సంస్కృతము, హిందీ భాషలయందు ఈమెకు ప్రవేశముగలదు. రాజమహేంద్ర వరమున స్కూలుపై నలు వఱకు చదివినది. చెన్నపురివచ్చి ప్రవేశపరీక్షలో జయముగాంచి ఇంటరుమీడియటు క్లాసులో చేరినది. కాని అనారోగ్యముచే చదువు మాని వేయవలసినవచ్చినది. ఈమెఇప్పుడు మద్రాసు నగరమున నివసించుచు విశ్రాంతి తీసికొనుచున్నది. టైపు, పార్టు

హరి వేంకటరమణమ్మ హ్యాండులతోకూడ నీమెకు పరిచయము గలదు.

శ్రీమతి కొరప్రోలు వేంకటరంగమ్మ గారు :—

ఈయమకాపురము పశ్చిమగోదావరి మండలము లోని గోపావక్షేత్రము. (కొవ్వూరు) సంస్కృతాంధ్రముల యందు మంచివిజ్ఞానముగల స్త్రీరత్నము. ఈమెతనకాలము నంతను స్త్రీలకు నీతిబోధ, మతబోధచేయుటయందు విని యోగింపుచు పలువురి మన్ననల నందుచున్నది. శ్రీ శంకరాచార్యులవారిచే సంస్కృతమున రచియింపఁబడిన శివానందలహరిని ఆంధ్రీకరించినది.

శ్రీమతి బి. వి. నుబ్బమ్మ గారు :—

ఈమె నెల్లూరుజిల్లాబోర్డు సభ్యురాలుగా నియ మింపబడినది. ఇంతకుముందీమె నెల్లూరుజిల్లా విద్యాసంఘ సభ్యురాలుగ నుండి ప్రజాసేవచేసియున్నది.

కొరప్రోలు వేంకటరంగమ్మ

చక్రమ సేను కన్య:—

రంగూను నగరములోని వంగపరిషత్తునందలి వంగశాఖకు చెందిన సంగీతపరీక్షలో అత్యద్భుతవిజయముగాంచి బంగారుపతకమును బహుమానము పొందినది.

చిర్రా పూరి సుబ్బలక్ష్మమ్మ గారు:—

ఈమె రాజమహేంద్రవరనివాసిని. బియ్యే పరీక్ష ప్యాసుచేసి యల్. టి. పట్టమును పొందినది. ఈమె ప్రస్తుతము మచిలీపట్టణమునందలి స్త్రీల బోధనాభ్యసన పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయునిగానున్నది.

ఇందు మతి దివాను సతి:—

ఈనాథ్య అహమదాబాదు నగరమున జరిగిన గుజరాతురాష్ట్రీయ మహిళా సభయొక్క నాల్గవ సమావేశమునకు అధ్యక్షురాలుగా నెన్నుకొనబడినది.

చిర్రా పూరి సుబ్బలక్ష్మమ్మ

శాంతా వాసుదేవ సూక్తంకరు కన్య:—

ఇందూరు సంస్థానములోని పాఠశాలావిద్యా శాఖాధికారియగు డాక్టరు. వి. యె. సూక్తంకరు (పి. హెచ్. డి) గారి కూతురు. అగ్రావిశ్వవిద్యాలయమున బియ్యేజిగ్రీపరీక్షలో ప్రథమురాలుగా జయముగాంచినది. అనర్వీక్షలో ఇంగ్లీషున గరిష్ఠ సంఖ్యగల మార్కులు వచ్చినందులకీయబడు జోన్న మెమోరియలు మెడలు కూడ పొందినది.

రమణ భాయి నీలకంఠ సతి:—

ఈమె బియ్యే పరీక్షనిచ్చిన-విదుషి. అహమ్మదాబాదు జాతీయ భారతసంఘమునకు 1930-వ సంవత్సరమునందు గౌరవకార్యదర్శినిగ నియమింప బడినది.

శాంతా వాసుదేవ సూక్తంకరు కన్య

పెండ్లి ఆగి నందులకు ఆత్మహత్య :—

పునహా పట్టణమున నివశించుచున్న రాజగోపాలమొదలియారు అను మదరాసీ ఆయుర్వేద వైద్యుడు పదునారు సంవత్సరముల వయస్సుగల తన కుమార్తె వివాహము నిమిత్తము అయిదువందల రూపాయలు నిలువ చేయలేక లెక్కలేదన్ని పాటులు పెండ్లిని ఆపుచేయుచువచ్చెను. తండ్రియొక్క పేదరికము తన వివాహము కొరకు ఆతడు పడుచున్న మనోవేదన చూచి విసిగి విచారించి ఆతనిమాతయ తన్నిదండు లింటలేని సమయమున ఉరితోసికొని ఆత్మహత్య గావించుకొనెను. ఇట్టి మరణములు హిందూదేశమునకు గ్రొత్తయిగావు. 1913-వ సంవత్సరమున ఇట్టి సంఘర్షణలయందే మరణించిన పదునాలుగు సంవత్సరముల వయస్సుగల వంగ తాలిక్ స్నేహలతాదేవి చరిత్ర ఇప్పుడు పురణకు వచ్చుచున్నది. చనిపోవుటకు ముందు ఆ తాలిక్ తన తండ్రికి ఒక లేఖ వ్రాసినది. ఆ లేఖ చూపించుచు చివరికి చిద్రుపలుగా చేయగల కరుణసముతో నున్నది. దాని నిశ్చయ ఉదాహరించుట అప్రస్తుతము కాదు.

“మిక్కిలి పూజ్యమైన తండ్రి!

మన ఇల్లు రాకట్టుపెట్టి నావివాహముచేయ బ్రయత్నించుట నాకు మిక్కిలి కష్టముగానున్నది. ఆ ప్రకారము చేయవలసిన పనిలేదు. తేవు మూగోదయములోగా పాపిష్టిముహూర్తమున జన్మించిన మీ ఈ నిర్భాగ్యుడు సమాధికి ఈ లోకము వదిలి ఈ కష్టములు, దుఃఖములు లేని పరలోకమున కరిగి యుండును. తండ్రి! మీరు వన్నెంతయో గానాబముతో చూచుచుంటిరి. రాజకన్యలకంటెను సౌఖ్యమునందోల లాడుచుంటిరి. ఇట్టి పిల్లియందు నామూలమున ఇంటిలోని వారందఱు నిలుచుండుటకు స్థలమైనది లేక వీధిలోనికే పోవుట యెంత చక్కని నున్నది! నాయనంగు తండ్రియగు మీరు యావజ్జీవహృదయము దుఃఖమున, దాగిద్రవ్యమున ననభవించి పడచుట యెంత కష్టము? నాయనా! మొన్న ప్రొద్దున మొదలు పాయంకాలము వఱకు తిరిగి, తిరిగి అలసిపోని కాళ్లు బాబ్బిలెక్కి యిల్లు చేసినపుడు మిమ్ములను చూడగా ఎంతయో విచార గ్రస్తుమగు మొగముతో నుంటిడి. అట్లు మీపంక జూచుచుండగా ‘అంతయు పోయినది’ అని మీరు మెల్లగా అనుకొనుట వింటిని. అది మొదలు నేనెంత మఱిపోవుదమన్నను మీ మొగవల మీద విచారము మఱపు నను రానున్నది. నాకు మీరునుకొనిన మాట లింకను చెవులలో గింగురుచుని ప్రోగుచున్నవి. నా వివాహమున కగు భవమును వెచ్చుటవయినను దెచ్చుటకయి విశ్వప్రయత్నము లానబ్బితిరి. ఎంత కష్టపడినను ఫలములేక పోయెను. తుదకు నిరాశయై ‘జేటుకెలుపు లేక ఉన్న ఒక్క యింటిని దాకట్టుపెట్టి ఈ ద్రవ్యము నొన గూర్చు బ్రయత్నించుచుంటిడి. ఈ కథయు నేనెఱుగుదును. తండ్రి! ఈ సంగతి తెలిసి నన్నటిపండియు

నా కెంతయో కష్టముగ నున్నది. నా వివాహము నిమిత్తమే కదా మీ రిన్ని కష్టములు పడుచున్నారు. అది లేనిచో మీ కీ కష్టములుండవు గదా! నా కింతకాలము వివాహము చేయక ఆపీయించినందునకయి ఎంతయో అపనింద పాలయితిరి. నాకు తగిన సంబంధము వదుర్చుటకయి ఎన్నిక్రమలో పడితిరి. మన పూర్వుల యొక్క ఈ గృహమున నితరులువచ్చి అడుగుపెట్టుట యొన్నడు సంభవింపదు. ఈ వివాహము నిమిత్తమే మీరుకాదు కష్టపడవలసినది. నేనే పోయిన యెవరి మీ కష్టములన్నియు తీరునగదా! నాన్నా! బరద్యాను జిల్లాలో మొన్న వరదలువచ్చి జనులు బాధ పడుచుండగా ఎందరో ఉదారగుణ సంపన్నులు, విద్యాభూషితులును వగు యోవనులు పరోపకారమునకయి వెళ్లినవి వింటిని. ఆపద్బాంధవులును, దయాశూన్యులును, మన నీ యోవనులను భగవంతుడు రక్షించుగాక! ఎచ్చటనూ దుశమున దక్షిణాగ్రహికాయందు మన చేతియులు కష్టపడుచున్నారని విని ఎందరో యోగులగు శిష్యవాంఛు యిల్లెలు తిరిగి విచ్చమెత్తి ద్రవ్యము పోగుచేసిరని మొన్ననే వింటిని. ఇట్టి దేశహితైవక నేపజేయుచున్న వీరందఱు ధవ్యులు. కాని వ్యవసయ కష్టములను విచారించు వారెవరు లేరా? నిన్నటిరాత్రి నేనొక కల గంటిని. ఇదివఱ కెన్నడు వట్టి క్రావ్యముగు గానమును వినియుండలేదు. లోకమాతయగు దుర్గ పాక్షాత్కరించి చిరునవ్వు నవ్వుచు నన్ను 'రా! రా!' అని చెప్పినది. అప్పుడు మీరు జ్ఞప్తికి వచ్చితిరి. ప్రియజననియు స్మరణనీ వచ్చినది. ఇంటిలోని పిల్లలందఱు కండ్ల యొడుట నుండిరి. వీరినా నేను దూఱుపెట్టునది యని విలపించి, యా మాతయొక్క దయాశంకల్పితమగు నాజ్ఞను శిరసావహించుచు ఆలింగము చేసితిని. ప్రియమైన తల్లీ! నేను పోయిన పిమ్మట మీరందఱు పెరియో ఏదైదరిననీ నెఱుగుదును. పోయిన నేను పోయెదను! ఇల్లు నూత్రము మన క్రిందనే యుండును. మీ కష్టములన్నియు తీరును. నిస్సా, నీర్లా, వివమా? లేని సహాయమున తీవర్యాత్రను ముగించవలయుమో యని యోచించి తుదకు మొదటిదియే యుక్తమయినదిగ నెంచితిని. ఈ కోలాస నేను ముట్టించు నగ్ని దేశమం తయు నలమకొను గాక!

ఇట్లు

మీదురదృష్టపు పమానీకె, స్నేహలత."

కోడలి కష్ట పాటు :-

ఇది రత్నగిరి జిల్లాలో జరిగిన విషయము. కృష్ణాబాయి అను నామె పడు నెనిమిది సంవత్సరముల పడుచు; హందరవల్లభిని అను వాడొక మూను; అత్తవేరు గంగాబాయి. అత్తమామ లిరువురును కోడలిని ఆమెకు కష్టములను లోను చేయుచుండిరి. అది ఆమెకు అధికమున కా దినము దుర్భరమగుచుండెను. ఒకనాడు మందరవల్లభిని కోడలిపై కోపమువచ్చి ఆమె కండుచేతులును గట్టిగబట్టుకొని తన భార్యయు, కోడలిని కష్టపెట్టుటలో తన సహాధర్యుచాండీయువను గంగాబాయిని పిలిచి కాలికాలని కొఱవితెచ్చి ఏడ్చుచున్న కోడలితోట దెబ్బలువెను. అత్తగా రా కార్యమును అత్తిశీఘ్రముగ నెఱవేర్చెను. అత్తమామ లింతచేసినను కృష్ణాబాయి ఓర్పుయుండెను. మఱియొకనాడు అత్త అగ్రహార్యత్తయె కోడలిని మొత్తి ఒక చీకటింట పెట్టి తాళమువేసెను. అందొక మూడు గోజాయుండెను. ఈ లోపున ఆమెకు ఒక్కసారిమాత్రమే అన్నాహారములు ముట్టెను. మూడవనాటి సాయంకాలము కృష్ణాబాయి వీవతండ్రి వచ్చి జరిగిన సంగతినంతయు గ్రహించి నేను చేసెను. నేను విచారణ బుగను. మేజిస్ట్రేటువ్రాల కృష్ణాబాయి ఇట్లుపలికెను. "తాళమువసన వచ్చినప్పుడిందు నేను దెబ్బలు తివని కోలాలేదు. దూరముననున్న మాతనుండి నబబది లిందెలనీళ్లు తెచ్చి నివదినమును దొడ్డిలో పోయవలసినదిగా ఆజ్ఞచేసిరి. ఆ నీళ్లు మొక్కలను మొటిగలనుగాదు. అవవస రముగా నాకు పనికిచ్చించుటకే తెప్పించుచుండిరి. తారుతో కలుపబడిన ఆహారము తఱుచునా కిచ్చుచుండిరి. అది తివనిచో సంపుడుమని భయపెట్టుచుండిరి. ఒకసారి నన్ను ఇనుపమేసులు కొట్టిన కట్టతోబాదిరి. నేను రాత్రిల్లు నిద్రించుటకు సూద వీలు లేకుండెను. రానులు రానులుగా నున్న లియ్యము బాగుచేయుట ప్రతి రాత్రియు విధ్యుక్త విధిగానుండెను." నేను విచారణ ముగించి మేజిస్ట్రేటుగారు సుందరవల్లభియగారికి తొమ్మిదిమాసముల కఠినశిక్షయు, రెండువందల రూపాయల జరిమానాయు విధించిరి.

గ్రంథవిమర్శనము.

చంపకమాలిని :—

ఇదియొక తెలుగుపద్య. (గ్రంథకర్త) ఆంధ్రగీర్వాణకర్ణాటభాషలలో ననేక గ్రంథములు వ్రాయుచు భాషాసేవ చేయుచున్న సుప్రసిద్ధ విదవాని శ్రీమతి ఆ. రాజామ్మల్. గ్రంథము క్రొత్తవైపున 246 పుటలు. ఇరువది ప్రకరణములు. తెలి సులలితమనోహరములగు పదములును, ముద్దులొలుకు చిన్నచిన్న వాక్యములును, అచ్చటచ్చట జనువరుల కుత్సాహము జనింపజేయు లోకోత్తములు గలిగి యెంతయు సర్వజనాస్వాదనీయముగా నున్నదని చెప్పట య్యవధము కాదు. ఇతివృత్తము రాజపుత్రస్థానమునకుఁ జేరిక యొక గొప్ప కథ. కరుణాసము ప్రధానమయ్యెను, గ్రంథము నవనసహాయుప్తము. గ్రంథము పండితపామరవనితా జనతా హృదయంగమము. కథయొక్క ముఖనిర్వహణాదులు క్లాగునీయములు. సర్వగుణవిశిష్టములగు నిట్టి గ్రంథములు అనేకములు వ్రాసి లోకోపకృతికిని భాషాభివృద్ధికిని బాటుపడుచున్న రాజామ్మల్ గారికి థగవంతుడు దీర్ఘాయువు నొసంగుత. గ్రంథము వెల రు. 1-0-0. వలయువారు గ్రంథప్రకాశకులగు శివా అందుకో అదయారు మద్రాసును వ్రాసినఁ బదయంగలరు.

—శిథయభాషాప్రవీణులును సరసింహశాస్త్రి.

పాల్వవివాహతత్త్వసారము :—

గ్రంథకర్త ఆంధ్రలోకమునకు పరిచితుడగు అచ్యుతుని పేంకటాదలపతిరావు. ఈయన బహుద్రవ్యయని వారి పేరభూమి యొక గ్రంథమే చెప్పుచున్నది. ఈ గ్రంథము మాదా చాలా పరిశ్రమ చేసి వ్రాసినదియే. దీని ప్రధానోద్దేశ్యము కారదావిల్లు అవనసకమరి యుక్తియుక్తముగా ప్రముఖులగు పాశ్చాత్యుల వ్రాతలను పట్టియే విశదపఱచుట. ఇది సూరుపుటలకు పైబడి, అగు అధ్యాయములుగా విభజింపబడినది. ప్రాథ వివాహములు చేయునందుటచే, పాశ్చాత్య సభు పెట్టి దుర్వశలలోనై లోకోప మనిరి ప్రతి పోవుచున్నదో, అక్కడి మహిమములగు జస్టిస్ లిండే, హీవర్క్ ఎల్లెను, మేసోప్టెన్సు మొదలగు నెందరో ప్రఖ్యాతవయతల గ్రంథములలోనుండి నిదర్శనములతో ఈ గ్రంథమున జాపబడినది. మరియొక చిత్రమేమన ఇక్కడవారెల్ల రెజిస్ట్రలాసంతరవివాహములు కావలెనని యోచనావిరహితమగు భోషచేయుచుండ నెందరో పాశ్చాత్య ప్రముఖులు మన బ్యాధి వివాహములే చాలా మంచివని యొసంగిన యమూల్యాభిప్రాయము లిందు పొందుపఱపబడినవి. సీవ్రపంపూర్ ప్రభుత్వమున, క్షీప్రధానమున కాకించు వారి కిది మందగమనము చేసి వారెనిజ్ఞానపుల జేయగలదు. ప్రవాహగమనమున కొట్టుకొని పోవుచున్న సమాజమున కిది ఆణుట్ట. కాని కొన్నిచోట్ల ఈయన పాత్రవాదము చాలా నీరసముగాఁగిన్నది. పాశ్చాత్యులు

చెప్పినంతమాత్రమున మనకు కిలాక్షరములు కావు. సంపూర్ణవ్యత్యాసము గల మార్పులు మన కవసరము లేకపోయిననూ ప్రస్తుతపరిస్థితులలో కలికాల్యవివాహములు కూడవని మా తలంపు. దీని వెల ఒకరూపాయి. చలయవారు మేనేజరు, స్వధర్మప్రకాశిని, కిలుపాన; మదరాసు. అని వ్రాయవలసి.

—వెమ్మ రాజు, రాజగోపాలము చియ్యె.

కలువ లేకులు:—

కర్త ది.టి.కె. ఆచార్య (కవికమార సమితి). ఇది దుష్టగురులతో వేదవాదోదూహనమైన మైత్ర ఈ మహాంధకారిగురుగంధ కలుష పీఠాల అనిభారావ్రతవర్గ సమపలేని ఏడ్విన ఒక కవికమారుని భావ వేదన. ఇందుభక్తినియొక్క భగ్నహృదయము, మానవునియొక్క మాలిన్యత, పాపియొక్క పశ్చాత్తాపము పవిత్రతలముగ చిత్రింపబడినవి. 'ప్రజలు తన్మయ్యయ్యమున ప్రాణములు విడువ' నెంచిన యాకవికమారుని 'యొకమూల కాలుపీఠులకు సంకల్పమైచి' 'కాలకాలరాపి భూరుహ మజరాంతకమున బడవేయుట' చేత 'గుండెపగులంగమోడి విగూఢ పతిత మలిన శోణితమెగబడిన, జలకమాడి పానుదేహంబుపై మహాప్రళయ కాశిని నచ్చి తాండవమాడు' మని ప్రేమతో నాహ్వనించుచున్నాడు. తెగని జీవితపర్యంత తృప్తిచేత తుదకు విసిగి వేసారి 'యానఁగాచియు నెక్కులపాలు చేసిన' భగ్నజీవితముకొరతై పుమేశ్వర పాదారవింద ధ్యాన మున మైచురచి విలపించిన ఘట్టము లద్భుత భయానక శోకరసములు వెల్లివిరియజేయుచున్నవి. ఇట్లు మానసిక పరిస్థితుల నిజస్థితిని 'హృదయ నిర్గతగుర్ధిరలిందు వర్షములు' గీతాలుగాగురియింప జేయుటలో 'పాడులోకంబు ననుకూది పగలబడు' నని అనుమానపడియు ధైర్యముతో చిత్రించిన యాకవికమారుని పావిత్రశ్రేష్ఠప్రకంప నీయమై తుదకంటె తెగింపజేసినదని చెప్పగల్గుటకు సంతసించుచున్నాను. కృష్ణపక్షములోని అంధకారము, మునిమాపులోని ఆవేదన, కన్నీరులోని కాలవ్యము యారాడి కలువలేకులలో నిమిడ్చి 'సూక్ష్మములో మోక్షము' సంపాదించినాడు. భాష వారిసులభమై లలితపదభూయిష్టమై యొప్పుచున్నది. పదప్రయోగము, అవ్యయలాలిత్యము అచ్చటచ్చట యిండుక సొంపుచేసినను మొత్తమునూడ యీ ౨౬ పేజీల చిన్నపుస్తక ములో ఇన్ని మహత్తరమైన భావవేదన లిమిడ్చి ఆధునికవాప్తయమున కలంకార ప్రాయమై యొప్పు నట్లు చెప్పగల్గుట కెంతేని మోదమందుచున్నాను. దీనికి ప్రఖ్యాత పురుషులైన శ్రీపోతువాధ వెల్లటూరు గారు యింపగు పీఠికను వ్రాసియున్నారు. గ్రంథము వెల నాలుగు అణాలు. చలయవారు బ్రిటిష్ కేసు నందలి వనవిహారప్రచురణాలయమునకు వ్రాసిన బడయగలరు.

—పి. అన్నా జీ శర్మ.

ప్రణయ సౌరభము:—

ఇది నాలుగు పీఠికలుగల యొక యాంధ్రపద్యకావ్యము. ఇందలి పద్యములు రూపకోపమాద్యలంకార సంఘటితములును మృదునుధుర పదసంయుతములునునై యాకర్షించుచుం బాతక మహాకయుల నానందసాగరమగ్నమానసులం జేయుచున్నవని నొక్కినక్కాణింపవచ్చును. గ్రంథప్రణేతలచే నీగ్రంథ రాజమునందు విప్రలంభ శృంగార మతేమనోహరముగాఁ బరిపోషింపబడినది. ఉద్యానవనిమునందుఁ బ్రభుమున శ్రీధరుఁడను నాయననిచేఁ బ్రేమింపబడిన నీలయను నాయక యాతనిం దూలనాడి విజయవాహమును జేరిన వెనుక యాతనియందనుర క్తమానపడై దక్షిణరూపభేఖావిలాసములనే మాటిమాటికి స్మరిం

చూడు, దన్ను దూషించుకొనును. శ్రీధరుడును సుందరాంగియును నానవలారత్నముయొక్క పొంగు తనము లభింపమింటేసి పెల్లుగఁజెరిల్లును. సుశర్మయును విప్రోత్తముఁ దాత్పర్యమును శ్రీధరుని సుసోదధియును నిర్దిష్టపఁజేయుఁ దలంచి నీలకదకరిని తనచెలికాని కాపెయందున్న ప్రేమాధిక్యము నుగ్గడించును. అపెయు నతనివామ్మలచేఁ బరమానందధరితపత్తయై సుశర్మలగూడి శ్రీధరుని నిలయుముంటేరును. పిదప సుసోదధివ నుసో నీలాశ్రీధరులకుఁ బాడిగ్రహణము జరుగును. తురియొనింపఁ జాయ కానాయకుల ప్రేమపారమును, శ్రీధరుని యందు సుశర్మకుఁగలమైత్రీవాత్సల్యమును వర్ణింపఁబడుటచే “ప్రణయపారధము” అను నామ ధేయ మీదిన్నపాత్తమన కల్యంతము ఆవృద్ధమై యున్నది.

ఈ గ్రంథమునందలి యౌద్ధ్యావవన వర్ణనము, పునర్జన్మవర్ణనము, బలాశయ వర్ణనము, మొదలగునవి ప్రాచీనమహాకవులకల్పనాసరణులం దులతూగుచున్నవి. కొండపల్లి గోపాలరావు, హరిరామలింగశాస్త్రి గార్లచే నీ గ్రంథము రచింపఁ బడినది. ఇందు క్రానువైజాన 62 పుటలు గలవు. మొ 12 అణాలు. వలయు వారు హరిరామలింగశాస్త్రిగారు, కలవపాముల, కాటూరుపోస్టు, కృష్ణాజిల్లా; అను చిరునామాకు వ్రాసి నచోఁ బడయఁగలరు.

—విద్వాన్ టేకుమల్ల పాపయ్య శాస్త్రి.

రింసవిజయము :—

బమ్మెర పోతనామాత్యుని భాగవతము నందలి కంపవధను గూర్చిన కథాభాగమును దీసికొని ఆచ్చె నెమఁగున రచింపఁబడిన ప్రబంధము. గ్రంథకర్తయగు పాటిబండ పురుషోత్తమ కవి శ్రీ. శ. 1810-1862 సంవత్సరముల మధ్యకాలమునందుండిన పాడగుటచేత మిగుల నాధునికుఁడు. ఉభయభాషప్రవీణ మిన్ని కంటి గురునాథకర్మగారు ‘తెలివీడి’ యను శీర్షికక్రింద కవియొక్క చరిత్రమును కొంత పాతకలాకమునకుఁ బ్రకటించిరి. కవి యార్చ్యల నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. గుంటూరు జిల్లా సత్తెనపల్లి తాలూకాలో పాటిబండ యను గ్రామమునందుండిన వాఁడు. ఆయూరి కరణమగు సుత్రరాయణకుఁ బాత్రుఁడు.

క. ఆయుత్తరువన సీనును

బాయని తిరయసముగల్లు బలియుఁడు గురుమా

క్రీ యనగా దగు నతడుం

దోయము బుట్టితిమి నల్వతొమ్మిది తొమ్మిక.

అని కవి తన తమ్ముఁడగు గురుమూర్తిని వర్ణించి

చ. అతనికి చెద్దవాడ దోలి యయ్యలమేటి పసిండి కొండచే

జతపడియుండు ముక్కనులసామికి బత్తుండఁ బాటిబండలో

నతని మన్నివాడ నరయం బురుషోత్తము పేరివాడ మే

ల్గురలతికించి కల్పములుగా నొనరింపఁగలాడ గొబ్బవక.

అని తన్నుచా గూర్చి చెప్పుకొన్నె నోదరు దేవులయను తన కాలమున గొంత ప్రసిద్ధి గన్నకవులు. ‘తెలివీడి’ యందు మిన్నికంటి గురునాథకర్మగారు “మనకవిగారి యచ్చగతైన గురుమూర్తిగారు బుద్ధ్యశృంగోపా భ్యావమును సుసోప్రబంధమును రచించిరి.” అని వ్రాసిరి. ‘అతనికి చెద్దవాడ’ అని కవియే చెప్పుకొనుటను

బట్టి గురుమూర్తిగా రెన్నగాగని వ్రాసిన గురువాధ్యక్షగాని మూట పరిత్యాజ్యము. 'కంఠవిజయ' మని గ్రంథమున కీ కవి యేల పేరిడెనా తెలియకందనున్నది. లోకంబునందగు కలసహితమని సంహార మభి వర్ణించు నీ కావ్యమున కీ పేరుట సమంజసముగా లేదు. అచ్చతెనుగున కావ్యమొనర్పగలమను నేర్పు చూపించుటకై కొందఱు కవులిట్టి గ్రంథముల వ్రాయుచువచ్చిరి. వాయువును మిశ్రభాషయందలి యందము కాని, పటవ్యముకాని, అద్భుతభారకాని పోషగియుండలేదు. అచ్చతెనుగు పదము లాంధ్రభాషయందు పరిమితిని మించియుండక పోవుటచేత సామాన్య ప్రజ్ఞావంతులగు కవులు కొన్ని శుద్ధాంధ్ర కృతులనేనీ కవితా సతినీ యిట్లుంటి నదికల నడువ నేర్పి.

అచ్చతెనుగు కావ్యములలో దొలతంజేర్కొనదగినవి పొన్నికంటి శైలంగ నార్యుని యయారిచరిత్రమును, మోచిమంచి తిమ్మకవి నీలాసుందరీపరిణామమును. ఈ కంఠవిజయమూ కావ్యములంత ప్రాశముగగాని, రసవంత ముగగాని, మనోజ్ఞముగగాని లేదు. పోతన చెప్పిన కథాభాగమును శుద్ధాంధ్రముగ వ్రాయుటను కవి పూనుకొనియు కృతకృత్యుడు కాజాలకపోయినాడు. ఇందుగతి, సంగతి, రీతి, అప్యయ, దేవుడును, అయ్యవు, సరసులు, చరించు, ఆచరించి మున్నగు పొంద్విత్తికపదప్రయోగము లున్నవి.

పోతన

మ. చెలియల్ గన్నయ ముద్దరా లబు నీసేమంట చింతించుచు (దశమ, పూర్వ 28)

అని వ్రాసియుండగా నీకవి

మ. చెలియల్ పిన్నది ముద్దరా లెపుడు నీసేమంటజోయక

అని పోతనామాత్యుని తెలుగు మడికానిమునే మక్కికి మక్కిగాఁ బ్రగ్రహించినాడు. ఇందు బోతనామాత్యుని పద్యములకుఁ జాల నమకరణమున్నను కవిత్వము పోతనకవనమంత హృదయంగమముగలేదు. కొన్ని కొన్ని చోట్ల పండితులనుగూడ నీభంటుపహాయ మపేక్షింపఁ జేయుచున్నది. గ్రంథము 146 పుటలు. వెల 1 రూపాయి. చలయోపాధు భారతీగ్రంథమండలి, పల్లెనపల్లి, అని వ్రాసికొనవలెను.

—ది వా క స్థ సో ను సు ం ద ర క వి.

గ్రంథస్వీకారము

1. కేరళసూత్రములు — 2. కృష్ణశతకము — 3. మంత్రపుష్పత్రయము
4. నారాయణశతకము — 5. తైత్తిరీయస్మార్తబ్రాహ్మణనిత్యకర్మాప్తకము
6. గ్రహస్ఫుటగణితస్వబోధిని — 7. సోరానుభవదర్పణము — 8. ఆర్థికమంత్ర
ములు — 9. సనాతనధర్మప్రశ్నోత్తరావళి — 10. దాంపత్యము — 11. ఝాన్సి
లక్ష్మీబాయి — 12. ఆంధ్రవాఙ్మయసూచిక — 13. జ్యోతి — 14. శ్రీమద్రా
మాయణతత్త్వజిజ్ఞాస — 15. లలిత — అను గ్రంథములను పంపనములతో నందు
కొంటిమి. వానిని కాలక్రమమున విమర్శింపగలమని మనవి.

— సంపాదకుడు.

యువతులకు శరీరపరిశ్రమ :—

‘వెల్లు అండ్ వెల్ ఫేస్’ పత్రిక ఇట్లు ప్రచురించుచున్నది :—

“యౌవన ప్రాచుర్యావకాలమున బాడీకల శరీరము పుష్టి నొందించుట చాల ముఖ్యము. యౌవన ప్రాచుర్యావకాలము బాడీకలలో బాలురకంటె ముందుగ ప్రాప్తించి కొడిదికాలముననే తీరపోవును. అందుకనే మనవారు అవసరియైన, తోటమార్కాదవలె నిత్య నోముగ నెదిగినందురు. బాలికయౌవనము పొందుకాలమున ఆమె గుండెలను, ఊపిరితిత్తులను విశేషపరిశ్రమ గల్గును. గుండె త్వరగ త్వరగ రక్తమును పుష్టి చేసి పుష్టిచేసి దానిని శరీరమున కంతటను సరఫరా చేయవలసి యుండును. ఊపిరితిత్తులు విశాలములగును. వాని పెరుగుదలకు ఏ మాత్రము నిరోధము గల్గినను బాడీక క్షయనోగపడిత యగును. ఈ కారణములచే బాడీకలు యౌవన ప్రాచుర్యావకాలమున దేహపరిశ్రమ చేసి గుండెను దృఢమును, ఊపిరితిత్తులు విశాలముగ తెరుగుటకు తగిన ఆవకాశమును కల్పించు కొనవలెను. అయితే బాడీకలకు తగిన దేహపరిశ్రమ లేవి అని ప్రశ్నింప వచ్చును. బాలురకు వలె బాడీకలకు శరీరపరిశ్రమసాధనముల ఉపయోగము కూడదు. కరోడా, బాడా మొదలగునవి వారికి కూడవు. బాడీకలు వానిని తేలికగ పట్టి సాము గరిడిలు చేయగల కర్మశాస్త్రము కాదు. అదియునుగాక స్త్రీల శరీరమున రక్తము పురుషశరీరముకంటె యెక్కువవేగముగ ప్రవహించుచుండును. కావున వారికెట్లు ఒకే మోస్తరు శరీరపరిశ్రమ కూడదు. వారికి పరుగెత్తుట నుంచి శరీరసాధనమని డాక్టర్లు పలువురు అభిప్రాయములను తెల్పియున్నారు. ‘భారమును త్రోయుట’ మొదలగు సాధనములు బట్టుపుష్టిని తేగలవు. ఈవంట దేహపరిశ్రమలలో నుత్తమమైనది. బాడీకలకు గూడ వది తగియుండి సర్వాంగకములకు సంపూర్ణ పుష్టిని చేకూర్చు జాలియున్నది.”

జలపానము: దేహపుష్టి :—

డిసెంబరు మాసపు ‘సామిలీరెవ్రా’ పత్రిక పై విషయమునుగూర్చి ఇట్లు ప్రచురించుచున్నది :—

“వ్యాయమ తోమి కడిగి నీళ్లుపోసికొనుటవలసియనుచి ఎల్లరకును తెలివిన విషయమే. దేహముయొక్క బాహ్యభాగములలో జలము ఎంత అవసరమో లోని భాగములకు శుద్ధిచేయుటకు కూడ అది అంత అవసరమే. రాత్రిపడుచుపోవునపుడును, పడకనందిలేచిన తోడను, భోజనమునకు నడుమున భారాశముగ నీరు త్రాగవలయును. దినదినమును ఆరుగ్గానులకు తక్కువగాని నీటిని త్రాగవలయును. ఇట్లు త్రాగుచుండుచో మాత్రమే వ్యాయమలోని యూరియాసిడ్లు మొదలగు విషములు కడిగిపోని పోవును. రిక్తవాళములు నునీలియిండుండును. మలబద్ధము పోవును. భోజనములకు నడుమ సవ్యర్థిగ జలపానము చేయుచో భోజనసమయమున విశేషజలపానముచేసి పక్షాగ్ధము జ్వరముకాకుండా చేయు కష్టమునకు దూరమగుదుము.”

అనమవివాహములు :—

రివరెండు డెబ్బాంకు మోర్సు బాయికాట్ దొరవారు 'వియర్సును వీల్స్' అను పత్రికలోనిట్లు వ్రాయుచున్నారు :—

“ఈ మధ్య పయస్సుచెల్లిన పురుషులు యువకులను పెండ్లియాడుటయు, పయస్సుచెల్లిన స్త్రీలు యువకులను పెండ్లియాడుటయు రెండుగ సుభవించుచున్నది. నామందు బల్లమొదపడియున్న ఒకానొక పత్రికలో పక్షిపూర్తి అయిన పురుషుడొకడు ఇరువదియేండ్లుగల యువతిని వివాహమాడుచున్నట్లు ప్రచురింప బడియున్నది. కొన్ని దినములక్రితము ఒకయువకుడు ఎనుబదిఏండ్లు వైబడిన స్త్రీని పరిణయమాడనున్నట్లు ప్రకటించబడినది. ఇట్టి అనమవివాహములు విశేషమహిమలగనా? ఇంకటి కయ్యోవ్యత్యాసముగల దంపతులు సుఖలేఖనమును పొందగల్గుదురా? కయస్సు గడచిన వారి రెండుపులు చేలు. పయస్సులోనున్న వారి రెండుపులు చేలు. అనమవివాహములు దంపతులను ఆనందదూకులుగా చేయును. నాపరిచితులలో సుత్రవక్ర నము, ప్రతిభగల నొక వ్యాపారస్తుడు కలడు. ఆతడు ముప్పదపదిలో నుండగా అందకలైయగు అరువది యేండ్ల స్త్రీని పెండ్లియాడి బండుగులకు ఆశ్చర్యము పుట్టించెను. ఆస్త్రీకి మొదటి మనువువలన తన రెండవ భర్తతో సమవయస్కురాలగు సుమా వ్రాయుచుండెను. ఇట్లు అనమవివాహము చేసికొనినను ఆదంపతులు కొంతకాలము ముఖముగ నే యుండిరి. ఒండొరులగాధముగ ప్రేమించుకొనినట్లుగ నే అగునీంచిరి. అదర్ప ప్రాయముగగృహము అనదగినట్లుగానున్న వారి గృహమున వారివారి మిత్రులకు విందులుచేయుచు నుచ్చిరి. ఇట్లు కొంతకాలము జరిగెను. కాని ఆనందము ఎందుచేతనో వారికి పారపొచ్చుచులు కలిగెను. సాంప్ర దాయజీవులగుట వారు విడాకులను పొందలేదు కాని విడిపోయిరి. వారి మనస్సులు పూర్తిగ విడిగిపోయి నవి. దీనికి అంతకు పైదకారణ మేమియునులేదు. పూర్తి ఆనందములేమి ఆతడొకకొండెము తెలివి మాలెను. పయస్సుగడచిన ఆమెకు ఆనందముగల్గెను. వారుభయమును సమవయస్కులయి ఉండినచో ఇట్టి నైమగ్నము—ఒకజేళ కలుగుటయే సుభవించినచో—ఇట్లు విడుపాటులో పునశ్చింతమైయుండదు. ఒకచిట్టుబుస్సు—రూక్షము కాని వాక్కులహము—ఇంకలో ఆశ్చర్యకృతమా ప్రాప్తము—ఇందుతో యువదంపతుల నైమగ్నము తొలగిపోవును. కాని అనమవివాహములచే బంధులైన దంపతుల విషయ మట్లు కాదు. ఆవివాహములు ఆమెలము కొంత గావించబడినవగుట ఆనందమునే తేజాలవు.”

స్త్రీలు—నాటకరంగము :—

పై విషయమునుగూర్చి జనవరి 23-వ తేదీనాటి 'ఆంధ్రపత్రిక'లో శ్రీయుత విజ మూరి వేంకటలక్ష్మీనరసింహరావుగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు :—

“స్త్రీలు నాటకరంగము లెక్కి నాటకకళను బ్రకటించుట సంఘమునకు దుస్థితియనికొందలు, ఉన్నతియనికొందలును కెప్పుచున్నారు. పాశ్చాత్యభిరుచులలో నాటకరంగములం దెల్ల స్త్రీలే స్త్రీపాత్రలు గను, బురుగులే పురుషపాత్రలుగను నుండుచున్నారు. అందు బురుషులు స్త్రీచేషములు నైమగ్నమటయరుదు. మన హిందూదేశమందలి నిషేధముగాఁ బరిగణింపబడుచున్నది. రామాయణములో సీతారాము లొకనాటక ప్రదర్శనముం గాంచి నటులును, అందు స్త్రీపాత్రలం గొన్న స్త్రీలనైపుణ్యమును గ్రహించి వారు ప్రశంసించి నటులును దెలుపబడియున్నది. హిందూదేశమునం దున్నకన్యితలలో మన్న పార్వీ, మరాటి, లెంగారి నాటక రంగములలో లెక్కింపట స్త్రీలు స్త్రీపాత్రలం గొనుచున్నారు. దానివలన దేశమున కెట్టిచేటును వాటిల్లినట్లు తెలియకున్నది. ఆంధ్రదేశమును సులభినాటక సభలుగలవు. అందుఘామికలం గొను స్త్రీలవలనను సంఘమున కెట్టిలోపమును గలుగలేదనియే చెప్పవచ్చునుగదా? ఇటీవల శ్రీమాన్ టి. రాఘవాచార్యులవారు నాటక రంగమున స్త్రీలకుఁ దావిచ్చుచున్నారు. వారొనర్చువనిరొచ్చి పలువురు పలుకలంపులు వహించుచున్నారు.

నేను:—తాము సంకల్పపీఠము, తను యాశయములకు నెఱవేఱుగలడు.

అచార్యులవారి యాశయము మిగులగొనియాడగలిగిరి, అట్టి యే ప్రమాశయము గల్గువారలు కొందఱు మన దేశమున నుండులేని, వాట్లకళ నూత్నాలంకారములతో శోభగాంచగలదని దృఢముగా నమ్మనచ్చును. తదాశయము నెఱవేర్చుగాక అని యాశ్వరుం బ్రార్థించును.”

1929-వ సంవత్సరమున అంగ్లస్త్రీల అభివృద్ధి:—

‘అమృతబజారుపత్రిక’ ఇట్లు ప్రకటించుచున్నది:—

“1929-వ సంవత్సరమున అంగ్లస్త్రీల అభివృద్ధి ప్రోత్సాహకరముగనున్నది. పురుషునితో సమానస్వాతంత్ర్యమును పొందుశ్రయత్నములో వాసీవత్సరము చెప్పదగినంత అభివృద్ధిచెందిరి. ముందు రాజకీయభివృద్ధి గను నింతము. అన్ని విషయములకంటె రాజకీయముగ 1929-వ సంవత్సరమున అంగ్లస్త్రీలు ఎక్కువ అభివృద్ధి చూపిరి. మే మాసమున జరిగిన ఎలక్షనులలో పురుషులతో బాటు స్త్రీలు కూడ ఇరువదియొక్క సంవత్సరముల వారసు, అంతకు పై బడిన వయస్సుగలవారను మొట్టమొదటిసారి ఓటుదేసిరి. పార్లమెంటు ఎన్నికలకు అరు వదిలెవమందుగురు స్త్రీ అభ్యర్థినిలు నిలిచిరి. ఇంతమంది ఇదివఱకెన్నడును నిలిచియుండలేదు. ఈ నిలచిన వారిలో పదునాఱుగురు స్త్రీలు జయముగాంచిరి. ఇంతమంది స్త్రీలు ఒక్కసారిగా ఇదివఱకెన్నడును పార్లమెంటున కెన్నకొనబడలేదు. వీటికిన్నిటికంటెను ఎన్నతగిన విషయమేమన మాల్గెటబౌండుఫ్లియకన్య లేఖరుమంత్రివర్గమున నొకమంత్రికిగా నియమింపబడుట. స్త్రీలు కాలిఫోర్నియా ప్రదేశమున కిదియే ప్రాంతము. రాజకీయము వదలి ఇక విమానయాత్రా విషయమునకు వత్తము. లెడ్ ఫోర్డు జమిందారీ విమానము మీద లండనునుండి కరాచీకి, కరాచీనుండి లండనుకు అనగా తొమ్మిదివేళ్లమైళ్లు ఏడున్నరవరములలో ప్రయాణమునన్ని ఇది ఇంతవఱకు జరిగిన విమానయాత్రలలో ఎన్నికగన్నయాత్ర అనిపించుచున్నది. ఇక మోటారు చోదన విషయము పరిశీలించుము. దారుణదేశమున మోటారులు నడుపుటలో కొందఱు పేరుగాంచిరి. నయిలెట్ కార్మికకన్య; ఎవిలెట్ కార్మికకన్య అను అక్కచెల్లెండ్రు-మోటారుచోదనమున పేరుప్రొసినవారు-బ్రూక్ ల్యాండు చుట్టును ముప్పదివేలమైళ్లు ముప్పదివేలవిముషములలో అనగా నిముషమునకు మైలుమారున నడిచిరి. జార్జరు బ్రూనుగారి సతి అరవియసమేరి చిత్రాంతి తీసికొనక ఇరువదివారుగు గంటలకాలము తోడు లేక ఏకటావికీ రెండువేలరెండువందల మైళ్ల దూరము మోటారున ప్రయాణముచేసిరి. గంటకు తొంబది మైళ్ల వంతున ప్రయాణమునన్నిన దన్న మాట. ఇక సాంస్కృతికవిషయమున పరిశీలించుము. అగ్నిపర్వత విశ్వవిద్యాలయమువారి యాజమాన్యమున నిర్వహింపబడుచు నుంచినద్యము వ్రాయువారికి ఏకేట ఈయబడు న్యూడిగేటు బహుమానము ఈసంవత్సరము హార్గ్ నాట్ కన్య బడసినది. ఈబహుమానము మూడుసంవత్సరములుగా స్త్రీలకే వచ్చుచున్నది. ఈ సంవత్సరమున స్త్రీలకు క్రొత్త డిపార్టుమెంటులలో ఉద్యోగములు లభించివి. కైలాగేయకన్య-ఇరువదియొక్క సంవత్సరముల యువతి-డివన్ మైరులోని పెయిటున హార్గ్ నాట్ కన్యగా నియమింపబడినది. బ్రిటనుదేశమున ఇల్లి విధమున అధికారమున నున్న స్త్రీ ఈమె ఒక్కతియే. అగ్నిబహుమానము: విల్లాబూర్ సతి మోటారునడిపి జీవితమును గడుపుటకు లైసెన్సు పొందినది. ఈ విధమైన లైసెన్సు పొందుటకు ఈమె తొలుతటిది. డి. యూఫరుకన్య స్త్రీ ప్రమాదాశయము వలయు సాకారములను కల్గించు ఉద్యోగమున నియమింపబడినది. ఎంజనీంగు కాఖయందుకూడ స్త్రీలు ముందువచ్చిరి. వినిఫర్డుమాన్ కేట్లకన్య - ఇరువదిమూడువత్సరముల యువతి-బ్రింగునకన్య విశ్వవిద్యాలయమున ఎలక్ట్రోటిక్ ఎంజనీంగు కాఖలో పురుషులనంటితో అతిశయించి సాగ్లలరుషియో నొందినది.”

రాజమహేంద్రవరశ్రీ సనాతనవిద్యాలయము :—

1928-వ సంవత్సరము మే 10-న తేదీని నెలకొల్పబడినది. ఆంధ్రదేశమున రాజకీయప్రచారమునందు పట్టా పొందిన జాతీయవాదినీ దువ్వూరి సుబ్బమ్మగారు నెలకొల్పిరి. ఒక ఉపాధ్యాయుడు; ముగ్గురు విద్యార్థినిలు. అల్పారంభము శుభప్రదము అయినది. ఏడాదికి ఎదురునడచిన బిడ్డవలె ఈ విద్యాలయకిశోరము ఏడాదినాటికి తొంబదిమంది బాలికలతో, అయిదుగురు ఉపాధ్యాయులతో, ఒక ఉపాధ్యాయునితో పుష్టి నొందినది. కాని ఆర్థికపుష్టి అంతగా చేకూఱలేదని విందుము. “పురమును గట్టుటకు కురువంశాంతురము శంకుస్థాపనము చేసిన శుభముహూర్త మెట్టిదో? కావ్యనిర్మాణముచేయ రాజరాజనరేంద్రును సన్నయమహాకవిని పసుపుం బిల్లారి పూజించిన సుముహూర్త మెట్టిదో? అప్పటినుండి రాజమహేంద్రవరమున సిరియు వాణియు నెల్లప్పుడు వసించుచుండు”నను కవిలోకగ్రామణి వసురాయని వాక్యములకు వివర్యాసము వాటిల్లరాదు. కావున ఉచితజ్జాలగు రాజమహేంద్రవరపౌరులును, ఉభయగోదావరీ మండలవాసులును పూనుకొని ఈవిద్యాలయమునకు పుష్కలముగ ధనముచేకూర్చి సిరియు వాణియు నొక్క-చో నుండునట్లు చేయగోరెదము. మా కోరిక తప్పక నెఱవేఱగలదని నమ్ముచున్నాము. ఏ మందురా? డిసెంబరు 19-న తేదీని జరిగిన ఏతద్విద్యాలయ వార్షికోత్సవమునకు అధ్యక్షత వహించి దేశోద్ధారక కాళీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులు గారు విద్యాలయమును ఆశీర్వదించి అయిదువందల రూప్యములు విరాళమొసంగిరి. విశ్వదాతయొక్క భూరివిరాళమును, విమలాశీర్వాదమును పొందిన ఈ విద్యాలయము లక్ష్మీనరస్వతులకు క్రీడారంగమై వెలయుననుటలో సందియములేదు.

చల్లపల్లి రాజా వారి స్త్రీయు ద్యమాభిమానము :—

దేవరకోట సంఘానాథికులగు శ్రీమంతు రాజా యేర్లగడ్డ శివరామ ప్రసాదు బహద్దరుగారి పరిణయమపజ్ఞాపనమును, పట్టాభిషేకమహోత్సవమును గడచిన డిసెంబరుమాసమున చల్లపల్లిలో నితాంతవైభవముతో జరిగినవి. తత్సందర్భమున రాజా వారు కవులను, గాయకులను, వండితులను అపూర్వముగ సన్నాసించినారు. అందుకు మేము వారిని మనఃపూర్వకముగ అభినందించుచున్నాము. అయితే గృహలక్ష్మిసంపాదకులమగు మేము ఈ సత్కారావసరమున గమనించిన ముఖ్యవిషయము శ్రీవాంశ్రీ విద్యాభిమానము. ఏలూరులోని శ్రీమాగంటి అన్నపూర్ణాదేవి విద్యాలయమునకు వేయి న్నూట పదునారు రూపాయలును; గుంటూరులోని శారదానికేతనమునకు వేయిన్నూట పదారురూపాయలును; రాజమహేంద్రవరమునందలి దేశబాంధవి దువ్వూరి సుబ్బమ్మ గారి బాలికా విద్యాలయమునకు మూడువందలఅరువది రూపాయలును; బెజవాడలోని మహిళాసమితికి నాలుగు వందలరూపాయలును ఇచ్చి శ్రీరాజావారు తమ స్త్రీ విద్యాభిమానమును లోకమునకు ఎఱుకజేసిరి. శ్రీ చల్లపల్లి రాజావారివంటి శ్రీమంతులగు ఉదారులు చేయూత నిచ్చినచో ప్రస్తుతము అడుగున బడియున్న స్త్రీయుద్యమములు అచిరకాలముననే శిఖరావలంబులు కాగలవు. శ్రీరాజావారు చిరకాలము ఆయురారోగ్యైశ్వర్యములతో తులతూగుచు ఆంధ్రస్త్రీల పురోభివృద్ధికి ఎల్లవేళలతోడ్పడుటకు ఈశ్వరశక్తి అనుగ్రహించునుగాక !

గోపా రు జా ను క న్య ని ర్వాణ ము :—

నివాసము కలకత్తా నగరముననే. అయినను ఆమెకీర్తి కాశ్మీరము మొదలుకొని కన్యాకుమారిఁజుకు పరివ్యాప్తమైనది. కారణమేమి? పర్వవశ్యకరమైన సంగీతకళలో ఆమె అందెవేసిన చేయి అగుటయే. లలితకళలను ప్రోత్సహించుటయందుభారతదేశము లోని తోటి సంస్థానములకు మార్గదర్శిత్వము వహించుచున్న మైసూరు సంస్థానమునందు రాజభవనమున గాయకురాలుగానుండి ఈమె నెలకు అయిదువందల రూప్యముల వేతనమును గొనుచుండినది. జనవరిమాసము రెండవచారమున నిమోనిమా వలన చనిపోయినది. ఆమె మరణమువలన భారతగాయనీలోకమున నొక అనర్హరత్నము రాలిపోయినదనుటలో సందియములేదు. ఆమె పవిత్రాత్మకు శాంతి చేకూలుగాక !

పాలితప్రతిజ్ఞయగు శాన్సే దేవి —

“ఏదేశమున ఒక స్త్రీ వక్త్రని విద్యకు అధిష్ఠాన దేవతగా నిల్చి నేవించుచు గణనా తీతకాలమునుండియు స్త్రీవిద్యకు అత్యంత ప్రాధాన్యత నిచ్చెనో అట్టి భారతదేశమున గల స్త్రీ విద్యాప్రతిష్ఠాపనములలో పంజాబునందలి జలందరు పట్టణములోని కన్యా మహా విద్యాలయము నాయక రత్నము. శ్రీమతి శాన్సేదేవియను విద్యాధికురాలు ఆసంస్థకు ప్రధానోపాధ్యాయిని. తనవిద్యాలయమునకు ఒక లక్షరూప్యములు వసూలుచేయ నామె సంకల్పించి నది. ఇట్టి సంకల్పములు స్త్రీవిద్యాలయ నిర్వాహకు రాండ్రకు ఇతరులకుగూడ నుండుటలో విచిత్రమేమియును లేదు. అయితే శాన్సేదేవి సంకల్పములో నొక విశేషము. తాను సంకల్పించిన లక్షారము చేకూర్చుకొని గాని విద్యాలయముయొక్క గడపెత్తొక్కి చూడనని ఆమె శిష్యము పూనినది.” అని 1929 సంవత్సరము జూలై మాసపు గృహలక్ష్మిలో ఆలోచన అను శీర్షిక క్రింద ప్రస్తావించియున్నాము. ఇప్పుడు శాన్సేదేవి తన శిష్యమును నెఱవేర్చుకొనివచ్చి తన విద్యాలయమున ప్రవేశించినది. ఆమె హిందూదేశమున అరువదిలయిదువేలును మిగిలినసొమ్ము ట్యాంగనికా దేశమునను సేకరించుకొని వచ్చినది. చెప్పినంతచేయు ఇట్టి స్థిర ప్రజ్ఞగల స్త్రీరత్నములు భగీరథుడుపుట్టిన ఈ భారతభూమియందుకూడ తక్కువగానే యున్నారు. ప్రజ్ఞావతులగు ఆధునిక భారతస్త్రీలోకమున శాన్సేదేవి నామము శుక్రతారాసప్తశముగ వెలయ గలదు.

వివేకానందుల వారి జన్మది నోర్సవము :—

ఆధునిక కాలమున ఆర్థమతప్రతిభను దిగంతములు మాఱుమోగునట్లు ఊదిన బూరగొమ్మయగు శ్రీస్వామి వివేకానందులవారి అరువదిఏనిమిదవ జన్మదినోత్సవము గడచినమాసము ఇరువది ఒకటవ తేదీన సేతుశీతనగవ్యాప్తయగు భారతవర్షమునయథోచిత వైభవములతో జరుపబడినది. జీవించిన కొద్దిదినములు అతిలోకముగ జీవించిన మహనీయులను స్మరించుట అనగా వారి ఆదర్శములను జ్ఞప్తికెలయించుకొని తదనుసరణమున నడచుట అన్నమాట. ‘వివేకానందస్వామి’ అనుశబ్దము వీనులపడినతోడనే ఆరుడు

భారతస్త్రీజనోద్ధరణకై చేసిన ప్రచారమంతయు ఒకసారి మాననవీధిని పొడగట్టును. ఆతడు ఒకానొక సమయమున పల్కిన ఈవాక్యములు గమనింపుడు. “ఓభారతయువతీ మణులారా! మీరు సీత, సావిత్రి, దయమంతి పుట్టినజాతియందు పుట్టితిమనుసంగతిని విస్మరింపకుడు. కాంక్షయున్నదా మీరుకూడ అంతటివారు కాగలరు. అంతటి మహత్తర కార్యములను చేయగలరు. మీరు వీరమాతలుగండు. భారతదేశముయొక్క భావి మీ మీద ఆదారపడియున్నది.” ఆమహనీయుని ఈవాక్యములు తలుచు స్మరించుకొనుచు భారతస్త్రీలు విద్యుత్కార్యములయందు వ్యగ్రహృదయ లగుదురుగాక! స్వామివారిపవిత్రాత్మ భారతస్త్రీజనాభివృద్ధి హుటాహుటినడలతో సాగునట్లు దివ్యాశీస్సులవర్షించును గాక!

అ ఖ ల భారత స్త్రీ జన స భ : నా ల గ వ స మా వే శ ము :—

బొంబాయినగరమున జనవరి ఇరువది తేదీ మొదలు ఇరువదియైదవ తేదీవఱకు కూడిన ఆఖలభారత స్త్రీజనసభయొక్క చతుర్థసమావేశము అనేకవిషయములచే ప్రాముఖ్యము వహించుచున్నది. ఈసభయొక్క తొలిసమావేశము పూనానగరమునను, రెండవ సమావేశము ఢిల్లీనగరమునను, మూడవసమావేశము పాట్నానగరమునను, జరిగియున్నవి. వీహ్వల రాజధానియగు పునహాపట్టణము—కురురాజుల కొకారమగు ఢిల్లీపట్టణము—పాటలీపుత్రమునకు పర్యాయాభిదానమగు పాట్నాపట్టణము—వీని నా మములయందే ప్రాచీనముద్రపడియున్నది. బొంబాయి నిన్న మొన్నటి పట్టణము. ప్రాచ్య పాశ్చాత్యకళాసంఘటనకు ఆలయము. నవీన వాతారణమునకు అనువగు సందేశములు పుట్టగల సారథూమి. కావుననే బొంబాయియందు కూడిన ఈసమావేశమున చేయబడిన తీర్మానములు ఆధునికభారతస్త్రీలోకమును కలగుండు వెట్టుచున్న నమస్యల నెన్నిటిలో పరిష్కరించినవి. ఇంతమాత్రమకాదు. ఈఆఖలభారత స్త్రీసభయొక్క ప్రథమ సమావేశము బరోడా మహారాణిగారి అధ్యక్షతక్రిందను, ద్వితీయ సమావేశము భూపాల బీగమువారి ఆధిపత్యముక్రిందను, తృతీయ సమావేశము మండిరాణివారి యాజమాన్యము క్రిందను నిర్వహింపబడినవి. ఈమారీసభకు ఒక రాజవంశకాంతగాక సామాన్యసంసార స్త్రీయగు సరోజినిదేవి అధ్యక్షత వహించినది. ఇది భారతస్త్రీలు ఆత్మవిశ్వాసమును గోల్కొనుచున్నారనుటకు ప్రబల నిదర్శనము. సాధారణముగ సభలనిన ఉపన్యాసము లిచ్చుట, చప్పట్లు చరచుట, చర్చలుచేయుట, తీర్మానములు గావించుట వీనితో సరిపోవు చున్నది. ఈసభ అట్లుగాక కార్యోత్సాహమును ప్రేరేచు క్రమమును నవలంబించినది. ఉదయముపూట సభాసమావేశము. సాయంకాలములయందు స్త్రీవిద్యాసంస్థలకు, సేవాసదనములకు, శిశుసంరక్షణాలయములకుపోయి అచ్చటి మంచి చెడ్డలను విమర్శించి వచ్చుట. కబుర్లు, కార్యము ఇట్లు అర్హసమాగము నొందినవి.

గ్రహలక్ష్మి

శ్రీల ఆరోగ్య సౌఖ్యములను పెంపొందించుట కేర్పడిన

సచిత్ర మాసపత్రిక.

సంపాదకుడు,

డాక్టర్. కే. ఎన్. కేశరి.

ద్వితీయ సంపుటము.

1929—1930.

లోక్తముద్రణాలయము,

మదరాసు.

వ్యాసముల అకారాదిసూచి

అంతర్జాతీయ మహిళాసభ	200
అక్షరము	1079
అఖిలభారతమహిళాసభ—శ్రీమతి ఆ. భాస్కరమ్మగారు	69
అచ్చనగాయలు—పిల్లా సాంబమూర్తిగారి (శ్రీ) గారు	443
“ —శ్రీమతి ఆంధ్ర చింతామణిగారు	618
అత్తవారింటికిబోయెడు ఆడుబిడ్డకు	89
అనమాయ—శ్రీమతి కామేశ్వరిగారు	489
అన్నపూర్ణాదేవి	691
అసాధనూష—శ్రీమతి ద్రోణరాజు లక్ష్మీబాయిమ్మగారు	963
అనుభవించువు—శ్రీమతి జాలూరి తులకమ్మగారు	19
అభినందనము—పిల్లా మూర్తివారాయణగారు	770
అర్ధాంగి—నన్నయచూడకవి	621
అశ్వినీదేవతలు	185
అహంస—శ్రీమతి డి. రాజేశ్వరిమ్మగారు	337
అంగ్ల శ్రీమణి: పార్లమెంటు—బులుసు లక్ష్మణమూర్తిగారు	446
ఆంధ్ర దేశ శ్రీవిద్యాసంస్థలు	661
ఆంధ్రపురంధ్ర	401
ఆంధ్రమహిళాసభ, బెజవాడ	901
ఆంధ్రవనితామణులు—శ్రీమతి పి. అప్పలవరసమ్మగారు	972
ఆరోగ్యభోజనము—కుమారబోధిని	757
ఆలోచన 74, 154, 233, 313, 393, 470, 556, 686, 767, 931, 1019,	1099
అస్త్రిక్ యువరాణి—వ్యాపతి కృష్ణరావుగారు. బి.యె; బి.యల్.	517
ఆశీర్వాచనము—బాలకవి సేమావి వాసుదేవమూర్తిగారు	140
ఇటలీదేశపు శ్రీమణి	204
“ —జరుగుమిల్లి సాంబశివరావుగారు. బి.యె; బి.యల్.	975
ఇది యశశ్రీయమా?—శ్రీమతి పెద్దాడ కామేశ్వరిమ్మగారు. బి. యె.	803
ఉప్పు—డాక్టరు. వి. వి. యస్. ఆరాధ్యగారు	945
“ —యస్. శేషగిరిరావుగారు. యల్. ఐ. యమ్.	406
ఋష్యాశ్రమము—టి. యస్. శ్రమరాంబగారు	342

గ్రహలక్ష్మి

శ్రీల ఆరోగ్య సాధాగ్యములను పెంపొందించుట కేర్పడిన
సచిత్ర మాసపత్రిక.

సంపాదకుడు,

డాక్టర్, కే. ఎన్. కేసరి.

ద్వితీయ సంపుటము.

1929—1930.

లోక్తముద్రణాలయము,
మదరాసు.

ఏడ్పుమానుముపసిహునయింక నైన !—కోపూరి వెంకటరాఘవమూరిగారు	209
కథలు—కబుర్లు 66, 152, 231, 311, 383, 465, 538, 672 749, 925, 1008, 1085	
కన్యాకుల్యము—బులుసు నరసింహశాస్త్రి	279
కమలపండువు—శ్రీమతి బాగల్లమూడి తానకమ్మగారు	296
కర్మము—ఉభయభాషాప్రవీణ బులుసు నరసింహశాస్త్రిగారు	450
కలకంఠకంటికన్నీరు—కవిరత్న నరసింహశర్మగారు	6
కవిత—శ్రీమతి స్థావాపతి రుక్మిణమ్మగారు	408
కాంతాకనకములు—ముద్దా విశ్వనాథముగారు	28
కాటుక—శ్రీమతి జ. రామాచార్యమ్మగారు	997
కార్యసిద్ధిక్రమము—శ్రీమతి మదిస నుభద్రమ్మగారు	998
కులసతీసుఖము—లింగనమఱి కామేశ్వరకవిగారు	852
కులసతీనిరాదరణ—పడ్డాది నుబ్బరాయుడుగారు	592
కృతజ్ఞతాచిహ్నము—పాలెపు వెంకటరత్నమ్మగారు	409
కంఠులడ్డిగ—శ్రీమతి పద్మావతి శ్రీరాంగారు	121
కొరియ శ్రీలు	371
క్రాంత్యోధండ్లు, అత్తలమూలత్వము—శ్రీమతి రాళ్లభండి సీతాలక్ష్మమ్మగారు	347
గజశంకరుర్తి	542
గన్నీరుచెట్టు—డాక్టర్. కె. ఎన్. శేషరిగారు	513
గర్భవతి—వైద్యసాహాయ్యము—శ్రీమతి వావిలికొలను పద్మావనమ్మగారు బి. యె.	781
గర్భిణి శ్రీ చేయగూడనిపనులు—	725
గర్భిణి శ్రీహాపణ—	404
గానము —లాటపాట	438
గానము—సీతమ్మ తల్లి—శేమాని నామశేషమూర్తిగారు	724
గుడిపూడి ఇందుమతీదేవి—డాక్టర్. కె. ఎన్. శేషరిగారు	564
గుహునిముచ్చటలు—కీ. శే. బులుసు సీతారామశాస్త్రిగారు	353
గృహకృత్యవిజ్ఞానము—శ్రీమతి కొడాలి సీతారామదేవిగారు	745
గృహలక్ష్మి—టి. రంగమన్నగారు	697
గృహవైద్యము—డాక్టర్. ఎస్. శేషగిరిరావుగారు ఎల్. బి. యం.	599, 1056
గృహిణి	537
గోపూజ—యేజుళ్ల శ్రీరామచందరిగారు	127
గోమిని—విద్యుత్ శేకుమర్ల పాపయ్యశాస్త్రిగారు	520
గౌతమీకూలమున—పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు బి. యె.	428
గౌరీ స్థవము—శ్రీమతి కొసరాజు దుర్గమ్మగారు	19
గంధములు	100

గ్రంథములు—పత్రికలు	239
గ్రంథవిమర్శనలు	398, 553, 682, 763, 937, 1013, 1091 320
గ్రంథస్వీకారము	478, 555, 766, 940, 1012, 1094
చంటిదిద్దరెండుకేద్యెదరు?—శ్రీమతి దేవరాజ పద్మావతిగారు	20
చందమామ	759
చందమామ—అలితకుమారి	370
చందాదారులనుమనవి	478, 516
చాందులీలి	739
చిట్టి—శ్రీమతి పి. నుబ్బమ్మగారు	657
చిట్టెమ్మపట్టుదల—ఆరవిల్లి వరహిహార్యలుగారు బి. యె.	708
చిత్రప్రశ్నలు—అడపా సూర్యరావుగారు	978
“ —మల్లపురెడ్డి సత్యనారాయణగారు	727
“ —శ్రీమతి. కె. గంగమ్మగారు	908
“ —శ్రీమతి. రాయప్రోలు భవానమ్మగారు	978
చివరకింకె—ఆలమూరు రాజగోపాలరావుగారు బి. యె.	787
చూలాలు సడుచుకొనవలసినవిధాలు—శ్రీమతి వావిలికొలను పద్మాసనమ్మగారు బి. యె	505
చెల్లెలా—పరమారు సుందరవరదలుగారు	614
జగదంబాస్తుతి—నేమాని వాసుదేవమూర్తిగారు	259
జగోష్ఠివాకియాశ్రీలు	52
జవాబాయి—శ్రీమతి బులుసు లక్ష్మీవరసమ్మగారు	271
జపానుశ్రీలు	274
జహనారా—నిడమర్తి సత్యనారాయణమూర్తిగారు బి. యె.	706
జానకీసందేశము—మారిసుచ్చిరామమూర్తిగారు	698
జాలియావార్డుహావ్ సతి—పద్మమాడి గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు	957
జోల—శ్రీమతి అలితకుమారిగారు	199
జోలపాట	759
“ —శ్రీమతి రంగాజమ్మగారు	1041
గంగాస్వీలక్ష్మీబాయి—శ్రీమతి స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారు	581
డిసంబరు చిత్రప్రశ్నల సమాధానము	1011
తల్లియనగానేమి?—వావిలికొలను పద్మాసనమ్మగారు బి. యె.	351
తల్లి—పద్మమాడి వేంకటరత్నముగారు	182
“ —శ్రీనాథమహాకవి	422
తలుపుయ్యారి—శ్రీమతి పి. రుక్మిణీబాయిగారు	990
తులసికవచము—చగకింగోలు కృపారావుగారు	807

తెల్లవిశువు—డాక్టరు కె. ఎన్. కేసరిగారు	260
తొక్కుపల్కులు—శ్రీమతి బాగర్లమాడి బాసకమ్మగారు	965
తొట్టపాట	762
తొయ్యలిబాసి దేశసంచారము—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు	403
తోలిసంజ—కందుకూరి రామభద్రరావుగారు	962
దాది—శ్రీమతి ఉధ్య సుబ్బలక్ష్మమ్మగారు	575
దేవీనవరాత్రి—కాంచనపల్లి వేంకటరంగరావుగారు	582
ధర్మపత్ని సాహచర్యము—శ్రీమతి రాజేశ్వరిగారు	782
నలందావిశ్వవిద్యాలయము—శ్రీమతి పులవర్తి కమలావతీదేవిగారు	423
నవంబరు చిత్రపత్నకు సమాధానము	940
నవతీనవపథము	81
నవ్యసాంసారిక నిర్వహణము—ముద్దా విశ్వనాథముగారు	1031
నవ్యతాలు—తాత కృష్ణమూర్తిగారు బి. యె; యల్. టి.	915, 970, 1044.
నాగరికవిప్లవము—శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులు	919
నాగరికత—శ్రీమతి రాశ్వధండి సీతాలక్ష్మమ్మగారు	9
నాశీవనావయాత్ర—శ్రీమతి డి. రాజేశ్వరిమ్మగారు	1066
నారాయణస్తుతి—బమ్మెర పోతరాజు	555
నాస్తితి—పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు బి. యె.	1023
నిశీధము: నిర్వాణము—చడ్డాది సీతారామాంజనేయులుగారు	172
నీటిపైద్యము	36
నరనము—శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు	775
పరిభక్తి	5
“ —రామకృష్ణ సీతారామసోదరకవులు	273
పతిమాట—చిత్రారు గంగాధరికవి	327
పతివ్రత—శ్రీమతి కొంగర అన్నపూర్ణమ్మగారు	728
పతివ్రతాధర్మములు—శ్రీమతి అయ్యదేవర బాలాత్రిపురసుందరమ్మగారు	437
పత్రికాపరిచయము—	400, 477, 555, 766, 1012.
పరిశ్రమలు—శ్రీమతి యం. సి. సుబ్బమ్మగారు	566
పసుపుకుంకుమలు	561
పశ్చాత్తాపము—చెరుకుపల్లి శివరామయ్యగారు	1071
పాటలవిలువ	321
పాదగలన పెను—పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు బి. యె.	243
పాదుసంసారం—కూచిభొట్ల హనుమంతరావుగారు	417
పాణిగృహీత—పెండ్లము—శ్రీరామకృష్ణకవులు	1029
పాశ్చాత్యశ్రీల స్థితిగతులు	38

వీర్యకా—శ్రీమతి పి. రుక్మిణీబాయిగారు	323
పులికాప్రబోధము—శ్రీమతి కేశాప్రగడ నూరమ్మగారు	512
పుష్పనయము	59, 142, 225, 297, 378, 458, 549, 674, 760, 920, 999, 1095
పుష్పముల నమ్మకొను గ్రుడ్డిబాలిక—పా. శివరామకృష్ణయ్యగారు	420
పూర్ణమ్మ—కీ. కే. గురుబాడ వేంకటాచార్యుగారు	702
పూర్ణిమకన్య—కొత్తపల్లి లక్ష్మయ్యగారు	777
ప్రణయతపస్సు—పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు. వి. యె.	693
ప్రణయబంధము—	981
ప్రణయమాధురి—శ్రీమతి కామరాజు మైత్రేయిగారు	489
ప్రణయరాధ—శ్రీమతి పాటిబండ వేంకటాచలమేలుమంగతాయిగారు	731
ప్రభుత్వము : స్త్రీల యభివృద్ధి	161
ప్రబోధము—శ్రీమతి నాగలింగం బసవపున్నమ్మగారు	669
ప్రసిద్ధ స్త్రీత్రయము—నిడమర్తి సత్యనారాయణమూర్తిగారు	263
ప్రాక్తనాచారముల తెట్టిపడవి గలిగె—శ్రీ శేషుద్ధిరమణకవులు	995
ప్రాచీనభారతరమణి	162
ప్రాచీన భారతస్త్రీ—శ్రీమతి వెలువోలు వసంతాదేవిగారు	262
ప్రియంవద—శ్రీమతి బులుసు లక్ష్మీనరసమ్మగారు	358
ప్రియాగమనము—సన్నిధానము మూర్తినారాయణ కాస్త్రీగారు	541
ప్రేమచిత్రము—పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు వి. యె.	601
ప్రాథవివాహము—బులుసు సరిసింహకాస్త్రీగారు	338
బాలభావ—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు	376
బాలవిరంతువిలాసము—మంగిపూడి వేంకటేశ్వరగారు	12, 177
బాలితనంగమ్మ—అంజన శేషగిరిరావుగారు వి. యె.	194
బాలిక—బుగ్వేదపతి వేంకటాచలపతికవి	445
బాలికాక్రీడలు—సిల్లలమట్టి వినవీరభద్రుడు	624
బాలికా క్రీడావిశేషములు—పింగళి నూరస	457
బాల్యవివాహనిషేధచట్టము—జోళ్ళల నారాయణమూర్తిగారు	733
బాల్యవివాహనిషేధము—శ్రీమతి అట్లూరి వేంకటసీతమ్మగారు	641
బాల్యవివాహములు—శ్రీమతి మద్దాలి సీతారామమ్మగారు	695
బాల్యవివాహసమస్య—శ్రీమతి గుండాల రాజామణిగారు	32
బీదకుటుంబము—కీ. కే. భండారు ఆచ్యమంబిగారు	586
లెంగునూరి నాగరత్నము—శ్రీరామస్వామి భాగవతులు	611
భగవంతుడు—ముద్దా విశ్వనాథముగారు	94
భరతమూలకకొకబాబు—శ్రీమతి ఇల్లందల సరస్వతీ సీతారామగారు	1026
భారతనారి—విద్వాన్ మూగుచ్చి కృష్ణమూర్తిగారు	523

భారతరమణి—ఆంధ్ర శేషగిరిరావుగారు బి. యె.	17
భార్య	504
—శ్రీమతి మదువూరి వెంకటసుబ్బమ్మగారు	1028
—శ్రీమతి మదిన సుభద్రమ్మగారు	574
భిక్షువు—కొ. కామేశ్వరరావుగారు	107
భూమాత సందేశము—ముద్దా విశ్వనాథంగారు	579
మంగోలియా స్త్రీలు	1082
మంచూరియా స్త్రీలు	931
మకరసుక్రాంతి—కె. నారాయణాచార్యులుగారు	948
మనయగురు పూగులు—శ్రీమతి కామరాజు మైత్రేయిగారు	622
మధురవాణి—ఆంధ్ర శేషగిరిరావుగారు బి. యె.	324
మహాత్మాగాంధీ—వెలువోలు వసంతాదేవిగారు	363
మహారాణి ఫిలిప్పా—నూచిమంచి సుబ్బారావుగారు	794
మహావాక్యము—చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు	533
మహిమగురుమర్దని—మల్లంపల్లి బుచ్చయ్యశాస్త్రిగారు	610
మాతా శిశుసంరక్షణము	90
మాతృదేవోభవ—శ్రీనాథమహాకవి	336
మాతృప్రేమ—కందుకూరి రామభద్రరావుగారు	738
మాధవస్తుతి—శ్రీమతి వేమూరి శారదాంబగారు	328
మాచిపుతి	201
మార్పు—శ్రీమతి వెంపాటి జానకీదేవిగారు	1053
మిథునప్రశంస—అపండి వేంకటేశాస్త్రిగారు	790
మీరాబాయి—సామవేదం జానకిరామశర్మగారు	497
ముద్దుకృష్ణ—గంటి లక్ష్మీనారాయణగారు	1064
మెక్సికో స్త్రీలు	1009
మెడగానకరు స్త్రీలు	754
మేరెరాణి వాచకపుస్తకములు—ఆంధ్ర శేషగిరిరావుగారు బి. యె.	758
మొల్ల—రావూరి చిట్టి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యముగారు బి. యె.	627
మోహనాంగి—ఆంధ్ర శేషగిరిరావుగారు బి. యె.	281
యెరుక—టి. యస్. భ్రమరాంబగారు	173
రజస్వల	45
రసనాహిని—బులుసు రామశోగరావుగారు	147
రామభద్రమ్మ—ఆంధ్ర శేషగిరిరావుగారు బి. యె.	455
రామమోహనరాయల నారీహితైషణ--విద్యాక నూరిగుచ్చి కృష్ణమూర్తిగారు	028
రద్రమదేవి--శేషాద్రిరమణకవులు	600

రురుడు--విద్యాకా కేసుకుళ్ల పాపయ్యకాస్త్రీగారు	726
రూపతృష్ణ--పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు బి. యె.	527
లలిత	349
లక్షణ--శ్రీమతి బులుసు లక్ష్మీవరసమ్మగారు	637
లక్ష్మీదేవి : బాలంభట్టు--సింగోలు వేంకటరంగయ్యగారు బి. యె; బి. యల్.	285
లాట్వియా స్త్రీలు	451
లిథునియా స్త్రీలు	534
లోకకావ్యము	391, 467, 548, 929, 1004, 1089
లోలివాడు హరికథ--శ్రీమతి బులుసు లక్ష్మీవరసమ్మగారు	743
మనితలు విద్యచేసమరకున్న	793
మనితాలోకము	65, 148, 229, 306, 385, 469, 545, 679, 751, 927, 1005, 1087
వరకుల్కము--శ్రీమతి కొంగర అన్నపూర్ణమ్మగారు	805
వరునివచనము	241
వసుంతుడు--బి. జయగోపాలశెట్టిగారు	137
వాసుదేవుడు--విద్యాకా మారిగుచ్చి కృష్ణమూర్తిగారు	425
విజయదశమి--శ్రీమతి నడివింటి వేంకటరత్నమ్మగారు	640
విధాతృమతి--శ్రీమతి మల్లెపల్లి ఆచ్చమ్మగారు	141
విద్యుత్తధర్మము--కొ. కామేశ్వరరావుగారు	57
వివాయకచరిత్ర	526
విషాదగీతము--యొగళ్లూరి శివయ్యగారు	93
వీరపత్ని--శ్రీమతి పాటిబండ అలమేలుమంగతాయిగారు	966
వీరమాతరాణాబాయి--శేషాద్రి రమణకవులు	339
వీరమాలలు--సింగంపల్లి వెంకటాద్రిగారు	165
వైష్ణవయమతి	509
శబరి--నావిలాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు	113, 217, 289
శమీపార్థసము--రామకృష్ణ సీతారామసోదరకవులు	౯71
శరణార్థి--వేటూరి ప్రభాకరకాస్త్రీగారు	648
శరద్రాత్రి--నిడమర్తి సత్యనారాయణమూర్తిగారు బి. యె.	596
శాంతి--శ్రీమతి కంచి గుంగళమ్మగారు	510
శాంతలములో హిందూలా--సింగోలు వేంకటరంగయ్యగారు బి. యె; బి. యల్.	992
శారద--శ్రీమతి ఆచంట మంగళాంబగారు	431
శారదా ప్రత్యుత్తరము--శ్రీమతి ధర్మవరము లక్ష్మీదేవిగారు	651
శారద లేఖలు--శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు	97, 245, 364, 439, 500, 699, 909, 949
శారదా చట్టము--జోశ్యుల నారాయణమూర్తిగారు	630
,, --శ్రీమతి నడివింటి వేంకటరత్నమ్మగారు	723
శారదాబిల్లు ప్రశంస--శ్రీమతి జ్ఞానాంబగారు	1052

శివాజీజనము	1021
శకువుల వమనవ్యాధి—యలమంచి శ్రీరాములుగారు	183
శ్రావణలక్ష్మి—రామకృష్ణసీతారామసోదరకవులు	507
శ్రీ అన్నపూర్ణాదేవి—శ్రీమతి చట్టి రాధమ్మగారు	717
శ్రీకృష్ణదేవరాయలు—శ్రీమతి ద్రోణరాజు లక్ష్మీబాయిమ్మగారు	645
శ్రీమతి కాకి పుష్పవతిదేవి—శ్రీమతి పులవర్తి కమలావతిదేవిగారు	593
శ్రీమతి విద్యానుందరి లెంగళూరు నాగరత్నముగారికి—శ్రీమతి వి. సుస్వతిగారు	917
శ్రీమతి వి. సరస్వతిగారికి—శ్రీమతి అద్దంకి అనమాయాదేవిగారు	1040
“ —వి. యస్. పి. శర్మగారు	1040
“ —శ్రీమతి యస్. కమలావతిదేవిగారు	1037
“ —శ్రీమతి విద్యానుందరి లెంగళూరు నాగరత్నముగారు	737
శ్రీయశోదాసుమార!—శ్రీమతి జూలూరి తులసమ్మగారు	284
శ్రీరామగేయామృతము—శ్రీమతి బులుసు లక్ష్మీవరసమ్మగారు	442
సంక్రాంతి మ్రుగ్గులు—చింతా ఓక్కితులు వేదల పత్తనారాయణశాస్త్రిగారు	996
సంక్రాంతి దృశ్యములు—కుద్ల పాటి గోవర్ధనరావుగారు	945
“ —పింగళ లక్ష్మీకాంతం కాటూరు వేంకటేశ్వరరావుగారు	944
సంక్రాంతి; శ్రీ	941
సంగీతము—శర్మ సోదరులు	84, 354
సత్యము—చితారు గంగాధరకవి	265
సముద్రఘోష—శ్రీమతి అదితూడి వసుంధరాదేవిగారు	630
సంస్కృతి—కవిసార్వభౌముడు	613
సరస్వతి కట్టములు గట్టెక్కుట—శ్రీమతి మాగంటి శకుంతలాదేవిగారు	1046
సరస్వతి—జీ. కే. బులుసు సీతారామశాస్త్రిగారు	405
సరస్వతి స్తవం—శిలిగం జగన్నాథముగారు	1068
సహజసౌందర్యము—పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు బి. యె.	329
సాధ్య—మద్దూరి గణేశ్వరశాస్త్రిగారు	797
సిరియాళదేవి—శ్రీమతి మరువూరు వేంకటసుబ్బమ్మగారు	625
సీతలక్ష్మిప్రవేశము	481
సీతాపం దేశము—వేంకటవీరరాజకవులు	280
సీమవంశాయ	190
సుందరి—శ్రీమతి పి. దుక్కిణీబాయిగారు	665
సుకన్య—శ్రీమతి కొంగర అన్నపూర్ణమ్మగారు	49
సుమంగళీచిహ్నములు—శ్రీనాథమహాకవి	563
సుశీలపాతివ్రత్యము—శ్రీమతి వి. సరస్వతిగారు	1078
సుశీల—ముద్దా విశ్వనాథముగారు	798

సౌందర్యకళారహస్యములు	197
సౌందర్యప్రతిమ—పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు వి. యె.	804
స్త్రీ : పురుషుడు	188
స్త్రీలవ విద్యాస్వాతంత్ర్యములయావశ్యకత—శ్రీమతి మద్దాలి సీతారామమ్మగారు	1080
స్త్రీలస్థితి	771
స్త్రీలహక్కులు—తత్సంస్కరణములు—శ్రీమతి ఆలపాటి సీతమ్మగారు	791
స్త్రీలు: ఆంధ్రనాటకరంగము—పరిచూఱు సుందరవర్ణముగారు	109
స్త్రీలు: గృహపరిశ్రమలు—శ్రీమతి ఆయ్యదేవర బాలాత్రిపురసుందరమ్మగారు	638
స్త్రీలు:—బాలీయత	3
స్త్రీలు: తలకట్టు—ఆకుండి వేంకటకాస్త్రీగారు	344
స్త్రీలు: ద్రవ్యార్జనము—గుండు రాఘవదీక్షితులుగారు	1058
స్త్రీలు: నాటకప్రదర్శనము—శ్రీమతి గుడిపూడి ఇందుమతీ దేవిగారు	967
స్త్రీలు: నాటకరంగప్రవేశము—శ్రీమతి ధర్మవరము లక్ష్మీదేవిగారు	266
“ —శ్రీమతి పులవర్తి కమలావతీదేవిగారు	210
“ —శ్రీమతి బాగల్లమూడి బాసకమ్మగారు	649
స్త్రీలు: వారిస్థానము—విద్యాక సూరిగుచ్చి కృష్ణమూర్తిగారు	718
స్త్రీ: లోకము—కొడాలి లక్ష్మీనారాయణగారు	1024
స్త్రీ విద్య—కందుకూరి రామభద్రరావుగారు	780
“ —శ్రీమతి కొత్తపల్లి లక్ష్మీకాంతమ్మగారు	1042
“ —శ్రీమతి లేళ్ల నాగభూషణమ్మగారు	973
“ —శ్రీమతి వసంతకుసుమావతీ దేవిగారు	73
స్త్రీవిద్యావిజయధ్వజము—శ్రీమతి ద్రోణరాజు లక్ష్మీబాయిమ్మగారు	429
స్త్రీ—శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు	569
స్త్రీసమస్య—గరిగిపాటిరామమూర్తిగారు వి. యె.	421
స్త్రీసామగ్రికము—నావికొలను వేంకటరమణరావుగారు వి. యె; వి. యల్;	979, 1069
స్త్రీస్వాతంత్ర్యము—శ్రీమతిపురటి మూర్యనారాయణమ్మగారు	345
“ —శ్రీమతి. వి. సరస్వతిగారు	616
స్వప్న వేదన—ఆరవిల్లి సరిసింహాచార్యులుగారు వి. యె.	635
స్వయంకృషి: స్వతంత్రజీవనము—శ్రీమతి కొత్తపల్లి కాసల్యాదేవి	779
స్వర్ణగౌరి—శ్రీమతి కాంచనపల్లి చూడామణిగారు	720
స్వర్ణలత—వనవిహారి	41, 130
స్వనిషయము	1
హీనమైయున్న బ్రతుకేలమానినలకు?—శ్రీమతి మదిన మధద్రమ్మ	506
హెచ్చక—చిరుమామళ్ల శివరామకృష్ణ ప్రసాదుగారు	678
హైందవస్త్రీసమస్య—శ్రీమతి పద్మావతి శ్రీరాంగారు	633